

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Bc. Veronika Kubíčková

Komplexní preventivní program pro žáky základních škol na Šumpersku

Olomouc 2015

vedoucí práce: Mgr. Dagmar Pitnerová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Bludově dne 23. 6. 2015

.....

Kubičková Veronika

Poděkování

Děkuji Mgr. Dagmar Pitnerové, Ph.D. za odborné vedení, poskytování rad a cenných informací k mé práci. A dále bych chtěla poděkovat všem respondentům, kteří mi poskytli rozhovor. A v neposlední řadě mé rodině, která mi byla po celou dobu oporou.

Obrázek č. 1.: Děti (Zdroj:www.slunicka.com)

„Že dítě začíná dospívat, poznáme nejlépe z toho, že už nechce vědět, jak přišlo na svět, a nechce říci, kam jde.“

Neznámý autor

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Veronika Kubíčková
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Dagmar Pitnerová, Ph. D
Rok obhajoby:	2015

Název práce:	Komplexní preventivní program pro žáky základních škol na Šumpersku
Název v angličtině:	Comprehensive prevention program for elementary school pupils in the Šumperk
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá problematikou primární prevence na základních školách. V teoretické části vymezujeme žáka základní školy, biopsychosociální vývoj dítěte a jeho vliv na formování osobnosti. Charakterizuje možnosti příčin vzniku problémového chování u dětí, definuje nejčastější projevy rizikového chování u dětí a mladistvých. Popisuje systém prevence v České republice a systém primární prevence v Olomouckém kraji. Dále se zabývá Komplexním preventivním programem Šumperk (KPPŠ). Empirická část je věnována rozhovorům s metodiky prevence na vybraných základních školách na Šumpersku.
Klíčová slova:	Dítě, rodina, škola, primární prevence, metodik prevence, rizikové chování
Anotace v angličtině:	This thesis deals with primary prevention in elementary school. The theoretical part defines the pupils of elementary school, biopsychosocial development of a child and influence on the formation of personality. It characterizes the possibilities of causes of problem behavior in children, defines the most common risk behavior in children and adolescents. Describes prevention system in the Czech Republic and the system of primary prevention of region Olomouc. It also deals with comprehensive prevention program Šumperk (KPPŠ). The empirical part is devoted to interviews with prevention methodology to selected elementary school in the Šumperk.
Klíčová slova v angličtině:	Child, family, school, primary prevention, methods of prevention, risk behavior
Přílohy vázané v práci:	PŘÍLOHA Č. 1. Rozhovor s metodikem č. 1

	PŘÍLOHA Č. 2. Rozhovor s metodikem č. 2 PŘÍLOHA Č. 3. Rozhovor s metodikem č. 3 PŘÍLOHA Č. 4. Rozhovor s metodikem č. 4 PŘÍLOHA Č. 5. Rozhovor s metodikem č. 5 PŘÍLOHA Č. 6. Rozhovor s metodikem č. 6 PŘÍLOHA Č. 7. Rozhovor s metodikem č. 7 PŘÍLOHA Č. 8. Rozhovor s metodikem č. 8 PŘÍLOHA Č. 9. Rozhovor s metodikem č. 9
Rozsah práce:	86 stran
Jazyk práce:	Český jazyk

OBSAH

ÚVOD	8
1 ŽÁK ZÁKLADNÍ ŠKOLY	10
1.1 Biopsychosociální vývoj dítěte.....	12
1.2 Problémové chování u dětí a mladistvých, příčiny jejich vzniku.....	16
1.3 Vybrané formy rizikového chování	25
2 PREVENCE	32
2.1 Primární prevence.....	33
2.2 Koordinace primární prevence na úrovni České republiky.....	39
2.3 Koordinace primární prevence na úrovni Olomouckého kraje	44
3 KOMPLEXNÍ PREVENTIVNÍ PROGRAM ŠUMPERK	48
3.1 Přednášející organizace	49
3.2 Vzdělávací bloky KPPŠ	51
4 VÝZKUM	56
4.1 Cíle výzkumu.....	57
4.2 Metodologie, organizace výzkumu.....	58
4.3 Výzkumný vzorek.....	60
4.4 Vlastní výzkum.....	61
4.5 Výzkumné závěry	71
ZÁVĚR.....	74
SEZNAM ZKRATEK.....	76
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	77
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	84
SEZNAM OBRÁZKŮ	85
SEZNAM PŘÍLOH.....	86

ÚVOD

V současné době se v médiích i různých oblastech veřejného společenského života stále častěji setkáváme s pojmy jako agrese, šikana, záškoláctví, rasismus, vandalismus a dalšími, kdy zejména starší generace poukazují na nevhodné chování dnešní mládeže s dodatkem, že toto se za jejich mládí stát nemohlo. Každá generace žije v jiných podmínkách, má jiné příležitosti a řeší jiné problémy. Dnešní mládež je obklopena technickými vymoženostmi, což jí přináší mnoho výhod a příležitostí. Současně však platí, že modernější a vyspělejší společnost sebou vždy přináší nová nebezpečí, nové příležitosti, pokušení a problémy. Je tedy úkolem každé doby hledat způsoby, jak vznikající problémy řešit, zejména jak jim předcházet.

Jeden z největších vlivů na vývoj a výchovu dítěte mají jeho rodiče a rodinní příslušníci, zejména v období, kdy je dítě v útlém věku a není vystaveno výraznějším vlivům širšího okolí. V tuto dobu může společnost chránit dítě tím, že poskytuje informace a poradenství zejména rodičům. V dalších letech, kdy dítě začíná navštěvovat školská zařízení, je již v možnostech společnosti seznamovat s možnými nebezpečími přímo dítě, učit ho jak nebezpečné situace předvídat, jak se jim vyhnout, kam se obrátit o pomoc. Proto se dnes velká pozornost obrací na prevenci ve školách a školských zařízeních a to zejména z toho důvodu, že škola je prostředím, kde člověk stráví podstatnou část svého života a je zde příležitost pro systematické a hromadné vzdělání v oblasti prevence rizikového chování.

Problematika prevence rizikového chování mě vždy zajímala. Abych se v ní více zorientovala a porozuměla jí, zvolila si toto téma své diplomové práce. Jelikož jsem nechtěla psát jen obecně o prevenci jako takové, prostudovala jsem si dostupnou nabídku preventivních programů na Šumpersku, odkud pocházím, a rozhodla jsem se zaměřit na Komplexně preventivní program Šumperk, který nabízí komplexní soubor přednášek s cílem předcházet vzniku rizikového chování ve třídních kolektivech. V letním semestru 1. ročníku magisterského studia jsem byla na základě výběrového řízení přijata na MěÚ Šumperk, oddělení sociálně právní ochrany dětí a prevence na pozici sociálního pracovníka. Díky své práci jsem dostala příležitost se aktivně do programu KPPŠ zapojit tím, že budu za MěÚ Šumperk – OSPOD na vybraných školách přednášet na téma prevence rizikového chování – více viz. 3 kapitola.

Cílem mé diplomové práce je popsat systém primární prevence rizikového chování v Olomouckém kraji a pomocí empirického výzkumu zkoumat preventivní programy, které již dlouhodobě využívají základní školy na Šumpersku.

Splnění hlavního cíle diplomové práce je v souladu s naplněním cílů dílčích:

- Seznámit se s příčinami vzniku problémového chování u dětí a mladistvých.
- Vymežit nejčastější projevy rizikového chování.
- Charakterizovat systém primární prevence v Olomouckém kraji.
- Popsat Komplexní preventivní program, který využívají základní školy na Šumpersku.
- Prostřednictvím rozhovorů s metodiky prevence na školách zjistit, jaké preventivní aktivity školy využívají k předcházení vzniku rizikového chování.
- Jaký převládá názor odborníků na program KPPŠ.

Diplomová práce je členěna na část teoretickou a část empirickou. Nejprve si vymezují žáka základní školy, biopsychosociální vývoj dítěte a jeho vliv na formování osobnosti. Dále se zaměřují na vymezení základních pojmů: sociálně patologické jevy, rizikové chování, delikvence mládeže a další. Charakterizují možnosti příčin vzniku problémového chování u dětí a závěrem kapitoly definují nejčastější projevy rizikového chování u dětí a mladistvých. Navazují kapitolou týkající se prevence rizikového, kde popisují systém prevence v České republice a systém primární prevence v Olomouckém kraji. Dále se věnují Komplexnímu preventivnímu programu, který probíhá na Šumpersku. Charakterizují jeho organizační zajištění, strukturu jednotlivých přednášek a konkrétní nabídku pro základní školy na Šumpersku. Empirická část je věnována rozhovorům s metodiky prevence na vybraných základních školách, které se do programu KPPŠ přihlásily.

Problematikou rizikového a problémového chování u dětí a mladistvých se zabývá velké množství autorů. Mezi nejznámější patří Michal MIOVSKÝ, Milan ČERNÝ, Marie VÁGNEROVÁ, Karel NEŠPOR, Martin DOLEJŠ a další, ze zahraničních autorů uvádím Helmuta H. ERBA a Michele ELLIOTTOVOU.

1 ŽÁK ZÁKLADNÍ ŠKOLY

Hlavní těžiště práce bude tvořit školní prevence rizikového chování. Škola je v tomto smyslu v centru pozornosti pro všechny oblasti prevence. Škola a zejména pak školní třída jsou prostředím, ve kterém tráví děti výraznou část každého pracovního dne. Cílovou skupinu zde tedy tvoří děti, mládež a mladí dospělí. Základním principem primární prevence rizikového chování u žáků je výchova k předcházení a minimalizaci rizikových projevů chování, k rozvoji pozitivního sociálního chování, rozvoji psychosociálních dovedností a zvládání zátěžových situací osobnosti (Miovský et. al., 2010, s. 10).

Když se zamyslíme nad složitostí výchovného procesu, ne vždy se bere plně v úvahu skutečnost, že tento proces probíhá ve specifickém prostředí, prostředí školy, školní třídy. Žák se často chápe pouze jako izolovaný jedinec a zkoumají se jeho kognitivní procesy, motivační procesy apod. bez sociálního kontextu, v němž žije. Sociální klima, které učitel a žáci společně vytvářejí, se projevuje v několika rovinách: motivační, výkonové, emocionální, mravní, sociální apod. Klima třídy má vliv na efektivitu učení, rozvoj jednotlivců, vývoj třídy jako celku a mnoho dalšího (Lašek, 2007, s. 36).

Učení a chování žáků není tedy jen individuální záležitostí, ale je ovlivňováno mikrobiálním prostředím. Jedná se o školní prostředí a konkrétní skupinu vrstevníků, kterou je žák ovlivňován. V době dospívání má na žáka taková skupina mnohem větší vliv než rodiče a učitelé. Sociální klima školní třídy přímo souvisí se školní úspěšností nebo neúspěšností žáka, jeho vhodným či nevhodným chováním, prostředím školy a třídy (Sixta, Burdová a Traxler, 2012 s. 11).

Sociální klima školní třídy a její aktéři jsou zejména: všichni žáci navštěvující danou školní třídu, skupiny žáků ve třídě, jedinci, kteří jsou na okraji skupiny, jednotliví žáci a také učitelé, kteří ve třídě vyučují. Klima třídy zahrnuje zažité postupy prožívání, vnímání, hodnocení a reagování všech aktérů (Langová, Heřmanová 2007).

Důležité však je zejména to, jak klima vidí jeho samotní aktéři. Sociální klima třídy označuje jevy, které jsou dlouhodobé a jsou typické pro danou třídu, učitele. Sociální klima třídy je ovlivňováno klimatem školy a sociálním klimatem pedagogického sboru. Ve škole se můžeme setkat s klimatem, které na žáky působí pozitivně ale i klimatem, které působí spíše negativně. Také učitel je spolutvůrcem klimatu. Jinak se chová v hodinách, jinak zase o přestávkách. Učitel vytváří specifické klima pro učení i chování žáků. Může se jednat o klima plné pohody, ochoty spolupracovat, nebo o klima napětí, strachu, bezohlednosti, nepřátelství, nenávisti. Každá třída se chová jinak před vyučováním o přestávkách a po

skončení vyučování. Mohou být třídy, kde se žáci cítí dobře, v jiných jsou nešťastní, protože jim spolužáci diktují, co můžou a nemůžou dělat, posmívají se jim, pomlouvají je, slovně nebo fyzicky napadají, systematicky šikanují. Náprava chování a prospěchu žáka není možná bez správné diagnostiky klimatu třídy (Sixta, Burdová a Traxler, 2012, s. 11. - 12.).

Podle SIXTY, BURDOVÉ a TRAXLERA (2012, s. 12.) můžeme o sociálním klimatu uvažovat v pěti teoretických rovinách:

1. *„Ekologická (prostor, kde se žáci učí, jsou vychováni)*
2. *Osobnostní (jednotliví žáci, učitelé)*
3. *Malé sociální skupiny (školní třídy)*
4. *Větší sociální skupiny (klima školy)*
5. *Velké sociální skupiny (úroveň školství dané země, zvláštnosti kultury, ekonomické a politické problémy)“*

Důležité je zejména umět zmapovat a rozhodnout, v kterých oblastech je klima třídy nutné změnit k lepšímu a najít oblasti, kde je dobré se držet současného stavu. Školní prostředí tak může podněcovat pozitivní, ale i nevhodné chování žáků. To jakým způsobem se žáci ve třídě, ale i v běžném životě chovají a jednají, je ovlivňováno mnoha faktory, zejména celým biopsychosociálním vývojem dítěte, který hraje v životě jedince velice důležitou a nezbytnou roli. Některé vlastnosti a charakter osobnosti nám jsou částečně dány geneticky, mnohé je však následně ovlivněno výchovou a socializací v rodině, ve škole.

1.1 Biopsychosociální vývoj dítěte

Vývojová psychologie se zabývá psychickým vývojem jedince, proměnou způsobu prožívání, uvažování i chování, typickou pro jednotlivé vývojové fáze, od prenatálního vývoje až do ukončení dospívání (do dosažení věku 20. roků). Psychický vývoj je analyzován z různých hledisek, se zaměřením na osobnost jedince, dle jednotlivých psychických funkcí, ale i vzhledem k jeho sociálnímu postavení v rámci nejvýznamnějších sociálních skupin. Vývoj můžeme chápat jako výsledek interakce biologických, tj. genetických a psychosociálních vlivů, které se uplatňují v různé míře, v závislosti na sledované funkci i vývojovém období. Psychický vývoj také můžeme charakterizovat jako proces vzniku, rozvoje a zákonitých proměn psychických procesů a vlastností, jejichž diferenciaci a integraci se projeví v rámci celé osobnosti (Vágnerová, 2012, s. 9).

Za základní činitele vývoje jedince považujeme faktory biologické (genetický program, vrozené faktory, fyziologické vlivy...), faktory prostředí, zejména sociálního a důležité jsou také vlivy psychologické (naše aktivita, dění uvnitř osobnosti). Vývojová psychologie předpokládá vzájemnou propojenost a ovlivňování všech výše uvedených činitelů ve vývoji člověka (Šimíčková-Čížková et. al., 2008, s. 8).

Psychický vývoj zahrnuje několik dílčích oblastí, které na sebe vzájemně působí: **Biosociální vývoj** - zahrnuje vývoj tělesný a veškeré proměny s ním spojené, které ovlivňují různé faktory. Jedná se například o specifický vliv rané stimulace na rozvoj určitých oblastí mozku. **Vývoj kognitivních funkcí** – pojímá psychické procesy, které se nějak spolupodílejí na poznávání a uchování získaných poznatků. Jsou to kompetence, které člověk používá při příjmu a analyzování informací, při myšlení, rozhodování a učení. **Vývoj motivačně emoční složky** – zahrnuje vývojově podmíněnou proměnu emočního prožívání, emoční regulace a význam jednotlivých potřeb, také jejich závislosti na zrání a působení různých vnějších vlivů. **Psychosociální vývoj** – obsahuje proměny osobnostních a sociálních charakteristik, rolí, mezilidských vztahů či převažujících způsobů chování. Tento vývoj je do značné míry ovlivněn i vnějšími faktory, zejména těmi sociokulturními, někdy je také označován za proces socializace. Psychický vývoj každého jedince je odvislý od působení mnoha faktorů. Ty mohou být obecné nebo specifické a díky nim se každý jedinec liší od ostatních lidí, zároveň se jim v mnoha směrech podobá (Vágnerová, 2012, s. 11. - 12.).

Rozvoj jednotlivých psychických vlastností i celé osobnosti je individuální a podmíněn vnějšími podněty, které vedou ke vzniku určité zkušenosti. Způsob zpracování těchto podnětů je dán naší genetickou výbavou. Psychický vývoj tak závisí na individuálně

specifických interakcích vrozených dispozic a komplexu různých vlivů prostředí (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 221).

Podle VÁGNEROVÉ (2012) mají na vývoj člověka vliv zejména následující faktory: dědičnost, prostředí a způsob realizace psychického vývoje. **Dědičnost** je určitá genetická dispozice, která představuje informace, na kterých závisí vytvoření předpokladů pro rozvoj různých psychických vlastností. Jejich souhrn je označován jako genotyp. V genetickém aparátu je zakódován program individuálního rozvoje jedince, který se projevuje variabilitou zrání, rozdíly v úrovni jednotlivých funkcí, psychických i somatických, a také koordinovaností a integrovaností jejich rozvoje. Dispozice k rozvoji různých psychických vlastností jsou zpravidla dědičné komplexním, resp. multifaktorálním způsobem. To znamená, že na rozvoji určité vlastnosti se podílí více genů současně. Její konečná podoba však záleží také na působení prostředí. Konkrétní psychická vlastnost je výsledkem dlouhodobého a velmi složitého vztahu mezi souborem dědičných dispozic a faktory vnějšího prostředí. Genetické předpoklady a vlivy prostředí jsou vzájemně ovlivňovány od počátku vývoje (Vágnerová, 2005, s. 24. - 27.).

V určitých vývojových fázích se mohou některé genetické dispozice projevovat nápadnějším způsobem. Může tomu být například v období dospívání dítěte, kdy se více osamostatňuje. Dospívající jedinec sám spoluvytváří prostředí (tím, že si sám vybírá činnosti, přátele apod.), které jej pak zpětně ovlivňuje. Výsledkem bývá nápadnější rozvoj určitých vlastností, z nichž mnohé jsou geneticky podmíněny. To je také jeden z důvodů, proč se dospělým zdá, že se jejich dítě v době dospívání mění (Vágnerová, 2012, s. 14. – 15.).

KOHOUTEK (2008) uvádí, že **prostředí** – v němž dítě vyrůstá, může jeho vývoj značně ovlivnit. Prostředí působí na dítě v rámci interakce, která může mít různý charakter. Může jít o interakci s lidmi, neživými objekty či dokonce se symboly. Dítě se v těchto interakcích nějak projevuje, reaguje, ale zároveň svým chováním stimuluje určité reakce jiných lidí. Psychický vývoj stimulují všechny složky prostředí, ne však stejnou mírou. Materiální prostředí, především jeho míra stability, ovlivňuje zejména kognitivní vývoj. Psychický vývoj je odvislý zejména od sociálních resp. sociokulturních faktorů.

Tyto podněty přispívají k rozvoji specificky lidských projevů, jako je schopnost verbální komunikace, autoregulace vlastního chování dle sociálních norem apod. Tento proces je někdy také označován jako socializace. Typické pro socializaci je, že se odehrává v sociálním kontextu a v interakci s jinými lidmi, kteří zprostředkovávají dítěti zkušenosti. Prostřednictvím sociálního učení se rozvíjí žádoucí projevy chování. Osobnost člověka se vyvíjí celistvě působením vnějších vlivů a sociálních skupin, kterých je člověk během svého

života součástí. Nejvýznamnější soc. skupinou je rodina. Sociální život dítěte tedy začíná doma. Když je dítě v raném věku, tráví nejvíce času doma. Postupně roste a tráví více a více času ve škole a s kamarády. Rodina však zůstává po celé dětství nejdůležitější skupinou, hned v závěsu za ní je škola a okruh kamarádů (Fontana 2014, s. 19. - 22.).

Rodina dítě ovlivňuje biologicky i sociálně. Rodiče mají více či méně podobné předpoklady jako děti. Jejich schopnosti a předpoklady podmiňují, jak a jakým způsobem své děti vychovávají. Rodiče nemohou děti naučit něčemu, co sami nezvládají nebo neuznávají. Vztahy mezi členy rodiny jsou zdrojem zkušeností, které mají pro rozvoj dítěte významný vliv. Pokud se jedná o vztahy pozitivní, dítě se pak cítí bezpečně a je pro něho snazší naučit se, že i jiní lidé mají určité potřeby, a brát na ně ohled, umět se k druhým chovat s úctou. Rodina dítěti zprostředkovává v průběhu sociálního učení hodnotové vzory a vzorce chování. Dítě pozoruje a napodobuje způsoby chování a jednání rodinných příslušníků, zejména pokud se s nimi identifikuje. Rodinné prostředí by mělo záměrně rozvíjet citovou sféru života dítěte a uspokojovat přiměřené potřeby dítěte (Vágnerová 2012, s. 17. - 19.).

FONTANA (2014) uvádí, že existuje výrazná souvislost mezi způsoby rodičovské péče a následným chováním dítěte. Autor rozlišuje čtyři základní rodičovské styly a jejich důsledky:

1. Rodičovský styl **autoritativní** – vyžaduje od dětí, aby se chovaly rozumně a společensky na úrovni odpovídající jejich věku a schopnostem. Přístup se vyznačuje vřelostí, péčí, zájmem o city dítěte. Rozhodnutí rodičů bývají dětem zdůvodněna. Chování dítěte – je na základě této výchovy nezávislé, sebestopasující, kamarádké vůči vrstevníkům, dítě je spokojené, usilující o co nejlepší výkon, úspěšné.
2. Rodičovský styl **autoritářský** – prosazuje moc a ovládnutí bez vřelosti a oboustranné komunikace. Vyžaduje poslušnost, úctu k autoritě a tradici, tvrdou práci. Chování dítěte – dítě má sklony k sociální izolaci. Postrádá spontánnost. Dívky bývají závislé, bez snahy o dobrý výkon. Chlapci mají sklon k agresivitě vůči vrstevníkům.
3. Rodičovský styl **shovívavý** – žádá od dětí málo. Je přijímající, reagující a orientovaný na dítě. Chování dítěte – převládá pozitivní citové ladění. Dítě je však nezralé, neovládá své impulsy, postrádá přiměřenou společenskou odpovědnost a nedokáže spoléhat na sebe. Má sklon k agresivitě.
4. Rodičovský styl **zanedbávající** – rodiče jsou příliš zaměstnaní svými činnostmi, nezúčastňují se života dětí, nezajímá je, čím se děti zabývají. Vyhýbají se

oboustranné komunikaci a málo si všímají názorů nebo citů dítěte. Chování dítěte – dítě má sklon k náladovosti. Bývá nesoustředěné, rozmařilé, neovládá své city a impulsy. Nestojí o školní výuku. Často chodí za školu a mívá sklon k požívání drog.

Ne vždy samozřejmě tomu takto musí být. Někteří rodiče svůj styl výchovy mohou v průběhu času měnit a existují také individuální rozdíly u dětí v temperamentu a schopnostech a proto i jejich chování se může od výše popsaných způsobů lišit. Tyto čtyři modely nám však přinášejí cenné informace o způsobu rodičovské péče a následnou reakci dítěte v podobě jeho chování (Fontana 2014, s. 24 -25)

Samozřejmě tomu tak nemusí být vždy. Někteří rodiče svůj styl výchovy mohou v průběhu času měnit. Existují také individuální rozdíly v temperamentu a schopnostech u dětí, proto i jejich chování se může od výše popsaných způsobů lišit. Tyto čtyři modely nám však přinášejí cenné informace o způsobu rodičovské péče a následnou reakci dítěte v podobě jeho chování (Fontana 2014, s. 24 -25).

Způsob realizace psychického vývoje – je dán zejména zráním a učením. Proces zrání je předurčen zejména genetickým programem. Ten se projevuje zákonitou posloupností změn v organismu. Díky němu můžeme rozumět připravenosti k dalšímu rozvoji. Vnější vlivy stimulují proces učení. Oba dva mechanismy pracují ve vzájemné interakci, jejímž výsledkem je psychický vývoj jedince. Zrání je podmínkou k dosažení určité vnitřní připravenosti k učení a současně i rozvoji psychických vlastností. Zrání má časovou posloupnost rozvoje jednotlivých fází tělesného i duševního rozvoje. Zrání udává pouze předpoklady k rozvoji určitých psychických vlastností. Až teprve učení jim dává konkrétní podobu. Pro zdravý vývoj jedince je důležité, aby dědičné předpoklady i vlivy prostředí byly v souladu. Učení dítěte probíhá zejména prostřednictvím jeho interakcí s prostředím. Je velmi důležité, aby se dítěti dostávalo dostatečně podnětného prostředí, které bude srozumitelné a stabilní. Dostatečně podnětné prostředí patří mezi základní duševní potřeby a je nezbytné pro rozvoj psychiky. Na rozdíl od zrání, které je nezvratné, výsledky učení nemusejí mít trvalý charakter. Díky tomu se může člověk jednodušeji přizpůsobovat měnícímu se prostředí (Zacharova, 2012, s. 9. - 11.).

Vývoj člověka je celiství a individuální proces, který zahrnuje jak tělesnou tak duševní stránku osobnosti jedince. Jde také o proces celoživotní, který je podmíněn faktory biologickými, sociálními a psychologickými – jak bylo již výše uvedeno. Ne vždy však probíhá vývoj úplně správně. Některá složka vývoje může být narušena. Signálem odlišného průběhu či dokonce narušeného socializačního vývoje může být neadekvátní chování dítěte.

Tento narušený vývoj může vést ke vzniku poruch chování, problémovému, delikventnímu až kriminálními jednání osobnosti. Faktory, které mohou mít vliv na rozvoj rizikové chování, se budeme zabývat v následující podkapitole.

1.2 Problémové chování u dětí a mladistvých, příčiny jejich vzniku

Nejdříve si vymezím základní terminologii a pojmosloví, které úzce souvisí s problematikou vzniku sociálně patologických jevů u dětí a mládeže.

Problémové chování lze vymezit jako rozdíl mezi reálným a žádoucím chováním. V podstatě se jedná o míru odlišnosti chování od normy, která je specifická pro danou společnost, ve které jedinec žije. Tedy nejen samotná pravidla, ale i tolerance k určitým projevům chování, se mohou lišit podle toho, v jaké společnosti člověk žije. Poruchy chování zase můžeme definovat jako jednání, kdy dítě není schopné či ochotné respektovat stanovená pravidla a brát ohledy na ostatní (Vágnerová, Klégrová 2008, s. 463-465).

Sociálně patologické jevy jsou pojmem sociologickým. Zahrnují širokou škálu jevů, které vnímáme jako nechtěné, nežádoucí nebo až nepřijatelné. Každý jev má svou míru společenské nebezpečnosti. Pojem sociální patologie (z lat. Pathos = utrpení, choroba) souhrnně označuje nezdravé, abnormální a obecně nežádoucí společenské jevy. Studií a popisem těch jevů se zabývá mnoho vědních disciplín, jako jsou sociologie, psychologie, medicína, etopedie a další. Jednotlivé disciplíny se pak zabývají rozborem příčin a faktorů, které vedou ke vzniku konkrétních sociálně patologických jevů. Sociální patologie se jinak řečeno zabývá zákonitostmi takových projevů chování, které společnost hodnotí jako nežádoucí, protože porušují sociální, morální či právní normy dané společností. **Sociální deviace** (z lat. deviatio = odchylka, úchylka) je takový způsob chování, který není konformní vůči společenské normě, kterou akceptuje většinová populace. Sociální deviace je vnímaná jako narušení jakékoli sociální normy. To znamená, že ne vždy se musí jednat o jednání, které je v rozporu s normami společnosti. Proto se také rozlišuje deviace negativní a pozitivní. Sociální deviaci nelze tedy ztotožňovat s kriminalitou, ta je pouze jednou ze sociálně deviantních forem chování. V praxi však podle autorů převládá pojetí deviace v negativním slova smyslu (Fischer, Škoda, 2009, s. 15. – 14.).

Delikvence – je činnost, která porušuje zákonné nebo jiné normy chování. Podle LINHARTA, MAŘÍKOVÉ, PETRUSKA et. al. (1996, s. 180) „*se obvykle pod tímto pojmem rozumí protisociální jednání v širším slova smyslu než kriminalita, tedy i chování, které nedosahuje stupně společenské nebezpečnosti trestného činu, nebo závadné chování osob,*

kteře nejsou vzhledem k věku ještě plně trestně odpovědné. Nejčastěji se proto pojem delikvence užívá pro označení trestné činnosti mládeže“. To znamená, že jde o takové jednání a činy, které by u dospělého byly kvalifikovány pojmem trestný čin.

Kriminalita - je označována jako souhrn trestných činů spáchaných na určitém území v určitém období. Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. V trestním právu se kromě pojmu trestný čin, můžeme setkat ještě s pojmem čin jinak trestný. Jedná se o takové chování, které by za normálních okolností bylo trestné, dopustí-li se ho ale osoba mladší 15 let - tak v tomto případě pak hovoříme o delikvenci mládeže (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, §13).

Podle MATOUŠKA, KOLÁČKOVÉ A KODYMOVÉ (2010, s. 269) má kriminální chování u dětí a mládeže nejčastěji podobu majetkové trestné činnosti. Z hlediska trestní kvalifikace jsou v současnosti v ČR nejčastější delikty mladistvých krádeže, poškozování cizí věci, porušování domácí svobody, výtržnictví, loupeže, neoprávněné užívání cizí věci.

S ohledem na tyto skutečnosti je potřeba rozlišit pojmy – **dítě** a **mladiství**. Podle Úmluvy o právech dítěte se dítětem rozumí osoba, která nedovršila 18 let věku. V občanskoprávních předpis se tato osoba nazývá nezletilou. V trestně právních věcech pak rozlišujeme dítě - osoba mladší 15 let věku – není trestně odpovědná. Mladiství – je ten, kdo v době spáchání provinění je starší 15 let, ale mladší 18 let. Trestní odpovědnost mladistvých a sankce jim ukládané upravuje Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže ve znění pozdějších předpisů.

Druh kriminality	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Vraždy celkem:	2	3	0	2	2	2	3
Loupeže	190	260	225	128	128	136	90
Úmyslné ublížení na zdraví	135	108	87	96	88	100	83
Vydírání	86	71	82	66	68	72	55
Násilné činy	498	499	455	349	331	366	274
Mravnostní činy	86	93	100	97	84	122	101
Krádeže vloupáním do bytů	53	48	54	22	21	28	23
Krádeže vloupáním	526	549	442	319	335	229	217
Krádeže věcí z automobilů	86	134	81	31	15	11	15
Krádeže jízdních kol	21	12	21	14	10	20	16
Krádeže prosté	800	733	602	334	421	337	299
Majetkové činy	1457	1409	1145	748	848	649	590
Výtržnictví	113	73	49	57	70	55	90
Ned.výr. a d.psych.l. a jedů	58	89	94	54	77	49	63
Šíření toxikomanie	7	9	2	4	4	5	5
CELKOVÁ KRIMINALITA:	2710	2783	2333	1584	1636	1463	1286

Tabulka č. 1.: Vývoj počtu Policií ČR evidovaných činů jinak trestných spáchaných dětmi mladšími 15 let v ČR v letech 2007 – 2013 (zdroj Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR v 2013).

Druh kriminality	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Vraždy celkem:	10	6	5	4	6	2	7
Loupeže	460	454	431	311	292	289	212
Úmyslné ublížení na zdraví	356	285	298	298	246	291	239
Vydírání	116	79	98	72	112	85	85
Násilné činy:	1 082	958	969	810	819	829	677
Mravnostní činy:	184	155	174	166	185	198	216
Kr. vl. do vík. chat soukr. Osob	159	159	148	125	139	118	87
Krádeže vloupáním:	1 472	1 426	1 412	1 277	1 358	1 105	897
Krádeže mot. voz. Dvoustopých	414	428	368	247	269	190	153
Krádeže věcí z automobilů	235	267	220	206	146	101	61
Krádeže prosté:	2 238	2 163	1 847	1 537	1 520	1 334	1 002
Majetkové činy:	3 966	3 844	3 472	3 033	3 083	2 605	2 052
Výtržnictví	211	152	150	156	162	146	138
Ned.výr. a d.psych.l. a jedů	128	164	146	118	187	123	144
Šíření toxikomanie	11	10	4	1	4	3	3
CELKOVÁ KRIMINALITA:	8 079	7 728	7 123	5 339	5 427	4 713	3 845

Tabulka č. 2: Vývoj počtu Policií ČR evidovaných trestných činů (provinění) spáchaných mladistvými v ČR (zdroj Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR v 2013).

HADJ MOUSSOVÁ (2005) definuje **poruchy chování** - pod pojmem porucha chování se obvykle rozumí negativní odchylky v chování dětí od normy. Za normu chování se považuje to, co je označováno danou společností za běžné, kdy čekáme, že dítě bude jednat takovým způsobem, který nebude v rozporu se zákonnými ani morálními hodnotami. Celé naše očekávání je dáno také věkem dítěte, konkrétní situací a také kulturními vlivy.

Poruchové chování můžeme také charakterizovat jako odchylku v oblasti socializace, kdy dítě není schopno respektovat normy chování na úrovni odpovídající jeho věku, event. na úrovni svých rozumových schopností. Dítě se v průběhu života učí rozlišovat žádoucí a nežádoucí chování i vhodnost jednání ve vztahu k určité situaci. Není důležité jen to, aby dítě příslušné normy znalo, ale zejména aby se podle nich chovalo. Zpočátku dítě usměřují rodiče, následně škola a později je dítě schopné své chování regulovat samo, i když jej zrovna nikdo nekontroluje. Signálem dosažení tohoto stádia socializace je schopnost reagovat vlastním pocitem viny. Dítě si uvědomuje, že dělá něco, co je špatné. Schopnost dodržovat normy je spojena také s rozvojem psychických kompetencí. Dítě musí být natolik rozumově vyspělé, aby mohlo chápat podstatu a význam pravidel chování. Nutná je také určitá úroveň autoregulace. Dítě si musí umět odříct aktuální uspokojení, případně se ho zcela vzdát, pokud by to bylo v rozporu s tím, co je správné. K tomu všemu je zapotřebí adekvátní stimulace, podporující geneticky naprogramovaný rozvoj určitých mozkových center (jejich propojení) a zejména osvojení potřebných znalostí a dovedností. O poruše chování se hovoří jen v případě pokud, si dítě dané normy uvědomuje, ale záměrně je nerespektuje nebo se jim z nějakého důvodu nedokáže podřídit. (Vágnerová, 2014, s. 715-716.).

Podle Mezinárodní klasifikace nemocí, 10. revize, jsou poruchy chování vymezeny jako: *„opakující se a trvalý (v délce trvání nejméně 6 měsíců) vzorec disociálního, agresivního a vzdorovitého chování, které porušuje sociální normy a očekávání přiměřená věku dítěte“*.

Podle HUTYROVÉ (2007, s. 81 – 82) se mezi příznaky zahrnuje následující chování:

„Agrese k lidem a zvířatům:

- často šikanuje, vyhrožuje nebo zastrašuje druhé,
- začíná prance a bitky,
- jako zbraň může použít předměty, které mohou těžce zranit jiné osoby (nůž, láhev, sklo apod.)
- projevuje fyzickou agresi a hrubost k lidem stejně tak i ke zvířatům

- *krádeže, kdy dochází ke střetům s druhou osobou (loupežné přepadení, vydírání...apod.)*
- *vynucování sexuální aktivity u druhého.*

Destrukce majetku a vlastnictví:

- *zakládání ohňů se záměrem vážného poškození,*
- *ničení majetku druhých.*

Nepoctivost nebo krádeže:

- *vloupání do domů, budov a aut*
- *časté lhaní, snaha vyhnout se povinnostem a závazkům*
- *krádeže bez konfrontace s obětí*

Násilné porušování pravidel:

- *před 13. rokem věku opakovaně zůstává přes zákazy rodičů celé noci venku,*
- *útěky z domova, ačkoliv bydlí v domě rodičů, nebo se po dlouhou dobu nevrací*
- *časté záškoláctví před 13. rokem života. “*

Poruchy chování se dále dělí podle stupně závažnosti, obsahu a formy na následující: **Disociální chování** – nepřiměřené a nespolečenské, je však možné jej zvládnout vhodnými pedagogickými postupy. Jde o drobnější výkyvy a nesoulady se zvyklostmi společenské normy. Toto chování je typické pro určité věkové období (věkové zvláštnosti jako např. dětský vzdor). Nevznikají patologicky, neškodí okolí a jsou většinou na hranici normy. (Hutyrová, 2006, s. 16.)

Můžeme sem zařadit kázeňské přestupky proti školnímu řádu, vzdorovitost, některé negativistické projevy, neposlušnost, odmítání kontaktu i některé lži. Při řešení těchto obtíží se uplatňují poradenské instituce, vhodné je také využití terapeuta či speciálního pedagoga. **Chování asociální** – člověk se vyčleňuje ze svého prostředí a škodí zejména sám sobě (záškoláctví, jehož neřešení vede ke vzniku dalších návazných problémů jako je špatný prospěch, ztráta pozice ve skupině, navazuje lhaní, krádeže, kontakt s problémovými skupinami apod.). Dítěti většinou chybí sociální citění nebo je na nízké úrovni. Můžeme sem zařadit: útěky, toulky, demonstrativní sebepoškozování, toxikománii, patologické hráčství, výrazné záškoláctví, lži, krádeže a další. Řešení takto závažných problémů vyžaduje speciálně pedagogický postup, zapojení poradenského systému, včetně středisek výchovné péče, ale také například řešení prostřednictvím speciálních výchovných zařízení, zdravotnických či terapeutických pracovišť. **Chování antisociální** – projevy chování, které narušují všechny

morální, sociální i právní normy. Má tedy povahu protispolečenského jednání, které významně poškozuje jedince i jeho okolí. K projevům antisociálního chování můžeme přiřadit: veškerou trestnou činnost, krádeže, loupeže, sexuální delikty, vandalství, vraždu, výrazné násilí a agresivitu, organizovaný zločin. Řadí se sem také trestná činnost související s gamblerským a toxikomanií. V těchto případech je výrazná recidiva. Náprava takových jedinců je prováděna ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy v případě mladistvých i ve vězeňských zařízeních (Slomek, 2010, s. 19. - 20.).

Mezi konkrétní projevy problémového chování můžeme přiřadit: lhaní – představuje způsob úniku z osobně nepříjemné situace, kterou dítě nedokáže v danou chvíli vyřešit jinak. Krádeže – jsou charakteristické záměrností jednání. Krádež může být spojena i s určitými projevy násilí – přepadení, loupež. Útěky – útekem může dítě řešit to, že prostředí, ve kterém se nachází je pro něho nepříjemné nebo nějak ohrožující. Útěky můžeme považovat za poruchu chování až tehdy, jedná-li se o útěky opakované. Pokud však dítě utíká z domu, může to být signálem, že v rodině něco nefunguje – selhávání základních funkcí rodiny. Čachrování - může se jednat o různé formy vyměňování, obchodování s pojené s drobnými podvody a částečně i s krádežemi. Toulání – opouštění domova na delší dobu, které po čase navazuje na útěky. Dítě se toulá samo nebo v partě. Často bývá spojováno s dalšími odchylkami v chování (krádeže, loupeže..). Záškoláctví – podrobněji viz. další kapitola. Agresivní projevy – jsou charakteristické porušováním sociálních norem spojených s omezováním základních práv ostatních. K nejzávažnějším projevům řadíme agresi k lidem a zvířatům (Hutyrová, 2007, s. 84. - 87.).

Pro agresora je typická neschopnost empatie, nedostatek citového vztahu ke komukoliv, lhostejnost. Převládá vlastní uspokojování potřeb, pocity viny chybí. Mezi příčiny agresivních poruch chování patří specifické vlivy prostředí – dítě může v rodině zažít závažnou psychickou deprivaci, která ovlivní jeho socializační vývoj (model agresivního chování v rodině). Dědičné dispozice k agresivním projevům chování mají děti s disharmonickým vývojem osobnosti často s odchylkami v citovém prožívání. Jednou z příčin může být také poškození mozku (po úrazu hlavy, v rámci epileptických změn osobnosti apod.) (Slomek, 2010, s. 24. - 25.).

V literatuře se také často setkáváme s pojmem rizikové chování. Podle ŠIRŮČKOVÉ (2010, s. 30) jde o komplexní kategorii chování, která zahrnuje:

- agresivní chování (násilné chování, šikana, týrání, rasová nesnášenlivost, diskriminace, extrémismus),

- delikventní chování ve vztahu k hmotnému majetku – (vandalismus, krádeže, sprejerství),
- rizikové zdravotní návyky (pití alkoholu, užívání drog, kouření, nezdravé stravovací návyky),
- sexuální chování (předčasné zahájení sexuálního života, nechráněný pohlavní styk, předčasné mateřství a rodičovství),
- rizikové chování ve vztahu ke společenským institucím (problémové chování ve škole - záškoláctví, neplnění školních povinností, nedokončení studia),
- prepatologické hráčství,
- rizikové sportovní aktivity (adrenalinové a extrémní sporty).

ŠIRŮČKOVÁ (2010, s. 31.) „*pojmem rizikové chování stejně tak jako pojem problémové chování, shrnuje, že oba tyto pojmy jsou sociálním konstruktem zahrnujícím rozmanité formy chování, jež nemusí být nutně jednoznačně vymezeny. Jsou však hodnoceny jako takové, které způsobují zdravotní, sociální, nebo psychické ohrožení jak jedince samotného, tak i jeho sociálního okolí. Společným jmenovatel všech zmiňovaných způsobů rizikového chování je kritérium prepatologické úrovně projevu tj. nedochází k naplnění známek patologie (např. drogová závislost).*“

Na vzniku problémového chování u dětí má vliv mnoho faktorů, zejména to jsou faktory biologické, psychologické a sociální, které se vzájemně propojují a kombinují.

CHARVÁT a NEVORALOVÁ (2012, s. 45 - 47.) uvádějí, že podmínky, které mají vliv na rostoucí výskyt rizikového chování u dětí, se nazývají rizikové faktory. Mezi rizikové faktory můžeme zařadit jasně definovatelné charakteristiky chování, vliv genetiky, životního prostředí apod. Kromě faktorů rizikových ještě existují faktory protektivní (ochranné). Jsou to faktory, které zmírňují dopad faktorů rizikových nebo se je alespoň snaží eliminovat. Přítomnost rizikových faktorů ještě nemusí znamenat rozvoj rizikového chování, ale stejně tak přítomnost ochranných faktorů ještě nemusí jedince od rizikového chování či jeho následků uchránit. Nejobecněji se rizikové a ochranné faktory mohou rozdělit na ty, které působí na úrovni individua a ty které jsou dány prostředím.

CHARVÁT a NEVORALOVÁ (in Jessor, 1998) sdružují rizikové a protektivní faktory do 5 kategorií. **Biologický systém** – rizikové: alkoholismus v rodině, ochranné: inteligence v pásmu nadprůměru. **Sociální systém** – rizikové: nízký socioekonomický status, sociální vyloučení a znevýhodnění, ochranné: zdravá škola, soudružnost rodiny, pozitivní

vzory mezi dospělými. **Vnímané prostředí** – rizikové: modely rizikového chování, mezigenerační konflikty, ochranné: modely konvenčního chování, kontrola rizikového chování. **Osobnost** – rizikové: uvědomování si snížených životních šancí, nízké sebehodnocení, tendence riskovat, ochranné: přítomná hodnota zdraví a úspěchu, netolerující postoj k rizikovému chování. **Chování** – rizikové: problémové pití alkoholu, školní neúspěch, ochranné: aktivní zapojení do školních akcí a zájmových aktivit.

Osobnostní vlastnosti i většina lidských postojů dokonce i zájmů je dědičná. Chování je podmíněno velmi komplexně. Dědičnost je jedním z mnoha faktorů, které na něho mohou mít vliv. Genetické dispozice mohou způsobovat např. sníženou sebekontrolu či hyperaktivitu. Nevedou však přímo k tomu, že dítě se stane členem delikventní party. Genetické vlohy pouze zvyšují pravděpodobnost, že na chování budou mít vliv další činitelé, bez nichž by se delikventní jednání u jedince nerozvinulo (Matoušek a Matoušková, 2011, s. 21. – 23.).

Velice důležitým činitelem je samotná **osobnost jedince**. Pokud jedinec – dítě zažívá velkou míru stresových podnětů ve svém okolí, rodiče nedostatečně kontrolují jeho aktivity, přátelé se stávají důležitějšími než jeho vlastní rodina a parta, ve které se dítě nachází, má pozitivní sklony k rizikovému chování může taktéž u jedince podnítit vznik takového to chování. Motivace, postoje, sebehodnota a seberegulační mechanismy osobnosti naznačují určitou dispozici k rizikovému chování. Míra motivace dítěte dosahovat svých cílů a dosahování úspěchů vede jedince k tomu, aby si vybral způsob, jak toho dosáhnout. Pokud se dítě často setkává s neúspěchy, může příště zvolit rizikový postup, který mu umožní cílů snadněji dosáhnout. V tomto okamžiku je pak důležité, do jaké míry dítě vnímá hodnoty a normy skupiny a do jaké míry se s nimi identifikoval. Jedinec, který bude mít společenské normy zvnitřněné, bude mít menší sklony k rizikovému chování než dítě, které podceňuje důsledky svého chování a nepovažuje je za protispoločenské. Vnímání vlastní sebehodnoty motivuje dítě k takovému jednání, které mu jeho sebehodnotu nenaruší (Širůčková, 2010, s. 36.).

Rodina je jedním z dalších velice důležitých faktorů, které mohou ovlivnit vznik rizikového chování u dětí. Rodinné prostředí je velice širokou oblastí. Spadá sem již prenatální období dítěte, kdy se mohou objevovat negativní vlivy jako kouření, alkoholismus, drogová závislost matky, nízký věk rodičů a s ním související nedostatek rodičovských kompetencí. Důležitá je také míra pozornosti rodičů a disciplína, kterou ve výchově uplatňují. Význam má také socioekonomický status rodiny. Sama chudoba rodiny může být rizikovým faktorem. (Havrdová, 2007, s. 39.).

ERB (2000) spatřuje problém v tom, že rodiče mají na své děti čím dál méně času a dětem chybí vzor toho, co v životě je či není správné. Děti často svůj volný čas tráví neaktivně, často sedí u počítačových her a televize, což může být zdrojem jejich nevyrovnanosti a agresivity.

Rodina je obvykle považována za nejdůležitější primární skupinu, která má nejdůležitější vliv na socializaci dítěte. Hodnoty, postoje a vzorce chování, které si dítě v rodině osvojí, se později odrážejí v celém jeho životě. Mezi rizikové faktory v rodině, které mohou mít následně vliv na vznik problémového chování, můžeme zařadit: zanedbávání dětí, nezájem o dítě ze strany rodičů, nedostatečný dohled, konflikty v rodině, nízká vazba rodiče k dítěti a obráceně, přístupy k trestům, rozpad rodiny spojený s násilím v rodině a deviantní chování rodičů (rodiče sami nemají dostatečně osvojeny morální normy). Kvalita rodiny a vzájemné vazby v rodině jsou jedním z nejdůležitějších znaků zdravého fungování rodiny a následně jejího působení na jednotlivé členy (Podaná, 2007, s. 61. – 62.).

SOBOTKOVÁ (2010) hovoří o rodinném fungování jako o složitém jevu. Mezi základní nosné principy zdravého rodinného fungování řadí soudržnost (sounáležitost rodiny), adaptabilitu (schopnost rodiny přizpůsobit se měnícím se nárokům v životě) a komunikaci (je klíčová pro vytváření rodinné atmosféry). Přímá a otevřená komunikace působí jako ochranný faktor rodiny, zatímco nejasná či oslabená komunikace může znásobit negativní vliv rizik.

Parta a skupina vrstevníků je v určitém vývojovém období pro mladistvého daleko významnější než jeho rodina. Zejména pro ty, kteří ve své rodině nemají oporu, a proto ji hledají jinde. Parta svého člena respektuje a přijímá takového jaký je. Na druhou stranu však od něho vyžaduje konformitu, tzn. určitý způsob chování, úprava zevnějšku, vyjadřování, postoj ke škole, k rodině nebo také drogám, kouření, alkoholu, k penězům, sexualitě, který skupina zastává a vyžaduje od svých členů. Pokud chce jedinec zapadnout, musí dělat, co po něm skupina chce (Krejčířiková a Skopalová 2007, s. 25.).

U dětí frustrovaných nízkou podporou rodiny je pravděpodobnější, že potřeba pozitivního přijetí vrstevnickou skupinou bude ještě silnější než u dítěte s dobrým rodinným zázemím. Na tyto děti má vůdce party obrovský vliv a může je také využívat. Některé party mají pro nové členy připravený určitý rituál, který může spočívat například v porušení společenské či zákonné normy (agresivní chování, krádež apod.). Hrozba ztráty postavení ve skupině je tak posilována strachem z toho, že ostatní prozradí, co provedl (Matoušek, Matoušková, 2011, s. 83.).

Dalším faktorem, který na děti a mládež má významný vliv, jsou **média**. Média jsou všude kolem nás a jsou běžnou součástí našeho života. Dnešní mládež využívá multimediální prostředky mnohem více než mládež kdykoli v minulosti. Média jako televize, internet, rádio a časopisy mohou dětem přinášet nové informace, poznatky, rozvíjet jejich znalosti a dovednosti. Mnohé školy využívají tyto prostředky v rámci své výuky. V dnešní době je zcela běžné, že děti mají svůj telefon, počítač či tablet. Tudiž také neomezený přístup k internetu a nejrůznějším zdrojům informací. Tyto informace mohou zajímavým a zábavným způsobem učit děti něčemu novému. Na druhou stranu však mají média také svou negativní stránku. Čím dál více dětí tráví svůj volný čas u počítače nebo televize. Zločinec a násilník v dnešních filmech často vypadá spíše jako sympaťák a je obsazován těmi nejpopulárnějšími herci. U videoher plných násilí a agrese děti tráví velmi mnoho času. Násilí, které denně ve videohrách sledují, v nich aktivizuje jisté vzorce chování a poté se mladý člověk dopouští násilí, kterého by se za normálních podmínek nedopustil. Na internetu jsou volně dostupné stránky s různou tematikou více či méně podporující agrese a násilí jako prostředek k dosažení cílů. K projevení násilného a antisociálního chování u dětí je zapotřebí celá řada uvedených faktorů. To, že dítě sleduje v televizi určitý pořad, ještě neznamená, že se u něho automaticky začne projevovat agrese či násilné chování (Krejčířová, Skopalová, 2007, s. 26.).

1.3 Vybrané formy rizikového chování

Ve školním prostředí pracujeme s pojmem rizikové chování, vůči kterému se zaujímají preventivní opatření. Podle metodického doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy se primární prevence rizikového chování zaměřuje prioritně na přecházení rozvoje následujících projevů rizikového chování:

- Agrese, šikana, kyberšikana a další rizikové formy komunikace prostřednictvím multimedií, násilí, vandalismus, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus, xenofobie a homofobie.
- Záškoláctví.
- Závislostní chování, užívání návykových látek, netolismus, gambling.
- Rizikové sporty a rizikové chování v dopravě, chování se zvýšeným rizikem úrazů.
- Spektrum poruch příjmu potravy.
- Negativní působení sekt.
- Sexuální rizikové chování.

MIOVSKÝ (2010, s. 75. - 78.) uvádí 9 základních typů rizikového chování, na které se soustředí největší pozornost, protože jsou nejvíce rozšířené a nebezpečné. Dále uvádí, že se nejedná o stálý stav, právě naopak. Některé formy rizikového chování v minulosti nebyly tak frekventované, nebo měly například jinou podobu, týkaly se jiných specifických skupin, nebo u nich došlo ke zhoršení situace (například pití alkoholu u nezletilých dívek). Pro přehlednost si následující formy rizikového chování jasně vymezíme.

Šikana a extrémní projevy agrese – řadí se sem všechny formy agresivního chování namířené proti druhým osobám, proti sobě samému (suscidiální chování, sebepoškozování apod.) nebo proti věcem (vandalismus, sprejství). Pod pojmem extrémní projevy agrese můžeme chápat takové jednání, které má za následek psychologickou, fyzickou nebo materiální škodu či újmu. Šikana je tedy jednou z mnoha podob tohoto chování. Šikanu můžeme chápat jako poruchu sociálních vztahů ve skupině.

Šikana má své specifické rysy, vytváří se a zraje. Jeden nebo více žáků úmyslně a opakovaně týrá jiného spolužáka. K tomu používají agresi a manipulaci. Záměrem tohoto chování je ublížit, ponížit, ohrožit nebo zastrašit jiného člověka (Žlunková, 2010, s. 22.).

KOLÁŘ (2011, s. 46. – 52.) uvádí pět stádií vývoje šikany:

1. Zrod ostrakismu – jedná se o mírné, spíše psychické formy ubližování. Jedinec- žák, který je na okraji skupiny se necítí dobře – je neoblíbený a neuznáván. Ostatní děti jej odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, dělají si z něho srandu, dělají posměšky.
2. Fyzická agrese a přitvrzování manipulace – ve skupině, kde stoupá napětí, žáci, kteří jsou ostrakizováni, začnou sloužit jako ventil žákům, kteří si na nich odreagovávají své nepříjemné pocity. Tyto pocity mohou vznikat z různých původů, například z těžké písemky, z konfliktu s učitelem, nebo prostě jen tak, protože je nebaví chodit do školy.
3. Klíčový moment, vytvoření jádra agresorů – pokud se nezasáhne proti přitvrzující manipulaci i počáteční fyzické agresi jednotlivců, utvoří se skupina agresorů – úderné jádro, které začne systematicky šikanovat nejvhodnější oběti. V tomto klíčovém momentu se rozhoduje, jestli se počáteční stádium nepřehoupne do stádia následujícího.
4. Většina přijímá normy agresorů – normy agresorů jsou přijaty většinou a stávají se nepsaným zákonem. I hodní a ukáznění žáci se začínají chovat agresivně, aktivně se účastní týraní spolužáka.
5. Totalita neboli dokonalá šikana – nastává vykořisťování jedince či podskupiny žáků, neutrální žáci jsou loajální vůči agresorům. Brutální násilí se začíná považovat za normální.

Neúnosnost utrpení často řeší děti únikem do nemoci, neomluvenou absencí, odchodem ze školy nebo se „zhroutí“.

Specifickou formou šikany, která se v posledních letech stává novým fenoménem, je kyberšikana. **Kyberšikana** je úmyslné, opakující se, nepřátelské chování s cílem ublížit oběti při využití informačních a komunikačních technologií (mobil, počítač, sociální sítě, emaily, fotografie.). Například se může jednat o posílání vulgárních zpráv, zveřejňování fotografií nebo jiných záběrů, které poškozují oběť. Rozdíl mezi kyberšikanou a šikanou je v tom, že u klasické šikany stojí agresor oběti „tváří v tvář“, u kyberšikany si agresor zachovává určitou anonymitu a odstup od své oběti. Dalším důležitým rozdílem je, že kyberšikana může probíhat během celého dne a proniknout tak i do míst, které oběť dříve vnímala jako bezpečné (Rogers, 2010, s. 12. – 32.).

ELLIOTTOVÁ (2000) uvádí, že pokud se dítě stane terčem šikany, může to vést k tomu, že děti utíkají z domova, přestávají si hrát, jsou vyděšené a nešťastné. Jedním z dalších projevů může být také zhoršení školních výsledků apod. Šikanování, stejně jako jiným formám zneužívání, se daří v atmosféře tajemství. Oběti šikany–tak ze strachu raději mlčí, než by přiznaly pravdu. Důležité je dětem dodat odvalu a nabídnout možnosti řešení.

Záškoláctví – je neomluvená absence žáka ve škole. Jedná se o přestupek žáka, který úmyslně zanedbává školní docházku. Záškolák nemá pro svou absenci legální důvody a dopouští se neomluvené nepřítomnosti bez souhlasu rodičů, pedagogů nebo dalších oprávněných osob. Zároveň tak porušuje školní řád i školský zákon, který obsahuje ustanovení o povinné školní docházce. Často je spojené s dalšími projevy rizikového chování, které má neblahý vliv na vývoj jedince (Miovský, 2010, s. 75).

Hlavním rizikem záškoláctví je vznik určitého prostoru, nad kterým rodič a škola ztrácí dohled. Pokud dítě čas za školou tráví s partou kamarádů, bývá to někdy vstupenkou do zóny rizikového chování. Záškoláctví se může stát určitým dobrodružstvím nebo adrenalinovým sportem. Děti se mohou bavit vandalismem, sprejerstvím nebo krádežemi. V další fázi to může být také konzumace alkoholu či drog (Ženatová, 2011, s. 11).

Rasismus a xenofobie – soubor projevů chování, které směřuje k potlačení zájmů a práv menšin. Charakteristické pro xenofobii jsou projevy odporu, nepřátelství, nedůvěra ke všemu cizímu. Může se jednat o nepřátelství k lidem jiné barvy pleti, jiné národnosti, jazyka, náboženského přesvědčení, kultury apod. **Rasismus** je založen na ideologii vycházející z biologické teorie zdůrazňující význam rasových znaků a rozdílů mezi rasami. Vychází z toho, že jedna rasa je nadřazená všem ostatním. **Antisemitismus** – je specifickým projevem

rasové nenávisti vůči Židům. **Intolerance** – nesnášenlivost a nedostatek úcty k jiným způsobům chování a jednání, nedostatečný respekt k jinému přesvědčení či víře, než je ta naše. (Xenofobie a rasismus - charakteristika. In: *Národní informační centrum pro mládež* [online]. 2014. Dostupné z: <http://www.icm.cz/xenofobie-a-rasismus-charakteristika>).

Rizikové sporty a rizikové chování v dopravě – můžeme definovat jako záměrné vystavování sebe nebo druhých nepřiměřeně vysokému riziku újmy na zdraví nebo dokonce ohrožení života v rámci nějaké sportovní aktivity nebo v dopravě. Můžeme sem zařadit například rizikové ježdění mezi dvěma tramvajemi, závody v autech za plného provozu. Z hlediska sportu sem můžeme přiřadit takové aktivity, které přesahují fyzické síly a možnosti aktéra (sjezdy na horských kolách v nebezpečném terénu, jízda na lyžích v zakázaných oblastech apod.) Riziko, které jedinec podstupuje, neohrožuje jen jeho samého, ale současně ohrožuje další osoby v okolí nebo také cizí majetek. Rizikové sporty a chování v dopravě se řadí k relativně novým formám rizikového chování, zejména co se týká masového rozšíření (Miovský, 2010, s. 76).

Negativní působení sekt – sekta je skupina, sdružení lidí, kteří se vyčleňují z nějakého celku. Nemusí být nutně náboženského charakteru. Členové skupiny sdílí společný ideologický koncept, prostřednictvím něhož se skupina vyčleňuje ze svého okolí. Pomalu dochází i k izolaci, manipulaci, a dalším extrémním zásahům do soukromí zúčastněných osob. Důvod, proč se jedinec stane součástí nějaké sekty, je dán tím, co může na první pohled získat, například pocit jedinečnosti, smysl života, zbavení odpovědnosti za vlastní rozhodnutí, pocit sounáležitosti, náhrada za rodinu, posílení identity zjevnými i tajnými znaky, změna identity (stává se jiným člověkem), ochrana, jistota. Naopak sekta od svého člena očekává - podřízenost, poslušnost až fanatismus, omezení komunikace s okolím, respektování mocenské struktury a absolutní autority vůdce, dodržování přísných pravidel vynucovaných sankcemi apod. (Pokorný, Telcová a Tomko, 2001, s. 67).

Závislostní chování – závislost je určitým multidisciplinárním pojmem, který je v souvislosti s výskytem sociálně patologických jevů na jedné straně vymezený medicínsky a na straně druhé společenskými vědami. Závislost je dynamický jev, který vzniká postupně, jedná se o proces, který je hodně individuální (Žlunková, 2010, s. 29.).

Podle mezinárodní klasifikace nemocí 10. Revize je syndrom závislosti chápán „jako skupina fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, v nichž užívání nějaké látky nebo třídy látek má u daného jedince mnohem větší přednost, než jiné jednání, kterého si kdysi cenil více“.

Diagnózu závislosti můžeme stanovit tehdy, kdy během jednoho roku došlo ke třem nebo více z následujících jevů:

- silná touha nebo pocit puzení užívat látku,
- potíže v sebeovládání při užívání látky, a to pokud jde o začátek a ukončení nebo množství látky,
- tělesný odvykací stav, látka je užívána s úmyslem zmenšit příznaky vyvolané předchozím užíváním této látky,
- postupné zanedbávání jiných potěšení nebo zájmů ve prospěch užívané psychoaktivní látky a zvýšené množství času věnovaného získávání nebo užívání látky, nebo zotavení se z jejího účinku,
- pokračování v užívání přes jasný důkaz zjevně škodlivých následků: poškození jater nadměrným pitím (depresivní stavy, vyplývající z nadměrného užívání látek) nebo toxické poškození myšlení (Pokorný, Telcová a Tomko 2001, s. 74).

Závislosti můžeme rozdělit na drogové a nedrogové. Mezi **drogové závislosti** řadíme, jak již z názvu vyplývá, drogy. Za drogu je možné považovat takovou látku, která svou chemickou strukturou způsobuje změny funkcí lidského organismu. Můžeme sem zařadit léky, legální a ilegální drogy. Mezi školní mládeží jsou nejrozšířenější následující návykové látky. Alkohol – droga s mnohaletou tradicí, v naší společnosti silně zakořeněná do mnoha společenských rituálů. Nikotin – kouření je ve školní populaci pravděpodobně nejrozšířenější návykovou látkou. Marihuana – nejběžnější způsob užití je ve formě cigarety – jointu. Dále jsou to drogy jako pervitin, extáze, heroin a další (Žlunková 2010, s. 31. - 34.).

Nedrogové závislosti představují neodolatelné touhy člověka po něčem. Vyvolávají psychickou závislost, kdy se prožívání člověka mění na základě příjemného prožitku. Podobně jako drogy i ony mění chování, prožívání a zasahují do osobnosti jedince. Člověk se jich zbavuje velmi obtížně. Mezi nejčastější nedrogové závislosti můžeme zařadit netomanii – neboli závislost na internetu, někdy je přirovnávána k patologickému hráčství. Rozdíly jsou relativně malé. Patologické hráčství – gamblerství a závislost na televizi (Pokorný, Telcová a Tomko 2001, s. 92. 95.)

Spektrum poruch příjmu potravy – jedná se o poruchy způsobené rizikovými vzorci chování ve vztahu k přijímání jídla. Osoba se vidí v negativním obraze, je k sobě kritická a zkresleně vnímá své tělo. Poruchy příjmu potravy s sebou přinášejí zejména zdravotní, ale i sociální a psychologické komplikace. Tuto problematiku je potřeba chápat

v širším kontextu potřeb zdravého a vyváženého životního stylu. Důležitá je životospráva již od raného dětství (Miovský, 2010, s. 77.).

Nejběžnějšími poruchami příjmu potravy jsou **mentální anorexie** a **mentální bulimie**. Tyto poruchy se vyznačují strachem z přibývání na váze, častým sledováním své hmotnosti, zkresleném vnímání těla a manipulace s jídlem. Mentální anorexie – je v podstatě hladovění, které může vést až k závažným psychickým poruchám, dívky odmítají jíst. Osoby s mentální anorexií mají oslabenou imunitu, rozvrácený metabolismus, trpí poruchami spánku, rychle se unaví. Osoba, která trpí anorexií má nepřekonatelný strach z tloušťky, který souvisí s narušením vnímání vlastního těla. Naopak osoba, která trpí bulimií, se neukojitelně přejídá a ztrácí kontrolu nad stravovacími návyky. Následně vyvolává záměrné zvracení, aby jídlo zase dostala ze sebe ven. Poruchy příjmu potravy se častěji objevují u dívek než chlapců. Obě tyto poruchy jsou závažným problémem, který zasahuje celou bytost člověka a jeho prostředí. Spouštěcími faktory mohou být problémy v rodině, ve vztahu. Rizikovým je období dospívání, kdy dochází k dramatickým změnám v proporcích těla i v činnosti jednotlivých orgánů (Marádová, 2007, s. 7. - 9.).

Sexuální rizikové chování – jedná se o soubor behaviorálních projevů doprovázejících sexuální aktivity a vykazujících nárůst zdravotních, sociálních a dalších rizik. Například nechráněný pohlavní styk při náhodné známosti, výrazné promiskuitní chování, rizikové sexuální praktiky v nevhodných hygienických podmínkách apod. Řadí se sem také kombinace více typů rizikových projevů jako např. kombinace užívání návykových látek a rizikového sexu, sexuální zneužívání ve všech jeho formách atd. (Miovský, 2010, s. 76.).

DOLEJŠ (2010, s. 59.) uvádí, že v průběhu psychosexuálního vývoje se mohou u adolescentů objevit různé formy rizikového chování, které následně mohou ovlivnit jejich psychický vývoj a sociální život – sexuální styk před dovršením zákonné věkové hranice 15 let, sexuální styk mladistvých spojený s nechtěným otěhotněním nebo potratem, nezvládnutí vztahů a rozchodů, které mohou vést až k sebevražedným sklonům nebo přechodu k jiné rizikové aktivitě, sexuálně orientované agresivní činy vůči vrstevníkům, prostituce, komerční sexuální aktivity, přenos pohlavních chorob (HIV/AIDS).

Kromě výše uvedených forem rizikového chování by škola měla věnovat zvýšenou pozornost i těm projevům, které přímo nesouvisí s docházkou do školy, ale zpravidla vycházejí ze širokého sociálního okolí žáků. Jedná se zejména o domácí násilí, týrání a zneužívání dětí – syndrom CAN a ohrožování mravní výchovy mládeže (Krejčová, 2011, s. 148).

Shrnutí

Vymezili jsme si žáka základní školy a školní klima třídy, biopsychosociální vývoj dítěte a jeho vliv na vývoj a formování osobnosti dítěte a jeho chování. Následně jsme se seznámili se základními pojmy týkajícími se problémového chování u dětí a mládeže. Definovali jsme vybrané formy rizikového chování, na které se zaměřuje primární prevence dle metodického pokynu MŠMT. Když jsme si určili faktory vzniku a formy rizikového chování můžeme se zaměřit na jejich prevenci.

2 PREVENCE

Systém prevence rizikového chování je realizován v metodologické gesci zejména Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR (dále jen MŠMT) a to vzhledem k tomu, že škola a školská zařízení jsou často jediným prostředím, v němž lze systémově koordinovat pozitivní vliv vrstevníků zvláště na neorganizované jedince (Krejčířová, Skopalová, 2007, s. 16.).

V České republice existuje systém prevence, na němž se podílí mnoho subjektů. Prevenci na školách upravuje zejména Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), který ukládá povinnost vytvářet podmínky pro zdravý vývoj dětí, žáků a studentů a pro předcházení vzniku rizikového chování. Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů a Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákem, alkoholem, návykovými látkami. Dále jsou to vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů, která je klíčovou pro funkci školního metodika prevence, neboť poprvé zákonně ukotvuje tuto funkci. Vyhláška č. 73/2005 sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. Školám tak vyplývá jasná povinnost v rámci školních řádů vydefinovat rizikové aspekty, které do školy nepatří. Součástí školního řádu by měl být stanoven také systém výchovných opatření.

Pod pojmem prevence si můžeme představit všechna opatření směřující k předcházení a minimalizaci jevů spojených s rizikovým chováním a jeho důsledkům. Zahrnujeme sem zejména předcházení a minimalizování různých souvisejících poruch, onemocnění, poškození, úrazů apod. Dále pak samotné projevy nejrůznějších forem rizikového chování, které ohrožují společnost a jedince v ní. Prevence má charakter předcházení vzniku, rozvíjení a recidivy společensky nežádoucího chování. Prevenci rozdělujeme na primární, sekundární a terciární. (Čech, 2012, s. 107).

NEŠPOR, CSÉMY a PERNICOVÁ (1999) uvádí, že prevence se dělí na primární a sekundární od konce 50 let minulého století. O prevenci terciární se hovoří až od 60 let. Dle jeho definice znamená prevence opatření učiněná předem, včasnou obranou nebo ochranou. Autor rozdělení na primární, sekundární a terciární prevenci vztahuje zejména k užívání návykových látek. Kdy primární prevence je míněna jako předcházení problémům u těch, kteří ještě nezačali užívat škodlivé látky. Sekundární má poskytovat efektivní pomoc těm,

kteří návykové látky začali zneužívat, ale stav příliš nepokročil a terciální – se překrývá s léčbou a mírněním škod.

Podle KRESTOVÉ (1998) je primární prevence zaměřena na populaci celkově, vytváří podmínky pro optimální vývoj jedinců. Sekundární prevence má zabránit vzniku rizikového chování a ohrožení jedinců, nebo zachytit vznikající problém v počátečním stádiu. Terciální by měla předcházet zhoršení stavu, snižovat důsledky rizikového chování, resocializovat.

V širším pojetí zabývajícím se prevencí rizikových faktorů můžeme primární prevenci definovat jako výchovnou, vzdělávací, zdravotní, sociální či jinou intervenci směřující k předcházení vzniku rizikového chování, zamezující dalšímu nárůstu toho chování a zmírňující již existujících forem rizikového chování. V případě, kdy dojde k selhání primární prevence, aktivuje se ve vztahu k více ohrožené a zranitelné skupině či jedinci prevence sekundární, popřípadě terciární. Z toho je zřejmé, že největší pozornost by se měla věnovat prevenci primární, tedy ochraně jedince nebo ohrožené skupiny před negativními vlivy a dopady rizikového chování. Ochranou je míněna zejména výchovně-preventivní a intervenční práce, která se bude zejména u dětí a mladistvých zaměřovat na formování správných postojů a potřebných znalostí a kompetencí, díky kterým bude jedinec schopen obstát ve společnosti, kde se toto rizikové chování vyskytuje, bude schopný ho rozeznat a nenechá se jím ovlivnit (Čech, 2012, s. 108).

2.1 Primární prevence

Primární prevence rizikového chování u dětí a žáků ve školách a školských zařízeních je upravena metodickým doporučením MŠMT, které je v souladu se Strategií prevence rizikového chování u dětí a mládeže v působení resortu MŠMT, Národní strategií protidrogové politiky, Strategií prevence kriminality. *„Základním principem primární prevence rizikového chování u žáků je výchova k předcházení a minimalizaci rizikových projevů chování, ke zdravému životnímu stylu, k rozvoji pozitivního sociálního chování a rozvoji psychosociálních dovedností a zvládnání zátěžových situací osobnosti“* (Metodické doporučení k primární prevenci MŠMT, 2010).

Na primární prevenci se podílí téměř celá společnost formou zákonodárskou, ekonomickou podporou aktivit společnosti, sociální politikou a výchovou. Škola sehraává zásadní postavení v prevenci rizikového chování a to zejména proto, že:

- základní školou projdou všechny děti

- ve škole děti tráví velkou část dne
- škola by měla mít dostatek odborných pracovníků, kteří budou schopni zachytit vznikající problémy
- škola má určitý dosah i na rodiče dětí, může si vytvářet kontakty na vlastní školskou poradenskou síť apod.

Za součást primární prevence můžeme také považovat základní trend, atmosféru školy, to jaká panuje na škole psychická a sociální atmosféra, která minimalizuje možnosti selhávání, neúspěchů dítěte a stresu (Krestová, 1998, s. 11. – 12.).

Škola má v tomto jedinečný prostor a pozici jak rizikovému chování u dětí předcházet a vytvářet účinnou strategii. Základem efektivní strategie je pozitivní přístup, podpora zdraví, disciplína, posilování a budování pozitivních dovedností, zapojení rodičů a širší komunity na vytváření pozitivního klimatu školy. Úspěšné zapojení těchto principů by mělo tvořit základ školské politiky (Michael J. Furlong et. al., 2005, s. 11).

Na programy primární prevence je kladeno několik zásadních požadavků. V případě, že program takové požadavky nesplňuje, nemůžeme o něm hovořit jako o primárně preventivním programu (Miovský et. al., 2010, s. 25).

Metodický pokyn MŠMT k primární prevenci rizikového chování rozděluje prevenci na specifickou a nespecifickou. Za **specifickou primární prevenci** můžeme označit aktivity a programy, které se zaměřují specificky na předcházení a omezování výskytu jednotlivých forem rizikového chování žáků. Specifická prevence se dále dělí na:

- **všeobecnou prevenci** – zaměřuje se na širší populaci, aniž by byl dříve zjišťován obsah problému a rizika. Všeobecná prevence je obsažená v rámcových vzdělávacích plánech a preventivních plánech. Významnou roli zde hraje zapojení rodičů do organizace školy. Škola a rodiče spolu mohou vytvářet estetické a zdravé prostředí školy.
- **selektivní prevence** – se zaměřuje na rizikové skupiny žáků, u nichž je rizikové chování podmíněno biologickými, sociálními, psychologickými a environmentálními faktory. Cílem je včasné a efektivní řešení problematiky rizikových skupin dětí a mládeže, které mohou mít sklony k problémovému chování.
- **indikovaná prevence** – se soustředí na jednotlivce a skupiny, v jejichž případě byl zaznamenán vyšší výskyt rizikových faktorů v oblasti chování, ale také problematických vztahů v rodině, ve škole nebo také s vrstevníky (Černý, 2010, s. 42. – 43.).

Nespecifická primární prevence – aktivity podporující zdravý životní styl a osvojování pozitivního sociálního chování prostřednictvím smysluplného využívání a organizace volného času. Programy zaměřené na zájmové, společenské či sportovní aktivity, které učí mládež dodržovat společenská pravidla, zdravě rozvíjí osobnost a také odpovědnost za sebe a své chování. Tento druh prevence je významný v kontextu aplikace různých efektivních a vyhodnotitelných specifických programů (Metodické doporučení k primární prevenci MŠMT, 2010).

Efektivní primární prevence - nejdůležitějším ukazatelem efektivity preventivního programu je změna chování. Změna chování může korespondovat se změnou postojů. Preventivní programy zaměřené na předávání znalostí proto nebývají efektivní. Efektivní programy by měly být komplexní, interaktivní a nejlépe prováděny v malých skupinách. Měly by vytvářet zdravé klima ve třídě a skupině, pomáhat odolávat žákům sociálnímu tlaku, zaměřovat se na zkvalitnění komunikace, osvojování a rozvoj sociálně emočních dovedností a kompetencí, zvládání konfliktů a zátěžových situací, odmítání legální a nelegálních návykových látek, zvyšování zdravého sebevědomí a sebehodnocení (Nešpor, Csémy, Pernicová, 1999, s. 7. - 9.).

Zásady efektivní primární prevence jasně definují Certifikační standardy preventivních programů. Formulují několik obecných zásad, které by preventivní programy měly splňovat a obsahově doplňovat samotné znění standardů.

- **Komplexnost a kombinace mnohočetných strategií**, které působí na určitou cílovou skupinu (škola, rodina, vrstevníci, komunita, masmédia). Z biopsychosociálního modelu a seznamu rizikových faktorů zřetelně vyplývá, že příčiny rizikového chování jsou značně různorodé. Preventivní programy je tedy nutné koncipovat komplexně jako souhrn více faktorů a jako koordinovanou spolupráci různých institucí.
- **Kontinuita působení a systematičnost plánování** – programy by měly na sebe vzájemně a souvisle navazovat a doplňovat se. Důležitá je také dlouhodobost, protože jednorázové akce nejsou příliš efektivní.
- **Cílenost a adekvátnost informací i forem působení**. U každého preventivního programu musí být předem určeno, pro jakou cílovou skupinu je určen. Musí být zohledněn věk, míra rizikovosti, úroveň vědomostí, sociokulturní zázemí, etnická příslušnost, postoje dané skupiny k danému typu rizikového chování a charakteristiky místního společenství. Program musí být pro danou cílovou skupinu atraktivní, aby dokázal nejen zaujmout a udržet pozornost.

- **Vzájemná provázanost různých typů prevence a preventivních programů** v oblasti rizikového chování je jedním ze zásadních faktorů.
- **Včasný začátek preventivních aktivit** – čím dříve se s prevencí začne, tím je ve výsledku efektivnější. Nejideálnější je začít již v předškolním věku.
- **Pozitivní orientace primární prevence a ukázky konkrétních alternativ.** Podpora zdravého životního stylu, využívání pozitivních modelů a nabízení pozitivních alternativ by mělo být součástí každého preventivního programu.
- **Využití „KAB“ modelu** znamená orientaci nejen na úroveň informací, ale zejména na kvalitu postojů a změnu chování. Kvalita postojů a změna chování často nemusí s rozsáhlostí a hloubkou poznatků příliš souviset. Součástí programů by proto mělo být získání sociálních dovedností a dovedností potřebných pro život, např. posílení schopnosti mladých lidí čelit tlaku k užívání návykových látek zvýšeným sebevědomím, nácvikem asertivity a schopností odmítat, zkvalitněním sociální komunikace a schopnosti obstát v kolektivu a řešit problémy sociálně přiměřeným způsobem.
- **Využití „peer“ prvku, důraz na interakci a aktivní zapojení.** Na děti a dospívající má vrstevnická skupina často větší vliv než jejich vlastní rodiče a učitelé. Vrstevníci mají výrazný vliv na utváření jejich názorů a postojů a mohou tak účinně přispět k snížení rizikového chování. Aktivní účast dětí, jejich iniciativa a spontánní výměna názorů zvyšují pravděpodobnost úspěšnosti preventivního programu.
- **Dernormalizace** – znamená, že se normy a hodnoty určitého společenství změní tak, aby lidem nepřipadaly extrémní projevy rizikového chování jako žádoucí, ale ani jako neutrální sociální norma. Primární prevence by měla přispívat k vytvoření takového sociálního klimatu, které není příznivé k šíření rizikového chování.
- **Podpora protektivních faktorů ve společnosti** – součástí preventivních programů by měla být podpora a vytváření podmínek pro společensky přijatelné aktivity a vytváření takového prostředí, které bude mladým lidem umožňovat navazovat zdravé vztahy. Do primární prevence patří i nabídka specializované péče v případě potřeby a zpřístupnění kontaktů na odborníky pro nutnost řešení eventuální krizové situace.
- **Nepoužívání neúčinných prostředků** – jako neúčinné se zjistilo strohé předávání zdravotních informací o následcích rizikového chování (například o účincích návykových látek, typech poruch příjmu potravy apod.) bez následné diskuse, odstrašování, zakazování, přehánění následků. Také moralizování je v primární

prevenci zcela nevhodné odstrašování, zakazování, přehánění následků nebo také moralizování je v primární prevenci zcela nevhodné.

(Pavlas Martanová et. al, 2012, s. 37 - 39.).

NEŠPOR, SCÉMY a SOVINOVÁ (1998) ještě detailně rozpracovávají zásady na jednotlivé druhy specifické prevence - efektivní, selektivní a indikovanou prevenci. V podstatě platí, že čím nižší je věk žáka, tím je prevence méně specifická a více se orientuje na obecnou ochranu zdraví. U žáků vyššího věku lze předpokládat, že se více zapojí do diskuse a budou vznášet své argumenty a otázky. Autoři uvádějí jako dobrý příklad efektivního programu tzv. **peer programy**.

Jejich základním principem je aktivní účast předem připravených peer aktivistů. „Peer“ znamená v angličtině nejen pojem vrstevník, ale také člověk ze stejné sociální skupiny. Cílová populace se ztotožňuje s peer aktivisty (mohou to být třeba žáci z vyšších ročníků), kteří jsou skupině blízcí nejen věkem, ale i životní situací, což je pro efektivitu peer programu v zásadě nejdůležitější. Žáci, kterým je program určen, se mohou dostávat do podobných situací jako peer vrstevníci. Proto je snazší přenos získaných dovedností do běžného života (Nešpor, Scémy, Pernicová, 1996, s. 33.).

Metodický pokyn MŠMT k primární prevenci rizikového chování také definuje neúčinnou primární prevenci. Jedná se zejména o zastrašování a banální přístup typu „*prostě řekni ne*“, citové apely, strohé předávání informací, samostatně realizované jednorázové akce, potlačování diskuze, znevažování osobních postojů žáka, pouhé sledování filmů, nezapojení žáků do aktivit a nerespektování jejich názorů. Řadí sem také hromadné kulturní či sportovní aktivity nebo návštěvy historických a kulturních památek, které by měly být pouze doplňkem, na který by měla navazovat diskuze v malých skupinách.

Školy oblast primární prevence zpracovávají v rámci svých školních vzdělávacích programů. Většina škol má zpracovaný samostatný dokument, který realizaci primární prevence na školách vymezuje jak z hlediska priorit, tak stanovených cílů. Jde o tzv. **minimálně preventivní program**. Pojem minimálně preventivní program může být zavádějící, protože činnost škol v oblasti primární prevence nemůže být v žádném případě pojímána jako minimální (Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže 2013-2018).

Jedná se o konkrétní dokument školy, který se zaměřuje zejména na výchovu a vzdělávání žáků ke zdravému životnímu stylu, na jejich osobnost, emočně sociální rozvoj a komunikační dovednosti. Je založený na podpoře vlastní aktivity žáků, forem práce s nimi,

zapojení celého pedagogického sboru školy a také spolupráci se zákonnými zástupci nezř. žáků školy (Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a žáků, 2010).

Minimálně preventivní program školy nebo školského zařízení je zpracováván pro konkrétní školu, bere v úvahu počet žáků na škole, sociální strukturu a konkrétní problémy školy. Konkretizuje úkoly školy, uvádí strategie a metody realizace svých záměrů, uvádí metody pro efektivní působení. Součástí programu by v určité míře měly být i metody ovlivňující rodiče žáků jak v obecné rovině, tak u rizikových dětí (Krestová, 1998, s. 12. - 13.).

Minimální preventivní program školy je zpracováván na jeden školní rok (obsahuje krátkodobé cíle primární prevence) školním metodikem prevence, podléhá kontrole České školní inspekce, je průběžně vyhodnocován. Na závěr školního roku je hodnocena kvalita a efektivita zvolených strategií primární prevence. Dané hodnocení je součástí výroční zprávy o činnosti školy (Ciklová, 2014, s. 22.).

Neexistuje však právně závazný dokument, který školám realizaci Minimálních preventivních programů přikazuje. Školy v současné době problematiku prevence rizikového chování zavádějí do svých školních vzdělávacích programů (Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže 2013-2018).

Školní strategie prevence je dlouhodobým preventivním programem pro školy a školská zařízení. Stává se součástí školního vzdělávacího programu, který vychází z příslušného rámcového vzdělávacího programu. Školní strategie prevence musí vycházet z časových, personálních a finančních možností školy se zaměřením na nejvyšší efektivitu. Přizpůsobuje se kulturním, sociálním, ale i politickým okolnostem, struktuře školy nebo specifické populaci jak v rámci školy, tak v jejím okolí. Respektuje rozdíly ve školním prostředí. Poskytuje podněty ke zpracování minimálního preventivního programu (Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a žáků, 2010).

CIKLOVÁ (2014) uvádí, že školní preventivní strategie, stejně tak i minimálně preventivní program, nemají jasně danou oficiální strukturu. V praxi se proto mohou tyto dokumenty objevovat v různých podobách a s různým obsahem. Škola při tvorbě může vycházet například z doporučení pedagogicko-psychologické poradny a v případě minimálně preventivního programu z návrhu struktury MPP od Centra adiktologie.

Školy mají možnost si program prevence objednat od externích poskytovatelů, aby škola měla jistotu, že daný program bude odpovídat stanoveným kritériím kvality. Proto v ČR existuje tzv. certifikace odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské prevence. Jde

o proces posouzení a formální uznání, že program odpovídá stanoveným kritériím schválenými Standardy primární prevence rizikového chování, a udělení či neudělení certifikátu kvality. Díky tomu má škola možnost poznat odbornost programu a lépe se rozhodnout při výběru. Standardy kvality prevence rizikového chování jsou dokumentem, který schválilo MŠMT v letech 2005 a 2008. V roce 2012 byly rozšířeny na všechny typy rizikového chování. Standardy v obecné a speciální části definují základní pojmy, cílové skupiny preventivních programů a zásady efektivity primární prevence (Pavlas Martanová et. al, 2012, s. 11).

Od června 2013 byla z pověření MŠMT pod Národním ústavem pro vzdělávání spuštěna činnost Pracoviště pro certifikace. Úkolem pracoviště je zprostředkovávat certifikační proces poskytovatelům programů školské primární prevence, a to na všechny oblasti rizikového chování (Pracoviště pro certifikace. Národní ústav pro vzdělávání [online]. 2011-2015 [cit. 2015-05-02]. Dostupné z:<http://www.nuv.cz/cinnosti/ppp/pracoviste-pro-certifikace>).

TYŠER (2006) uvádí, že období školního vzdělávání má velmi důležitou roli v oblasti formování osobnosti mladého člověka a vše, co se v tomto období nezdaří, se pak jen velice obtížně napravuje v dospělosti. To je také jeden z hlavních důvodů, proč je oblasti prevence sociálně patologických jevů ve školách věnována mimořádná pozornost, a to nejen ze strany ministerstva, ale i dalších složek podílejících se na řízení školství, zvláště pak krajů a obcí.

2. 2 Koordinace primární prevence na úrovni České republiky

Koordinace činností zaměřených na prevenci rizikového chování je v ČR tvořena širokým spektrem na sebe navazujících a vzájemně se doplňujících aktivit. Aby primární prevence byla efektivní, je zapotřebí ji realizovat v úzké spolupráci různých subjektů, např. škol, školských poradenských zařízení, zákonných zástupců, nestátních neziskových organizací pracujících s dětmi a mládeží, OSPODů, Policie ČR, VŠ a dalších. Koordinace primární prevence probíhá na dvou hlavních, vzájemně se ovlivňujících, úrovních, a to na úrovni centrální a krajské (místní). Při procesu koordinování systému jsou využívány postupy a nástroje jednak na horizontální (meziřesortní) úrovni, jednak na vertikální (od státní přes krajskou až po místní úroveň) (Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže 2013-2018).

Horizontální úroveň - nezastupitelný a významný podíl v oblasti primární prevence rizikového chování dětí a mládeže má **MŠMT**. Ministerstvo plní zejména funkci koordinátora

mezi věcně příslušnými resorty (Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo obrany a další). MŠMT plní dále několik důležitých úkolů. Zpracovává příslušný koncepční materiál resortu na dané období, vytváří strategie a akční plány, metodicky podporuje a koordinuje aktivity v oblasti primární prevence. Podporuje vytváření struktury poskytovatelů primární prevence, snaží se vytvářet materiální, personální a finanční podmínky nezbytné pro samotnou realizaci prevence v systému školství (Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a žáků, 2010).

Vytváří takové podmínky, které umožňují realizaci resortního systému prevence na národní úrovni v oblasti metodické a legislativní. Vyčleňuje finanční prostředky na specifickou primární prevenci, podílí se na certifikačním procesu a podporuje zejména kvalitní certifikované programy. Na horizontální úrovni má zřízen poradní orgán Výbor pro koordinaci primární prevence a na vertikální úrovni má zřízen Výbor krajských školských koordinátorů prevence. MŠMT dále úzce spolupracuje s nadresortními orgány, a to především s Radou vlády pro koordinaci protidrogové politiky při Úřadu vlády a Republikovým výborem pro prevenci kriminality Ministerstva vnitra (Pilař a Budinská 2010, s. 62. – 63.).

Těžiště spolupráce mezi MŠMT a MV (Republikovým výborem pro prevenci kriminality) spočívá ve spoluvytváření preventivní politiky vlády ve vztahu k obecné kriminalitě. Koncepčním dokumentem pro zajištění prevence kriminality je Strategie prevence kriminality. Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky naopak zřizuje výbory a odborné pracovní skupiny k podpoře meziresortní koordinace protidrogové politiky. Jejich nástrojem jsou Národní a krajské protidrogové Strategie a Akční plány, v nichž jsou zakomponována opatření, která realizují a koordinují jednotlivá ministerstva a kraje v oblasti primární prevence rizikového chování užívání návykových látek. Dále se spolupracuje s odbornou veřejností – nestátním neziskovým sektorem, pedagogickými fakultami a odbornými pracovišti VŠ ČR, Asociací krajských školských koordinátorů prevence, pedagogicko – psychologickými poradnami, středisky výchovné péče a dalšími subjekty a institucemi, které se zabývají problematikou primární prevence. Metodicky podporuje krajské školské koordinátory prevence a rozvíjí kooperaci v jednotlivých krajích. V oblasti kontroly, při sběru dat, jejich analýze i vlastní evaluační činnosti využívá odborný potenciál České školní inspekce. (Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže 2013-2018).

Vertikální úroveň – usiluje o sladění jednotlivých aktivit na krajské a obecní úrovni, které zohledňují místní podmínky a potřeby. Současně usiluje o to, aby veškerá opatření byla učiněná v souladu s hlavními cíli, principy a postupy národní strategie primární prevence.

MŠMT na vertikální úrovni metodicky vede a koordinuje činnosti krajských školských koordinátorů prevence, metodiků prevence PPP a jejich prostřednictvím také činnost školních metodiků prevence (Pilař a Budinská, 2010, s. 64).

Krajský školský koordinátor prevence je pracovníkem krajského úřadu (dále jen KÚ). Spolupracuje v rámci krajské Strategie prevence rizikového chování především s krajským protidrogovým koordinátorem, manažerem prevence kriminality v kraji a koordinátorem pro romské záležitosti, pracovníky OSPOD a odborem zdravotnictví KÚ. Společně se podílejí na prevenci v rámci kraje, aktivně se účastní vytváření krajské koncepce prevence nebo krajské strategie na příslušná období. Na úrovni obcí metodicky podporuje ředitele škol a školských zařízení, školní metodiky prevence ve všech typech škol a metodiky prevence v pedagogicko psychologické poradně (dále jen PPP). Monitoruje situaci ve školách v regionu, zdali mají podmínky pro realizaci minimálních preventivních programů a navazující aktivity v oblasti prevence. Spolupracuje s týmem MŠMT. Jasně vymezení všech činností krajského koordinátora prevence jsou obsažena v Metodickém doporučení k primární prevenci rizikového chování (2010).

Metodik prevence v PPP zajišťuje za PPP specifickou prevenci rizikového chování a realizaci preventivních opatření v oblasti územní působnosti vymezené krajským úřadem. Poskytuje metodickou podporu školním metodikům prevence, organizuje pravidelné pracovní porady a nabízí individuální odborné konzultace. Na žádost školy může pomoci ve spolupráci se školním metodikem a pedagogiky školy řešit aktuální problémy s výskytem rizikového chování u žáků. Je v pravidelném kontaktu se všemi spolupracujícími institucemi. Dále také spolupracuje s krajským koordinátorem prevence při vypracování podkladů pro výroční zprávy či jiná hodnocení (Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže 2013-2018).

Přímá zodpovědnost za prevenci na školách spadá na **ředitele školy**. Jeho úkolem je vytvářet podmínky pro přecházení rozvoje rizikového chování. Zabezpečit poskytování poradenských služeb ve škole se zaměřením na primární prevenci. Pravidelně vyhodnocuje minimálně preventivní program školy. Zapracovává do školního řádu a vnitřního řádu řešení aktuálních problémů souvisejících s výskytem rizikového chování ve škole. Ředitel školy jmenuje školního metodika prevence. Podporuje spolupráci školního metodika s dalšími odborníky. Dále také podporuje aktivity zaměřené na rozvoj zdravého životního stylu (Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a žáků, 2010).

Další důležitou klíčovou úlohu plní **školní metodik prevence**. Jeho činnost je vymezena ve vyhlášce č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách

a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. Školní metodik prevence je „pedagog, odborně připraven pro výchovné poradenství v oblasti prevence, věnuje zvláštní pozornost prevenci a sledování chování dětí a mládeže z hlediska pedagogické, psychologické a sociální normy, zjišťování negativních jevů a poruch a jejich napravení“ (Tyšer, 2006, s. 7).

Činnosti školního metodika můžeme rozdělit na metodické, koordinační, informační a poradenské. **Metodické a koordinační činnosti** spočívají v tvorbě a realizaci minimálně preventivního programu školy. Školní metodik se podílí se na realizaci aktivit školy zaměřených na prevenci záškoláctví, násilí, vandalismu, závislostí, sexuálního zneužívání a dalších sociálně patologických jevů. Koordinuje vzdělávání pracovníků v oblasti prevence, metodicky je vede. Zaměřuje se na aktivity se zapojením multikulturních prvků do vzdělávacího procesu, na integraci žáků – cizinců, prioritně se zaměřuje na prevenci rasismu, xenofobie apod. Koordinuje spolupráci školy s orgány státní správy a samosprávy, které mají v kompetenci problematiku prevence sociálně patologických jevů, s metodikem preventivních aktivit v poradně a dalšími odbornými pracovišti, které působí v oblasti prevence. Spolupracuje s odbornými pracovišti při intervenci a následné péči v případě akutního výskytu sociálně patologických jevů. Shromažďuje odborné zprávy a informace o žácích v poradenské péči (Tyšer, 2006, s. 56.).

Mezi **informační činnosti** řadíme zajišťování a předávání odborných informací o problematice sociálně patologických jevů. Školní metodik nabízí programy, projekty, metody a formy specifické primární prevence pedagogickým pracovníkům školy. Prezentuje výsledky v rámci preventivní práce školy. Vede a průběžně aktualizuje databázi organizací a odborných pracovišť, se kterými v rámci prevence spolupracuje (orgány samosprávy a státní správy, střediska výchovné péče, zdravotnická zařízení, poradny, orgán SPOD, Policie ČR, nestátní-organizace působící v oblasti prevence, centra krizové intervence a další organizace, ale i jednotliví odborníci) (Knotová et. al., 2014, s. 53.).

Poradenská činnost spočívá ve vyhledávání a orientačním šetření žáků s rizikovými projevy chování. Školní metodik poskytuje těmto dětem i jejich rodičům poradenství, případně jim doporučí a zajistí péči odborného pracoviště. Zároveň přitom spolupracuje s třídním učitelem. S učiteli také spolupracuje při zachycování varovných signálů, které ukazují na možnost rozvoje sociálně patologického jevů u jednotlivců, ale i skupin. Mimo jiné připravuje podmínky pro integraci žáků se specifickými poruchami chování ve škole, poskytuje jim poradenství a nabízí preventivní služby (Vyhláška č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů).

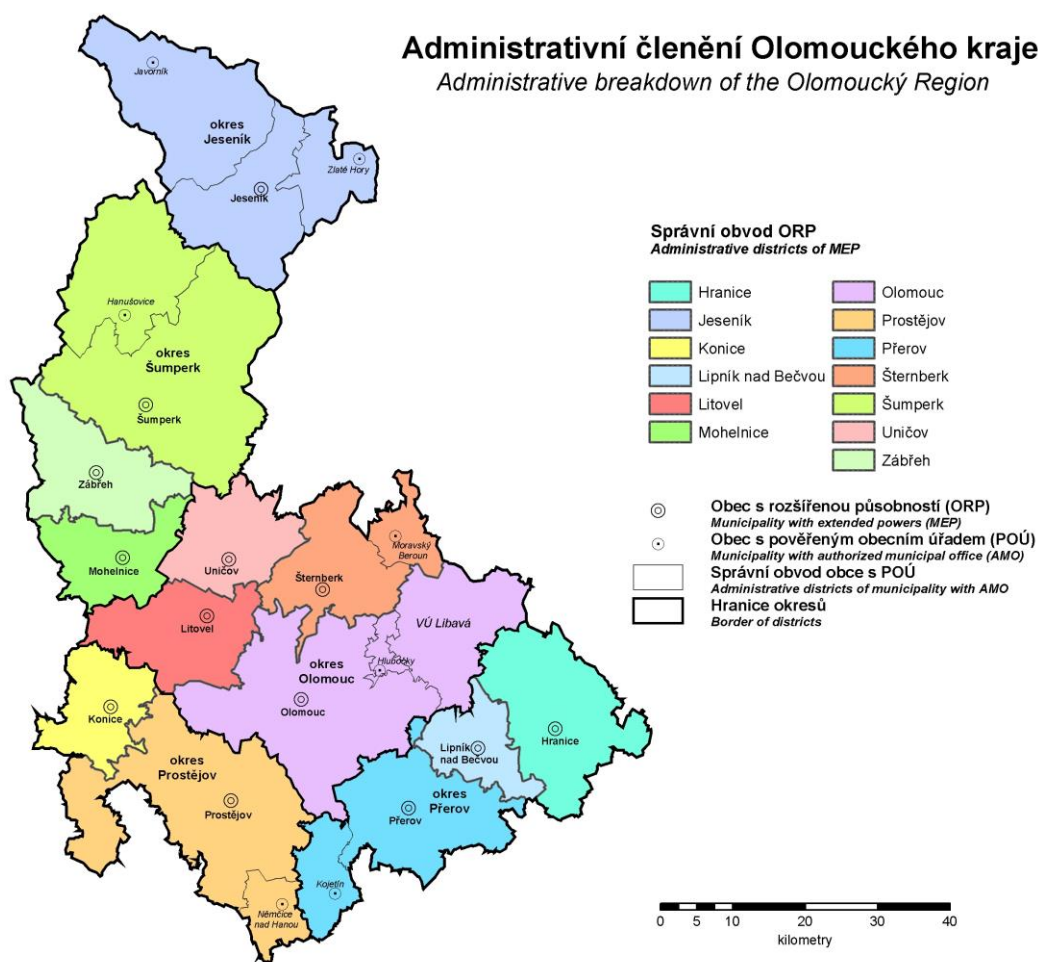
Neméně důležitou roli zaujímá v primární prevenci **třídní učitel**. Prvotně spolupracuje se školním metodikem prevence, podílí se na realizaci preventivního programu, zajišťuje pedagogickou diagnostiku vztahů ve třídě. Podporuje žáky v rozvoji pozitivních sociálních vztahů mezi sebou. Vytváří bezpečné prostředí, atmosféru a pozitivní sociální klima. Zajišťuje komunikaci s dalšími učiteli a zákonnými zástupci dětí. Snaží se získat přehled o osobnostních zvláštностech žáků třídy a o jejich rodinném zázemí (Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a žáků, 2010).

Primární prevenci není však možné na školách uskutečňovat bez adekvátního finančního zabezpečení. To je zajištěno z více zdrojů. Hlavním ručitelem financování prevence je MŠMT, které zajišťuje oblast specifické i nespecifické primární prevence, a to formou dotačních řízení a další finanční podpory. Z dalších resortů se finančně podílí Ministerstvo vnitra, Ministerstvo zdravotnictví a Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky. Současně by primární prevence měla být financována z rozpočtů krajů, měst a obcí, na jejichž území se nachází příslušné školy, nestátní organizace a další subjekty, které pracují s dětmi a mládeží v rámci primární prevence. Mezi další důležité zdroje financování oblasti primární prevence patří strukturální fondy EU (Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže 2013-2018).

Popsali jsme systém primární prevence na úrovni České republiky. V následující podkapitole se zaměříme na systém primární prevence rizikového chování na území Olomouckého kraje.

2.3 Koordinace primární prevence na úrovni Olomouckého kraje

Co do rozlohy se nachází Olomoucký kraj na 8 místě ze 14 krajů v ČR s celkovou rozlohou 5267 Km², což je 6,7 % z celkové rozlohy ČR. Olomoucký kraj je tvořený 5 okresy – Jeseník, Šumperk, Olomouc, Prostějov a Přerov. Na území Olomouckého kraje bylo stanoveno 13 správních obvodů obcí s rozšířenou působností a 20 správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem. Počet obyvatel na území Olomouckého kraje je 636 015 (stav k 31. 12. 2014). Celkový počet obcí je 399, z nichž 30 má přiznaný statut města. Statutárními městy jsou krajské město Olomouc, město Přerov a Prostějov (Český statistický úřad: Olomoucký kraj [online]. 2014 [cit. 2015-05-30]. Dostupné z: www.czso.cz)

Obrázek č. 2.: Administrativní členění Olomouckého kraje (Zdroj ČSÚ).

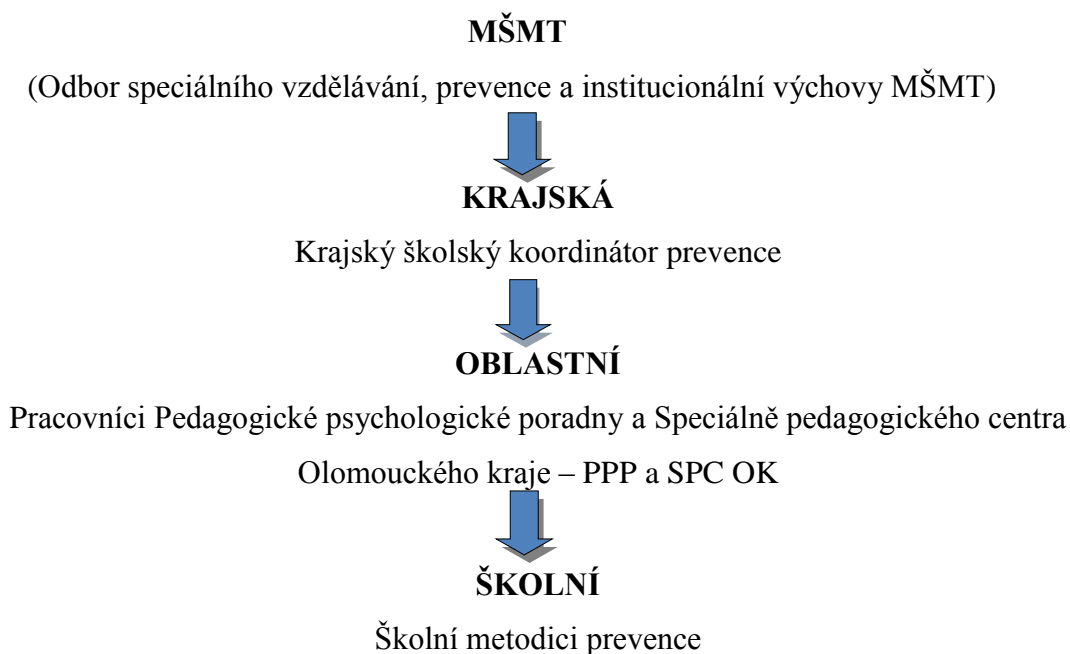
Olomoucký kraj začleňuje primární prevenci rizikového chování do strategických i koncepčních materiálů a to na základě zákonné povinnosti nebo rozhodnutí krajské politiky v této oblasti. Problematika primární prevence rizikových projevů chování je na úrovni

Olomouckého kraje aktuálně zahrnuta ve dvou základních dokumentech. **Strategický protidrogový plán Olomouckého kraje na léta 2015 – 2018** je souhrnným strategickým dokumentem zejména pro oblast protidrogové politiky. Zabývá se však také řešením primární prevence, v podstatě je vyjádřením krajské strategie primární prevence. Mimo jiné obsahuje SWOT analýzu jako východisko pro stanovení dlouhodobých a střednědobých cílů (materiál je vždy ve dvouletých cyklech konkretizován příslušným Akčním plánem). (Strategický protidrogový plán Olomouckého kraje na léta 2015 – 2018).

Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy Olomouckého kraje, je vypracován vždy na příslušné období (čtyřleté s dvouletou aktualizací). Jde o dokument, který specifikuje podstatu výkonu primární prevence rizikového chování v resortu školství. Částečně je problematika primární prevence rizikového chování obsažena i ve **Strategii prevence kriminality Olomouckého kraje (2013-2016)**.

Na úrovni Olomouckého kraje je koordinace primární prevence rizikového chování garantována resortem školství. Ta je vykonávána jak v přenesené působnosti na úrovni státní správy, tak v samostatné působnosti z hlediska samosprávy kraje. **Horizontální úroveň** zahrnuje meziresortní koordinaci primární prevence, zejména spolupráci všech zainteresovaných subjektů.

Na vertikální úrovni je primární prevence rizikového chování vykonávána v souladu s metodickou hierarchií uspořádáním pozic.

Primární prevence v rámci OK je po stránce institucionální zajištěna prostřednictvím odboru školství mládeže a tělovýchovy krajského úřadu, jehož výkonnou složku tvoří **krajský**

školský koordinátor prevence. Ve své funkci spolupracuje zejména s protidrogovým koordinátorem kraje (odbor zdravotnictví), krajským manažerem prevence kriminality (odbor sociálních věcí), krajským romským koordinátorem (odbor sociálních věcí), se zástupcem regionálního pracoviště probační a mediační služby, krajským metodikem sociální prevence a zástupcem Krajského ředitelství policie ČR (preventivně - informační skupina). Uvedení odborníci tvoří uzavřenou Pracovní skupinu prevence kriminality (vzniklé na základě nařízení MV ČR). Jednání skupiny probíhá minimálně 4x ročně. Dále spolupracuje s Policií ČR, úsekem prevence Krajského hasičského záchranného sboru a se Zdravotním ústavem v Olomouci. Pozornost primární prevenci věnují také poradní orgány OK. Koncepčními a finančními souvislostmi primární prevence se zabývá **Výbor pro výchovu, vzdělávání a zaměstnanost**, jako poradní orgán zastupitelstva Olomouckého kraje. Jednání výboru probíhá minimálně 5x ročně. Zřízena je taktéž **Komise pro prevenci kriminality a drogových závislostí Rady Olomouckého kraje**, která jedná minimálně 6x ročně a kde krajský školský koordinátor působí jako stálý host a konzultant komise. Spolupráce probíhá také na mezikrajské úrovni, kdy OK spolupracuje zejména se Zlínským a Moravskoslezským krajem (Krajský plán primární prevence rizikového chování v OK na léta 2015-2018).

Koordinace primární prevence probíhá i na mimo krajské úrovni prostřednictvím oblastních metodiků prevence v PPP a SPC Olomouckého kraje a školních metodiků prevence. Rovněž v rámci těchto struktur jsou pořádána pravidelná setkání. Proto, aby byla primární prevence v Olomouckém kraji efektivnější, věnuje se pozornost zajištění dostatečné a stabilní sítě pomoc poskytujících institucí a služeb. Mezi základní subjekty věnující se primární prevenci patří:

- Školy a školská zařízení.
- Pedagogicko-psychologická poradna Olomouckého kraje.
- Olomoucký kraj.
- Univerzita Palackého v Olomouci.
- Nestátní neziskové organizace.

Školy a školská zařízení se na prevenci podílejí především prostřednictvím realizací svých preventivních programů, v souladu s platnou legislativou a koncepčními a strategickými dokumenty na úrovni státní správy a samosprávy. **Pedagogicko psychologická poradna Olomouckého kraje** představuje v přímém výkonu primární prevence nejvýznamnější oporu primárně preventivního systému v Olomouckém kraji. Sdružuje celkem 5 detašovaných

pracovišť v jednotlivých okresech kraje, přičemž na každém pracovišti působí oblastní metodik prevence. Jeho činnost představuje zásadní pilíř celého systému, je hlavním spojníkem mezi zajištěním primární prevence rizikových projevů chování ve veřejné správě a na institucionální úrovni a mezi jejím výkonem ve školách a školských zařízeních. **Univerzita Palackého v Olomouci** - konkrétně katedra psychologie filozofické fakulty spolupracuje zejména s PPP a SPC Olomouckého kraje. Pořádá konference věnované tomuto tématu, řeší i dílčí samostatné projekty. Fakulta pedagogická se podílí na vzdělávání budoucích učitelů a jako jedna z prvních zavedla povinnou výuku problematiky sociálně deviantního a sociálně patologického chování do pregraduálního i kombinovaného studia. V projektové činnosti je řadu let nabízen školám vysoce odborně hodnocený program zaměřený na prevenci kyberšikany a rizikových projevů chování pramenících z používání internetu a multimédií (e-bezpečí), který získal certifikaci MŠMT ČR. **Nestátní neziskové organizace** tvoří zcela samostatný a taktéž velice významný pilíř primární prevence rizikového chování. Organizace vytvářejí cílenou nabídku preventivní programů, které pak nabízejí školám. Neziskové organizace mohou žádat o dotace z dotačního řízení MŠMT i v grantové politice kraje. V každém okrese Olomouckého kraje působí alespoň jedna z těchto neziskových organizací (Krajský plán primární prevence rizikového chování v OK na léta 2015-2018).

Důležitou součástí je také samotné vzdělávání v primární prevenci. Nabídku akreditovaných vzdělávacích programů (vzdělávací kurzy specializačního studia pro školní metodiky prevence v povinném rozsahu 250 hodin) nabízí několik organizací a subjektů. Jsou to Univerzita Palackého v Olomouci, nestátní nezisková organizace P-centrum Olomouc, nestátní nezisková organizace Kappa-Help Přerov. Akreditaci na toto vzdělávání vlastní i PPP Olomouckého kraje (Klinika adiktologie [online]. 2011, 2015 [cit. 2015-05-30]. Dostupné z: www.adiktologie.cz).

Shrnutí

Definovali jsme si systém, role a odpovědnost klíčových subjektů v oblasti primární prevence. Nejprve jsme se zaměřili na úroveň národní a postupně jsme přešli na úroveň krajskou, a to konkrétně na Olomoucký kraj. Součástí Olomouckého kraje je i okres Šumperk, na který se budeme zaměřovat ve výzkumné části. Zmínili jsme se také o nabídkách programů od nejrůznějších organizací zaměřených na prevenci rizikového chování. S jedním konkrétním programem, který probíhá právě na území Šumperka, se seznámíme v následující kapitole.

3 KOMPLEXNÍ PREVENTIVNÍ PROGRAM ŠUMPERK

Od roku 2003/2004 se na Šumpersku realizuje Komplexní primárně preventivní program, u jehož zrodu stála vedle odboru sociálních věcí MěÚ Šumperk řada organizací jako PPP Olomouckého kraje pracoviště Šumperk, Policie ČR, PONTIS Šumperk, o.p.s a Poradna pro ženy a dívky. Do programů se každý rok zapojovalo více než dvacet základních škol. Díky jejich aktivnímu zapojení a vyhodnocování programu vznikla potřeba nejen škol, ale i organizací program inovovat a zařadit do něj nová témata. Díky tomu, ale i v souvislosti s měnící se společností, vznikl projekt, který byl podpořen v dotačním řízení MŠMT na podporu primární prevence rizikového chování pro rok 2013. Předkladatelem projektu byla PPP Olomouckého kraje, pracoviště Šumperk, protože ačkoliv MěÚ Šumperk program zařazuje, nemohl o dotaci požádat. Tento projekt měl za cíl aktualizovat nová témata rizikového chování dětí a mládeže a systematicky prohloubit a zefektivnit primární prevenci na základních školách. V rámci projektu vznikla koncepce a nová doporučená struktura programu, která zařazuje i nová preventivní témata. Následně vzniklo a bylo ověřeno devět metodik k interaktivním blokům. Proběhlo vzdělávání lektorů. Projekt získal dotaci na 1 rok. Před získáním finanční dotace od ministerstva na základě vypsání projektu se projekt nazýval KPPP (Komplexní primárně preventivní program). Po získání finanční dotace byl program přejmenován na KPPŠ. Zástupci jednotlivých organizací zapojených do projektu se pravidelně setkávají, konzultují a případně navrhnou zlepšení, která by se v rámci programu mohla realizovat. Pro přihlášené školy se KPPŠ stane součástí jejich školního vzdělávacího programu a minimálního preventivního programu. Škola tak aktivně podporuje minimalizaci výskytu rizikového chování, a to nejen v oblastech, které program řeší, ale i mimo jeho rámec. Administrativně program zajišťuje MěÚ Šumperk, který každý rok oslovuje školy v regionu Šumperska a předkládá jim aktuální nabídku KPPŠ, sepisuje smlouvy se školami, sestavuje rozvrh přednášek na jednotlivých školách, a to vše za součinnosti všech zainteresovaných organizací. (zdroj, rozhovor s oblastní metodičkou preventivních aktivit PPP OK, Pracoviště Šumperk Annou Muratidisovou – tohoto času na MD).

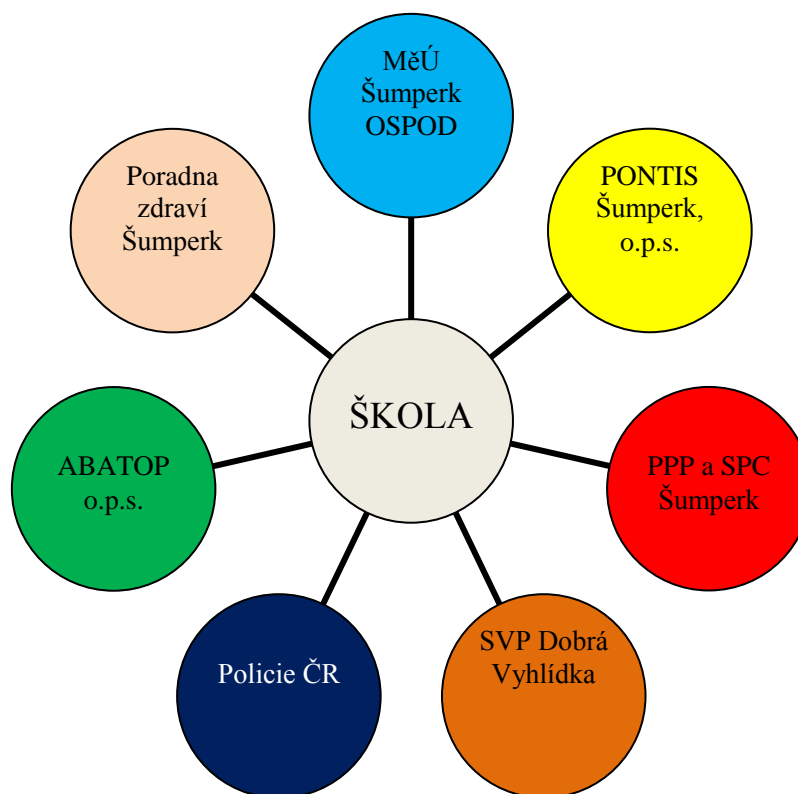
Program je dlouhodobý a systematický, tzn., že každý žák by měl tímto programem během své školní docházky projít a po ukončení základní školy být plně obeznámen s problémy rizikového chování. Témata hodin jsou koncipována tak, aby zapadala do učebních osnov a stala se nedílnou součástí Minimálního preventivního programu na školách a školských zařízeních. Celkový počet škol v regionu Šumperk je 32.

Školní rok	Celkem škol	Z toho tříd	Celkem žáků
2011/2012	24	97	1787
2012/2013	21	108	2172
2013/2014	22	142	2849
2014/2015	20	139	2770

Tabulka č. 3: Přehled přihlášených škol do KPPŠ v letech 2011-2015 (zdroj vyhodnocení KPPŠ).

Do programu KPPŠ je zapojeno několik organizací působících na území Šumperka, která se aktivně podílí na předcházení vzniku rizikového chování.

3.1 Přednášející organizace

Obrázek č. 3.: Spolupráce a organizace KPPŠ (zdroj vlastní)

Tím, jak se program v rámci let měnil a vyvíjel, vyměnily se i některé přednášející organizace. Činnost Poradny pro ženy a dívky byla v Šumperku zrušena v roce 2009 a nahrazena společností ABATOP o. p. s., která je křesťanským sdružením působícím v oblasti prevence sociálně patologických jevů. Zabývá se vzděláváním a vyučováním o nemoci AIDS, sexu, lásce, věrnosti a zdravém životním stylu (Výroční zpráva ABATOP, 2014).

Tato organizace pořádala přednášky v rámci základního bloku do loňského roku 2014. Stejně tak Policie ČR přednášela pouze do loňského školního roku 2013/2014, protože z časových důvodů nestíhali přednášet v takovém rozsahu (časová dotace jednoho bloku je 2 x 45 minut) na všech školách do programu zařazených. Policie ČR a ABATOP o. p. s. ve školním roce 2014/2015 realizují přednášky pouze v rámci rozšiřující nabídky. Ve stejném roce se k přednášejícím organizacím připojilo Středisko výchovné péče Dobrá vyhlídka, které převzalo metodiku od Policie ČR (rozhovor s Bc. Slavěnou Karkoškovou – zaměstnanec MěÚ Šumperk).

Stávající strukturu KPPŠ tvoří následujících pět organizací. **Městský úřad Šumperk** (dále jen MěÚ), odbor sociálních věcí, oddělení sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) stál u zrodu celého programu a současně jej zaštituje. Dále pak **Pedagogicko psychologická poradna** a Speciálně pedagogické centrum (SPC) Olomouckého kraje, pracoviště Šumperk, která je do projektu zapojená taktéž od počátku jeho realizace. Pedagogicko-psychologická poradna Olomouckého kraje (PPP OK) vznikla v roce 2005 sloučením pracovišť Jeseník, Olomouc, Prostějov, Přerov a Šumperk s cílem integrace poradenského systému v našem kraji. Od roku 2014 došlo k rozšíření působnosti vznikem SPC. SPC se zaměřuje na poskytování poradenských služeb dětem, žákům a studentům s mentálním postižením, poruchou autistického spektra, příp. postižením více vadami. Základní filozofií PPP a SPC OK je zajišťování kvality poskytovaných diagnostických, intervenčních a metodických služeb se zřetelem na vysokou komunikativnost a maximální dostupnost. Klíčovou náplní práce odborných pracovníků, kterými jsou psychologové a speciální pedagogové, je přímá práce s klientem (ve věku 3-19 let), s jeho rodiči a pedagogy (Výroční zpráva za rok PPP a SPC 2013/2014).

PONTIS Šumperk, o.p.s. je nestátní neziskovou organizací, která poskytuje sociální služby širokému spektru obyvatelstva, od nejmenších dětí až po seniory. Zakladatelem organizace bylo v roce 1999 město Šumperk. V začátcích společnost provozovala pouze pečovatelskou službu, azylový dům a krizový byt. V současné době provozuje ještě následující sociální služby: sociální poradenství, denní stacionář, kontaktní centrum, krizovou

pomoc, nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením (Výroční zpráva společnosti PONTIS, 2013).

Poradna zdraví Šumperk realizuje aktivity v oblasti podpory zdraví a zdravotní prevence. Vznikla v roce 2005 pod Zdravotním ústavem Olomouc. Zabývá se zdravotní výchovou a vzdělávací činností, realizací projektů a aktivit spojených s podporou zdraví a prevencí nemocí, poradenstvím, organizací a realizací zájmových aktivit a propagací účelného trávení volného času. V současné době je zastoupena dvěma fyzickými osobami, Mgr. Jolanou Keprtovou a Ing. Radkou Prokešovou. Obě dvě jsou členkami Národní sítě podpory zdraví, o. s. (O nás. Poradna zdraví [online]. 2011 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: http://www.pz-prevence.cz/?page_id=2).

Středisko výchovné péče Dobrá Vyhlídka – zahájilo svou činnost v únoru 2014. Středisko pomáhá dětem s problematickým chováním a jejich rodinám. Pomáhá rodinám najít cestu k nápravě vztahových problémů v rodině, ale i při vzdělávacích obtížích ve škole v důsledku nezvládnutého chování (Výroční zpráva školy za rok 2013/2014).

Každá z přednášejících organizací musela vypracovat na jednotlivá témata metodiky, podle kterých bude přednáška probíhat. Výše uvedených pět organizací realizuje přednášky v rámci základního bloku. Přihlášené školy musí povinně odebrat všech 9 interaktivních oddílů, které základní blok obsahuje. Konkrétní termíny si pak škola domlouvá s jednotlivými zástupci organizací, kteří pak společně sestavují časový rozvrh. KPPŠ však dále nabízí rozšiřující nabídku. Besedy zařazené do rozšiřující nabídky (ABATOP o.p.s., Policie ČR, Poradna zdraví, SVP – Dobrá Vyhlídka a PONTIS), které jsou nad rámec základního vzdělávacího bloku, realizuje škola dle svého uvážení. Škola si realizaci besed domlouvá přímo s lektory v průběhu celého školního roku. Tyto besedy mohou realizovat také školy, které se do KPPŠ 2014/2015 nepřihlásily (rozhovor s Bc. Slavěnou Karkoškovou – zaměstnanec MěÚ Šumperk).

Každá organizace nabízí svůj blok besed, které se zaměřují na jednotlivé formy rizikového chování, nebo se v rámci vzdělávacího bloku různě kombinují.

3.2 Vzdělávací bloky KPPŠ

KKPŠ pro šk. rok 2014/2015 je zaměřený na žáky 5. až 9. ročníků základních škol a odpovídajících ročníků víceletého gymnázia. Jeho cílem je předcházet rizikovému chování v třídních kolektivech. Jak bylo již v předchozí kapitole uvedeno, program se skládá ze dvou bloků. Besedy od přednášejících organizací PONTIS, Poradny zdraví a také ABATOP (který

nabízí přednášky v rámci rozšiřující nabídky) jsou placené, cena za jeden vzdělávací blok činí 500,-Kč. Ostatní organizace přednášejí zdarma.

Základní blok obsahuje následující témata.

Téma č. 1. **Učíme se odmítat** (určeno pro 5. ročník)

- Organizace: PONTIS Šumperk o.p.s. (Nízkoprahový klub pro děti a mládež RACHOT).
- Obsah přednášky: Cílem je seznámit žáky s rizikovými faktory, které se objevují, nebo budou objevovat v jejich okolí. Žáci si vyzkouší odmítání nabídek vedoucích k rizikovému chování, seznámí se s termíny – zdravý životní styl, rizikové chování, závislostní chování a další.

Téma č. 2 **Sociální sítě** (určeno pro 6. ročník)

- Organizace: PONTIS Šumperk o.p.s. (Nízkoprahový klub pro děti a mládež RACHOT).
- Obsah přednášky: Žáci se seznámí s rizikovými faktory, které se objevují na sociálních sítích. Vyzkouší si, jak reagovat na podněty, které by mohly vést k rizikovému chování, osvojí si termíny – závislost, patologické hráčství, kyberšikana a další.

Téma č. 3. **Práva a povinnosti** (určeno pro 6. ročník)

- Organizace: MěÚ Šumperk, odbor sociálních věcí, oddělení sociálně - právní ochrany dětí a prevence.
- Obsah přednášky: Žáci se seznámí s vybranými pojmy a termíny vztahujícími se k danému tématu (např. Úmluva o právech dítěte, sociálně právní ochrana dětí, týrání, záškoláctví, trestný čin a další). Procvičí si v praktických ukázkách chování v krizových situacích, získají kontakty na instituce a organizace, které jim v těchto situacích mohou pomoci.

Téma č. 4. **Klima v naší třídě** (určeno pro 6. ročník)

- Organizace: Pedagogicko-psychologická poradna a Speciálně pedagogické centrum Olomouckého kraje, pracoviště Šumperk.
- Obsah přednášky: Co je to klima třídy, jak je možné ho ovlivňovat a měnit. Okolnosti podporující negativní vztahy ve třídě. Sociální role v třídním kolektivu. Kdy škádlení přerůstá v šikanu? Co je to šikana a jak se pozná? Jak se v takové situaci zachovat a na koho se obrátit.

Téma č. 5. **Výchova k toleranci** (určeno pro 7. ročník)

- Organizace: PONTIS Šumperk o.p.s.
- Obsah: Beseda se zaměřuje na oblast multikulturní výchovy, zejména na pochopení tolerance jako takové, odlišnosti mezi lidmi, vzájemný respekt. Blok je doplněn

o dramatické hry, improvizace a interaktivní hry, které jsou přizpůsobeny věku dětí a zaměřeny zejména na uvědomění si rozdílů mezi lidmi a jejich přirozenosti, pojmy – předsudky a další.

Téma č. 6. Poruchy příjmu potravy (určeno pro 7. ročník)

- Organizace: Poradna zdraví Šumperk
- Obsah: Program je zaměřený na předcházení poruchám příjmu potravy. Na základě interaktivních aktivit se žáci seznámí se základními zásadami správného stravovacího a pitného režimu. Jsou vedeni k rozpoznání pozitivních stránek vlastní osobnosti, zvýšení sebehodnoty, sebeúcty a tolerance k druhým lidem. Učí se zaujmout stanovisko k různým pravdám a mýtům o stravování a kontrole hmotnosti. Seznámí se s charakteristikami poruch příjmu potravy.

Téma č. 7. Subkultury naší společnosti (určeno pro 8. ročník)

- Organizace: PONTIS Šumperk o.p.s.
- Obsah: Cílem přednášky je představit žákům nejčastěji se vyskytující subkultury v naší společnosti. Žáci se dále seznámí s rizikovými faktory, které jsou spojeny s různými subkulturami. Osvojí si termíny kultura, subkultura a další.

Téma č. 8. Právo a morálka (určeno pro 8. ročník)

- Organizace: Středisko výchovné péče Dobrá Vyhlídka
- Obsah: Beseda se zaměřuje na otázky rizikového chování a jeho možných důsledků, vysvětlení pojmu trestní odpovědnost, trestný čin, přestupek, sankce, apod. V programu jsou také zařazeny aktivity vztahující se k tématu morálky – co je nemorální, a co už je protiprávní čin.

Téma č. 9. Rizikové sexuální chování (určeno pro 9. ročník)

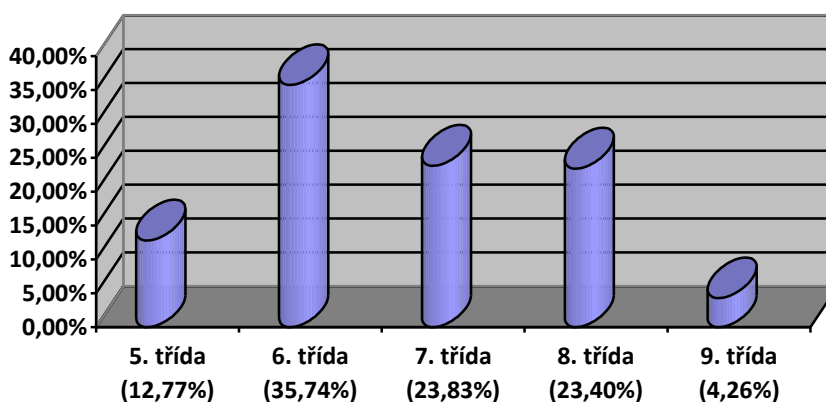
- Organizace: Poradna zdraví Šumperk
- Obsah: Co je to láska. Láska a sex: jaký je mezi nimi vztah. Kdy bychom měli mít sex. Kdy dochází k sexu bez lásky. Jaká jsou s tím spojená rizika. Říci ANO nebo NE – jak reagovat na žádost o styk. Seznámení s pojmy morálka, etika, empatie, asertivita. Žáci se učí rozpoznat rizikové sexuální chování, uvědomit si nebezpečí, která z tohoto chování plynou a zaujmout správné stanovisko.

(Základní vzdělávací blok KPPŠ 2014/2015)

Rozšiřující nabídka obsahuje dalších 10 vzdělávacích bloků. Zahrnuje všechny ročníky základní školy. Od Poradny zdraví to jsou – **Úraz není nehoda** (1. třída), **Zdravá výživa** (2. třída), PONTIS – **Bezpečí na I-Netu** (3. třída), **Multikulturalita, výchova k toleranci** (4. třída). Krajské ředitelství policie Olomouckého kraje, Oddělení tisku

a prevence Šumperk – **Dopravní výchova – chodec** (3. třída), **Dopravní výchova – cyklista** (4. třída), **Trestně právní odpovědnost** (9. třída). Středisko výchovné péče Dobrá Vyhlídka – **Efektivní komunikace aneb jak lépe vycházet s lidmi kolem sebe** (7. třída). ABATOP, o.s. – **Dospívání, zázrak života** (7. třída), **HPV** (8. A 9. třídy) (Rozšiřující nabídka KPPŠ 2014/2015).

Program se každoročně vyhodnocuje. Jeden dotazník vyplňují lektoři besedy na danou třídu a druhý vyplňují učitelé, kteří by měli být v rámci besedy přítomni. Data získaná z ručně vyplněných dotazníků se zadávají do programu a na konci roku se vyhodnocují. V roce 2013/2014 hodnotili přednášky i žáci na konci každého vzdělávacího bloku. Data získaná z dotazníků vyplněných jednotlivými žáky však nebyla vyhodnocena z důvodu jejich nízké validity. Při vyhodnocování besedy lektory by zhodnocení mělo sledovat především: zda žáci jsou informováni o besedě, která bude v jejich třídě probíhat, zda je třída nachystaná dle požadavků přednášející organizace (ty jsou uvedeny v přihlášce), přítomnost pedagoga ve třídě, předávání informací mezi pedagogem a lektorem před a po besedě a zhodnocení celkového průběhu realizace besedy. Vyhodnocení besed pedagogy obsahuje následující otázky: Jakou známkou bys ohodnotil výkon lektora? Jakou známkou bys celkově ohodnotil program? Jak bys hodnotil celkovou prospěšnost přenášeného tématu pro žáky? Splnil obsah tvoje očekávání? Co jsi očekával jiného? - napiš názor. Pozitiva a negativa programu. Návrhy na změny. Pokud se jedná ohodnocení známkou 1-5 (jako ve škole). Výstupy z vyhodnocení budou dále zpracovány při přípravě dalších ročníků KPPŠ (zdroj, vyhodnocení realizace KPPŠ ve školním roce 2013/2014).

Graf. 1: Ve školním roce 2013/2014 bylo realizováno celkem 235 besed. Následující graf znázorňuje přehled realizovaných besed dle ročníků v procentech.

Shrnutí

KPPŠ je systematický a dlouhodobý program, který si klade za cíl předcházet vzniku rizikového chování u dětí na základních školách v regionu Šumperska. Na Šumpersku se jedná o jediný komplexní program, který sdružuje několik organizací, které společně uskutečňují přednášky a besedy zaměřené na primární prevenci na školách. Témata jsou koncipována tak, aby na sebe navazovala a obsahovala širokou škálu rizikového chování, se kterým se děti mohou setkat. V současné době se také projednává možnost, že by program mohl získat certifikaci odborné způsobilosti MPSV, kterou prozatím nemá.

4 VÝZKUM

Výzkum je zaměřený na konkrétní preventivní program pro základní školy na Šumpersku a jeho realizaci v praxi. V předcházející kapitole jsme si program blíže specifikovali. Seznámili jsme se s jeho organizačním zajištěním, přednášejícími organizacemi, strukturou a obsahem jednotlivých besed, které se zaměřují na předcházení vzniku rizikového chování u dětí a mladistvých. Vzhledem k mému tématu diplomové práce jsem si zvolila kvalitativní strategii výzkumu. Vymezit jednotnou a ucelenou definici kvalitativního výzkumu však není snadné.

HENDL (2012) uvádí, že neexistuje jednotný způsob, jak vymezit nebo provádět kvalitativní výzkum. Někteří metodologové jej chápou pouze jako doplněk tradičního kvantitativního výzkumu. Časem si však kvalitativní výzkum získal vedle ostatních forem výzkumu rovnocenné postavení.

STRAUSS a CORBINOVÁ (1999) definují kvalitativní výzkum „*jako jakýkoliv výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvantifikace*“. Dále uvádějí, že se může jednat o výzkum, který se zaměřuje na zkoumání života lidí, jejich příběhů, chování, ale také chodu organizací, hnutí nebo vzájemných vztahů.

Mnozí autoři proto, aby vymezili kvalitativní výzkum, jej srovnávají s metodou kvantitativní. Kvalitativní výzkum, na rozdíl od kvantitativního, uvádí svá zjištění ve slovní – písemné podobě a díky tomu je výstižný a podrobný. Výzkumník provádějící kvalitativní výzkum se snaží o sblížení se zkoumanými osobami a porozumění jim. Díky tomu, že je více pozná a dostane se do situací, ve kterých vystupují, je může lépe popsat a pochopit. Na rozdíl od kvantitativního výzkumu, kde se výzkumník snaží udržet odstup od zkoumaných jevů (Gavora, 2000, s. 31).

ŠVARŤÍČEK a ŠEĐOVÁ (2014) taktéž srovnávají kvalitativní výzkum s kvantitativním, a to podle nejrůznějších přístupů. Obě strategie srovnávají podle použité metody sběru dat, metody usuzování (indukce, dedukce), podle typů dat, kdy kvalitativní výzkum využívá zejména data z rozhovorů, z pozorování a studia dokumentů a dále jej rozlišují podle způsobu analýzy dat.

Podle HENDLA (2012) je výzkumný proces vždy určitým kompromisem a vyvažováním nedostatků a výhod. Za velkou výhodou kvalitativního výzkumu považuje získání hloubkového přístupu případu. Kvalitativní výzkum nám poskytuje podrobné informace, proč se daný fenomén objevil.

GAVORA (2000) uvádí, že „*hlavním cílem kvalitativního výzkumu je porozumět člověku, tedy především chápat jeho vlastní hlediska – jak on vidí věci a posuzuje jednání. Podle zásad kvalitativního výzkumu je každý člověk anebo skupina lidí jedinečná. Má vlastnosti, kterými se podstatně liší od jiného člověka nebo skupin.*“

4.1 Cíle výzkumu

Cílem mé diplomové práce je popsat systém primární prevence rizikového chování v Olomouckém kraji a pomocí empirického výzkumu zkoumat preventivní programy, které již dlouhodobě využívají základní školy na Šumpersku. Cílem empirické části je zjistit, jakým způsobem předcházejí základní školy na Šumpersku vzniku rizikového chování, jaké k tomu využívají strategie a jaké jsou jejich zkušenosti s využíváním programu KPPŠ.

Splnění hlavního cíle diplomové práce je v souladu s naplněním cílů dílčích, jejichž naplnění je součástí teoretické i praktické části práce:

- Seznámit se s příčinami vzniku problémového chování u dětí a mladistvých.
- Vymezit si nejčastější projevy rizikového chování.
- Charakterizovat systém primární prevence v Olomouckém kraji.
- Popsat Komplexní preventivní program, který využívají základní školy na Šumpersku.
- Prostřednictvím rozhovorů s metodiky prevence zjistit, jaké preventivní aktivity školy využívají k předcházení vzniku rizikového chování.
- Jaký převládá názor odborníků na program KPPŠ.

Na základě výzkumných cílů jsem si stanovila výzkumné otázky:

1. Jaké nejčastější projevy rizikové chování se na školách vyskytují?
2. Jaké strategie využívají základní školy na Šumperku k předcházení rizikového chování v třídních kolektivech?
3. Jaká úskalí se vyskytují při zapracování KPPŠ do minimálního preventivního programu školy?
4. Kdo tvoří multidisciplinární tým při vytváření minimálního preventivního programu?
5. Jaké výhody spatřují ve využití preventivních programů od externích poskytovatelů?
6. Jak hodnotí efektivitu realizovaných besed v rámci KPPŠ?

4.2 Metodologie, organizace výzkumu

Jako výzkumnou metodu jsem si zvolila strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami. Strukturovaný rozhovor je sestaven z řady pečlivě sestavených otázek, na něž jednotlivý respondenti odpovídají. Data z tohoto typu rozhovoru se snadněji analyzují, často se využívají v případě, pokud potřebujeme odpovědi z rozhovorů porovnat (Hendl, 2005, s. 173.).

ŠVARÍČEK a ŠEĐOVÁ (2014) pro účely kvalitativního výzkumu používají označení hloubkový rozhovor. Hloubkový rozhovor rozdělují na polostrukturovaný a nestrukturovaný. Polostrukturovaný rozhovor vychází z předem sestaveného seznamu otázek. Tento typ rozhovoru umožňuje zachytit výpovědi a slova v přirozené podobě, výzkumník tak má prostor k většímu porozumění danému tématu.

GAVORA (2000) uvádí, „že podle situace se polostrukturované interview může blížit více strukturované nebo naopak nestrukturované formě“.

Rozhovor se skládal z předem stanovených 44 otázek, kdy však během rozhovorů vystávaly další doplňující otázky, které byly zahrnuty do odpovědí. Všichni respondenti dostali prostor vyjádřit se i nad rámec stanovených otázek. Jako výzkumný vzorek jsem zvolila metodiky prevence na základních školách na Šumpersku, a to s ohledem na stanovené téma diplomové práce. Byli vybráni metodici prevence na základních školách, které již dlouhodobě využívají program KPPŠ. Informace o tom, které školy se do programu opakovaně zapojují, mi poskytla paní Slavěna Karkošková, která program KPPŠ zajišťuje administrativně (za MěÚ Šumperk), má na starost oslovování škol s nabídkou programu a také jeho závěrečné zhodnocení. Na počátku bylo osloveno deset metodiků prevence, a to 5 ze základních škol v Šumperku, 1 ze základní školy v jiném městě a 4 na základních školách v okolních obcích. Školy byly zvolené podle počtu žáků, které se zúčastní programu KPPŠ v letošním školním roce 2014/2015 (byly vybrány školy s největším počtem zúčastněných žáků). Na začátku března 2015 jsem se s jednotlivými metodiky telefonicky spojila, představila jsem se a seznámila je s tématem své diplomové práce s žádostí o poskytnutí rozhovoru. Až na jednoho metodika, který jako důvod neposkytnutí rozhovoru uvedl, že funkci metodika vykonává spíše jen teoreticky, ale v praxi si vše řeší ředitelka školy sama, my všichni rozhovor přislíbili. Následně bylo s metodiky domluveno, že vzhledem k jejich pracovnímu vytížení, zašlu otázky k rozhovoru dopředu, aby se mohli připravit. Vyjma jednoho rozhovoru probíhaly všechny na školách, kde metodici působí, a to buď v kabinetu metodika, nebo sborovně. S jednou metodičkou probíhal rozhovor v její domácnosti, protože

byla zrovna v pracovní neschopnosti. Sladit vzájemný harmonogram metodiků, z nichž všichni učí na plný úvazek, s mým pracovním vytížením, nebylo zcela jednoduché. Rozhovory probíhaly v rozmezí března a dubna 2015. Rozhovor s jednou z metodiček probíhal na dvě části, protože neměla nikdy více času nežli 45 minut, mezi jednotlivými vyučovacími hodinami. Rozhovory trvaly vždy v rozmezí hodiny až dvou, podle toho, jak se kdo o daném tématu rozpovídal. Na začátku rozhovoru byl respondent seznámen s tématem diplomové práce a zaměřením výzkumného šetření. Někteří z respondentů byli připraveni dopředu, měli pár poznámek k připraveným otázkám. Jedna z respondentek, měla dokonce přichystaný vytištěný MPP a školní strategii prevence, ve které během rozhovoru listovala. Většina z respondentů nesouhlasila s pořízením nahrávky rozhovoru, proto jsem si jejich odpovědi písemně zaznamenávala. Rozhovory pak byly přepsány a v celém znění jsou součástí příloh této práce. Na základě výpovědí respondentů jsem si pomocí otevřeného kódování stanovila kategorie, které jsem následně vyhodnotila.

HENDL (2005) uvádí, že otevřené kódování můžeme aplikovat různým způsobem. Kódovat se dají jednotlivá slova, odstavce nebo i celé texty. Důležité je, aby se neztratil cíl kódování, a to je tematické rozkrytí textu.

4.3 Výzkumný vzorek

Metodik prevence (pořadí)	Věk/ pohlaví	Metodik prevence	Další funkce	Vzdělání	Škola (počet tříd/počet žáků v KPPŠ)
MP č. 1.	55/žena	10 let	Předsedkyně předmětové komise tělesné výchovy	Vysokoškolské TV/ZEM.	ZŠ Šumperk 8/172
MP č. 2	42/žena	3 roky (zástup za MD)	Třídní učitelka 1. stupeň	Vysokoškolské 1. Stupeň	ZŠ Šumperk 14/323
MP č. 3.	-/žena	5 let (pro 2 st., ZŠ)	Třídní učitelka 2. stupeň	Vysokoškolské OV/TV	ZŠ Šumperk 12/272
MP č. 4.	-/žena	6 let	-	Vysokoškolské MT/ZT	ZŠ Šumperk 14/327
MP č. 5.	48/žena	7 let	Třídní učitelka, vedoucí předmětové komise – výchovy VV, HV, výchova ke zdraví, pracovní činnosti	Vysokoškolské RJ/VV	ZŠ Šumperk 8/169
MP č. 6.	48/žena	12 let	-	Vysokoškolské - vychovatelství pro učňovskou mládež	ZŠ město 8/176
MP č. 7.	50/žena	20 let	Výchovný poradce	Vysokoškolské ČJ/OV	ZŠ obec 5/90
MP č. 8.	30/žena	6 let	Třídní učitelka pro 2. stupeň	Vysokoškolské MA/ANJ	ZŠ obec 11/202
MP č. 9.	39/žena	1 rok	Třídní učitelka	Vysokoškolské TV/BI	ZŠ obec 8/166

Tabulka č. 4. Přehled respondentů

4.4 Vlastní výzkum

Na základě získaných údajů jsem si vytvořila následujících 6 základních kategorií a pro přehlednost je vyhodnotila do tabulky.

KATEGORIE								
MPP č.	RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ Nejběžnější		PREVENCE	MPP	KPPŠ	SPOLUPRÁCE s KPPŠ/Organizac e v rámci prevence		EFEKTIVITA
	Výjimečné							
MPP č. 1.	Kouření, kyberšikan a.	Drogy.	Nabízíme dětem různorodé aktivity pro rozvoj jejich osobnosti. Projekt Silní bez násilí. KPPŠ.	Minimalizovat negativní jevy, vytvořit bezpečné prostředí pro děti. Vést je ke zdravému životnímu stylu.	Od počátku programu. Pouze základní nabídka. Zapracován do MPP.	Se všemi máme dobré zkušenosti.	Funguje bez problémů.	Nevím o ničem negativním, většina je spokojená. Je pro nás všechny obohacující.
MPP č. 2.	Agrese dětí, záškoláctví, závislost na počítačích.	Drogy, kyberšikan a.	KPPŠ. Jednorázové akce školy - projektové dny, programy od Vily Doris, IZS.	Boj proti nudě = poskytnutí dostatečného zázemí k trávení volného času v prostorách školy, vytvoření pozitivního sociálního klimatu ve škole.	Od počátku, základní i rozšiřující nabídka. Zapracován do MPP.	Nejlepší s Poradnou zdraví a PPP.	Bez problémů.	Žákům se nejvíce líbí přednášky PONTIS. Jsme s programem spokojeni.
MPP č. 3.	Agresivní chování, vysoká absence dětí.	Drogy.	Peer program, spolupráce s Poradnou zdraví, exkurze, hasiči, KPPŠ.	Vytváření zdravého školního prostředí, každý rok se zaměřujeme na jiné téma.	Od počátku, základní i rozšiřující nabídka. Zapracován do MPP.		Spolupráce je výborná.	
MPP č. 4.	Šikana, užívání tabáku a marihuany, vandalismus, narušené mezilidské vztahy.	Netolismu s homofobie, extremismus, rasismus.	KPPŠ, programy SVP, Etické dílny, ARPOK.	MPP – vytváří metodik sám. Zaměřovat se na eliminaci rizikového chování obecně.	Cca 10 let, pouze základní nabídka. Byl zapracován do MPP.	Spolupráce je celkem dobrá.	S OSP OD a SVP je spolupráce výborná.	Myslím si, že jedna – dvě přednášky, samostatné akce, nedokáží omezit negativní jednání.

MP	RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ Nejběžnější		PREVENCE	MPP	KPPŠ	SPOLUPRÁCE s KPPŠ/Organizac e v rámci prevence		EFEKTIVITA
	Výjimečné							
MP č. 5.	Kouření, konzumac e alkoholu, kyberšikan a.	Xenofobie , homofobie , poruchy příjmu potraviny.	Nabídka kroužků, jednorázové akce, KPPŠ, Projekt – Ovoce do škol, školní mléko.	Podpořit účinnou specifickou prevenci – kontinuální a komplexní, omezit neefektivní formy.	7 let, pouze základní nabídka. Byl zapracován do MPP.	Velice dobrá.	Velice dobrá.	Využití v rámci výuky, zpětná vazba od pedagogů a žáků.
MP č. 6.	Záškoláctví, kouření, šikana.	Šikana 3.st., kyberšikan a, užití OPL.	Komunitní kruhy, dílničky pro rodiče a děti, peer program, KPPŠ.	Snížení záškoláctví - spolupráce s rodinami problémovýc h dětí, bezpečí ve škole a třídách.	Více než 10 let, pouze základní nabídka. Byl zapracován do MPP.	Se všemi se spolupr acuje výborn ě.“	Velmi dobrá, chválím.	Obohacují pro výuku i ŠVP.
MP č. 7.	Slovní útoky, netolerant ní chování, šikana.	Drogy, kyberšikan a.	Kulturní a sportovní akce, exkurze, výlety, etické dílny, KPPŠ.	Zaměřujeme se na neslušné chování, zvyšující se agresivitu.	Od počátku, základní i rozšiřující nabídka. Zapracován do MPP.	Výborn á, nejlepší je asi s PPP.	Spolupr áce je výborn á, trochu nám, ale chybí zpětná vazba.	Využití v rámci výuky OV a výchově ke zdraví.
MP č. 8.	Vulgarita, náznaky šikany, zasměšnov ání, záškoláctví, kyberšikan a.	Vandalism us, krádeže, návykové látky, sebepoško zování.	Free-cool-in, KPPŠ, IZS, nabídka SVP.	Zkvalitnění vztahů mezi žáky navzájem, vytvořit bezpečné a zdravé školní prostředí.	Od počátku, základní i rozšiřující nabídka. Zapracován do MPP.	Nejlepší zkušeni s PPP a OSPO D. Problém s PON TIS.	Více než dobrá.	Podporuje povědomí třídy jako kolektivu a ne pouze činnosti jedinců.
MP č. 9.	Vulgarism y, agresivní chování, kouření.	Šikana, záškoláctví, závislost na návykovýc h látkách.	Práce ve třídě, s třídními kolektivy, KPPŠ. EKO programy.	Harmonizova t spolupráci pedagogů I. a II. stupně v záležitosti primární prevence, MPP – vytváří jen MP.	Cca 10 let, základní blok, byl zapracován do MPP.	Výborn é zkušeni osti, profesi onalita.	Máme velice dobrou spolupr áci a vybudo vaný systém.	Positivní ohlasy na jednotlivé přednášky.

Tabulka č. 5. Kategorie vytvořené z rozhovorů

Kategorie **RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ** zahrnuje odpovědi na otázky: „*Jaké rizikové chování se na školách nejčastěji vyskytuje? Jakým způsobem si školy evidují jednotlivé případy? Jaké má škola postupy v případě výskytu rizikového chování? Kdo tvoří multidisciplinární tým při řešení rizikového chování?*“

Jako nejčastější projevy rizikového chování uvádějí respondenti agresivní chování, kouření a záškoláctví. MP1. Uvádí, že kouření se objevuje u čím dál mladších dětí, např. už ve 4. MP2. „*na naší škole neřešíme žádné větší nebo závažnější problémy. Spíše takové ty běžné jako kouření, záškoláctví, závislost na počítačích, řešíme problémy s pravidelnou docházkou zejména romských dětí, hodně přibývá agresivního chování dětí.*“ Často se objevují slovní útoky, netolerantní chování k žákům s odlišnostmi, narušené mezilidské vztahy (hádky, rvačky,...), zvyšuje se také agrese vůči učitelům, šikana. Jedna metodička se také zmiňuje o závislosti na počítačích. Názory se však rozcházejí v případě výskytu kyberšikany. Na některých školách se vyskytuje běžně a na některých zcela výjimečně. Důvodem může být také to, že se velice obtížně zjišťuje a není patrná na první pohled. Žáci se však často urážejí a posílají si hanlivé zprávy přes sociální sítě, mnohdy si spíše ani neuvědomují, že se může jednat o kyberšikanu. Jako zcela výjimečně se vyskytující problémy uvádějí drogy, homofobii, extremismus, rasismus, xenofobii, antisemitismus, poruchy příjmu potravy, vandalismus, krádeže, návykové látky a sebepoškozování.

Respondenti uvádějí, že ve většině případů na výskyt rizikového chování ve škole, upozorní jejich kolega – učitel, žáci samotní a mnohdy i jejich rodiče. MP3 „*o každém řešeném případě zakládáme zprávy. Žáci 6. a 9. ročníku vyplňují dotazník, ve kterém srovnáváme změny jejich rizikového chování od počátku do konce 2. stupně. Zaměřujeme se zejména na užívání návykových látek.* MP8 „*Výskyt jednotlivých forem je u nás evidován dvojím způsobem – jednak třídní učitelé vedou knihy třídnických hodin, kde evidují projevy rizikového chování ve své třídě, poté informují mou osobu a já vedu evidenci za celou školu. Pokud se jedná o závažnější projevy – naše škola pracuje s IVyP (Individuální výchovný plán), na kterém pak pracuje třídní učitel, žák, rodiče, metodik prevence a případně výchovná komise, nebo OSPOD.*“ Někteří metodici si nevedou žádné oficiální záznamy, pouze mají poznámky v deníku. Záznamy tvoří až v případě, že je svolána výchovná komise, ze které je oficiální zápis. Všechny metodičky uvedly, že mají písemně zpracované metody jak postupovat v případě výskytu rizikového chování. Nejčastěji zmiňují školní preventivní strategii, MPP, krizové plány, vnitřní pokyny školy pro postup při výskytu jednotlivých forem rizikového chování, školní program proti šikanování a metodická doporučení MŠMT. V těchto dokumentech mají uvedeno, jak postupovat, kdy kde a kam se obrátit, kdo za co

zodpovídá. Plány jsou přístupné všem pedagogům dané školy. Některé školy mají své MPP a školní strategie na webu školy volně ke stažení. V případě, že se ve škole vyskytne závažnější případ rizikového chování, mají školy „tým“, který se tímto zabývá. Tým je převážně tvořený metodikem prevence, výchovným poradcem, vedením školy, a pokud je zapotřebí tak třídním učitelem. Následně se spolupracuje i s rodiči žáka a v případě pořádání výchovných komisí bývá přizván i zástupce OSPOD. V tomto složení se schází jen v případě, že je zapotřebí řešit aktuální problém, pravidelné schůzky nemývají. MP4 uvádí „*máme tzv. školní poradenské pracoviště. Tvoří ho - zástupce ředitele, škol. psycholog, metodik prevence a výchovný poradce.*“

Kategorie **PREVENCE** zahrnuje odpovědi na otázky: „*Jakým způsobem probíhá primární prevence na základních školách na Šumpersku, jaké využívají strategie a programy primární prevence?*“

Školy, na kterých byly prováděny rozhovory s metodičkami v rámci mého výzkumu, využívají program KPPŠ. Kromě tohoto programu však využívají další dostupné programy a zároveň si vytvářejí vlastní preventivní aktivity. Mnohá témata mají školy zpracované v rámci svých předmětů (nejčastěji uvádějí výchovu ke zdraví, občanskou výchovu, etickou výchovu, předmět člověk a jeho svět, biologii, přírodovědu, vlastivědu, chemii). MP1 uvádí „*vycházíme ze školní strategie, jednotlivá témata jsou zařazována do předmětů v rámci výuky. Pořádáme jednorázové akce školy - projektové dny, sběrové akce (papír, kaštiny,...), využíváme nabídky ostatních institucí (např. DDM a zařízení pro DVPP Vila Doris Šumperk, PPP Šumperk, SZÚ - krajské pracoviště Olomouc...), exkurze (např. Úřad práce – pro 9. třídy).*“ MP3 „*Do všech tříd v 5. – 9. ročníku jsme umístili letáky poukazující na zdravotní problémy kuřáků cigaret. V rámci prevence šikany a kyberšikany obdržela každá třída na nástěnku letáky „Nepřehlédni, trápíš-li se kvůli šikaně“ a „Viš, co je to kyberšikana?“, které oba pojmy objasňují a vysvětlují, jak se bránit.*“ Jednotlivé školy nabízejí pro své žáky velké množství kroužků, aby děti aktivně trávily volný čas. Pořádají sportovní dny, jezdí na exkurze. Mnohé využívají různých Ekoprogramů, projekty jako je „Ovoce do škol“. Dvě metodičky se zmínily, že také využívají peer programy, kdy žáci nejčastěji z 9. ročníků připravují tematicky zaměřené akce pro mladší ročníky. MP4 zmiňuje, že mají na škole školního psychologa, který nabízí své služby žákům i jejich rodičům, poskytuje individuální poradenství. MP8 uvádí „*snažíme se o vlastní preventivní aktivity formou programu „Free-cool-in“ aneb Frikulín, který jsme si zavedli na škole v roce 2011 a jehož cílem je právě zapojit všechny žáky a učitele do prevence v co nejširším záběru tak, aby žáci upravili své*

postoje a hodnoty v co nejzdravější pro jejich život. Tento projekt probíhá napříč celou školou“. Školy mají také schránky důvěry, které však žáci příliš nevyužívají. MP2 „Žáci na 1. a 2. stupni se v rámci roku účastní mnoha besed a přednášek. Přednášky již mnoho let zajišťujeme ve spolupráci s Poradnou zdraví, ekoprogramy realizujeme v součinnosti s Vilou Doris, besed na různá témata se také ujímá Okresní knihovna nebo projekt PČR – AJAX – besedy s policistou. Loni poprvé jsme využili nabídky studentek Zubního lékařství UP Olomouc a děti celého 1. stupně tak prošly školením, jak si správně čistit zuby a o celkové ústní hygieně. Pro žáky 2. stupně využíváme hodně nabídky Poradny zdraví (Kouření, vznik závislosti a její důsledky - Kyberšikana I., II., Opilý Pozemšťan - Hra o (ne)závislost, Cvičení, zdraví, fyzická kondice, 9. ročník – HIV – AIDS). Osmáci a deváťáci měli také přednášku na téma „Lásko ano, děti ještě ne“ nebo se také účastnili besedy s porodní asistentkou.“ Metodicky se také zmiňují o využití programů „Etické dílny“ a programu Integrovaný záchranný systém (IZS). MP6 uvádí, že využívají zejména práci se třídou v tzv. komunitních kruzích, které probíhají ve všech třídách v pravidelných intervalech 1x za týden. MP6 „Snažíme se zlepšovat celkově klima tříd, školy, vychovávat ke zdravému životnímu stylu, vytvářet příjemné prac. prostředí, pracovat na zlepšení komunikace, rozvoji osobnosti dítěte, naučit žáky odolávat negativním jevům. Využíváme zejména programu KPPŠ, který se snažíme doplňovat nejrůznějšími jednorázovými akcemi, exkurzemi apod.“

Kategorie MPP – Minimálně preventivní program školy: *„Kdo vytváří MPP na základních školách na Šumpersku? Jaké priority si školy kladou za cíl při vytváření MPP? KPPŠ součástí MPP?“*

Respondentky vypověděly, že většina si MPP na škole vytváří sama za konzultace s vedením školy. Pokud má škola dva metodiky (pro 1. a 2. stupeň zvlášť) vytváří MPP společně. Ostatní pedagogové a třídní učitelé na škole se buď to nepodílejí vůbec anebo ho jen připomínají, případně se vyjadřují k určitým věcem, hodnotí jednotlivé akce. Pouze MP8 uvedla, že se na vytváření MPP na škole podílejí všichni pedagogičtí pracovníci společně s vedením školy. Spolupráci s metodikem prevence v PPP využívají některé metodicky jen z části, když potřebují s něčím poradit. Polovina z nich uvedla, že s metodikem v PPP při vytváření MPP nespolupracuje vůbec.

Metodicky se shodují na tom, že při vytváření MPP si kladou za cíl zejména předcházet vzniku rizikového chování, vytvářet zdravé klima školy a vést děti ke zdravému životnímu stylu. MP6 *„Zaměřujeme se na snížení záškoláctví - spolupráce s rodinami problémových dětí, bezpečí ve škole a třídách, dobré klima ve třídách a vztahy.*

Z dlouhodobého hlediska to je výchova ke zdravému životnímu stylu, rozvoj a podpora sociálních kompetencí, zapojování rodin do života škol.“ MP7 *„Zaměřujeme se na neslušné chování, zvyšující se agresivitu, děti jsou v dnešní době hodně nevychované – učíme je i pozdravit. Snažíme se vytvořit tvůrčí a klidnou atmosféru ve škole a soustavně posilovat dobré mezilidské vztahy.“* MP5 uvádí, že se snaží zaměřovat především na účinnou specifickou primární prevenci, která by měla být kontinuální a komplexní, na omezení neefektivních forem a včasné rozpoznání projevů rizikového chování. Formy prevence by měly být aktivizující, interaktivní. Některé školy mají MPP specificky zaměřený na konkrétní projevy chování, jiné spíše obecnějšího charakteru. MP1 *„Obecně se zaměřujeme na všechny projevy rizikového chování, podle pokynu MŠMT.“* MP3 *„Prioritou číslo jedna je obecně zamezit výskytu rizikového chování na škole. Každý rok se zaměřujeme na jiné téma.“* MP4 *„Zaměřujeme se na eliminaci rizikového chování obecně, spolupráci s institucemi a zákonnými zástupci.“* MP8 uvádí, že jejich cílem je každoročně zapojit rodiče do chodu školy, aby jak pro jejich děti, tak i pro ně, škola nebyla soupeřem, ale prostředníkem a pomocníkem. Jako překážku při vytváření MPP metodicky uvádějí začleňování do programu neustále se měnící vyhlášky a nové metodické pokyny MŠMT. MP5 sděluje, že je poměrně problematické právě zapojení rodičů a všech pedagogů. MP7 *„nesložitější je dát tomu hlavu a patu a hlavně vymyslet na každý rok nějakou změnu, ale to je někdy nemožné.“* Podobný názor sdílí i MP4 *„těžké na tom je konkretizovat krátkodobé cíle, každý rok vymýšlet něco nového, čím bychom ten stávající obměnili“* MP8 zase uvádí, že problematické je nastavit kontinuitu a provázanost, což jde ruku v ruce s chutí či nechutí všech pedagogů se zapojit.

Shodně však uvádějí, že mají program KPPŠ zapracovaný do MPP, a to bez větších problémů a úskalí. MP7 *„Byl zapracován a bez úskalí, v tomto nebyl žádný problém. Byl pro nás spíše přínosem, řekla bych, že nám práci ještě ulehčil. Nemusíme sami něco vymýšlet.“* MP6 *„Je navazující na ŠVP školy a je zapracován do MPP – jednotlivé besedy jsou v něm zapracované v konkrétních aktivitách primární prevence.“* Respondentky se zmiňují, že se potýkají s jediným problémem, a to je neochota kolegů spolupracovat na jeho plnění. MP8 *„raději by si odučili svůj předmět a látku, než aby dali prostor preventivní aktivitě.“* MP1 *„Kolegům vadí, že jim kvůli KPPŠ opadne hodina, to je asi jediná překážka.“*

Kategorie **KPPŠ (Komplexně preventivní program Šumperk)** zahrnuje odpovědi na otázku týkající se programu a jeho využití školami v regionu Šumperska, zda jsou všichni

pedagogičtí pracovníci školy s KPPŠ seznámení. Výhody a nevýhody využití programu, jakou nabídku školy využívají, zda jsou s KPPŠ spokojeni.

Pro přehlednost jsem do úvodní tabulky s vyhodnocením kategorií uvedla dobu, kdy jednotlivé školy KPPŠ využívají, zda využívají jen základní blok nebo i rozšiřující nabídku. Většina z metodiček uvedla, že program využívají od jeho počátku, ale nebyly si jisté přesným rokem, protože již ho využívají velice dlouho. Ne všechny respondentky byly v době, kdy škola začala program využívat metodikami prevence, takže si jeho počátky moc nepamatují. Rozšiřující nabídku využívají z oslovených škol pouze tři. MP2 *„máme i rozšiřující nabídku „Dospívání zázrak života a HPV“ od ABATOPu a také „Trestně právní odpovědnost“ od Policie ČR. Policie ČR – Dopravní výchova – chodec“.* Jsou velice oblíbené.“ MP7 využívají rozšířenou nabídku od Policie ČR – trestně právní odpovědnost. MP8 využívají nabídky Poradny zdraví pro 1. Stupeň. S programem KPPŠ jsou seznámeni všichni pedagogičtí pracovníci dané školy, a to většinou na začátku školního roku. MP4 uvádí, že každoročně dostanou všichni učitelé obsah a seznam institucí, mnozí z nich jsou u besed přítomni. MP8 *„Vždy je jim nabídka KPPŠ představena – jak moc detailně však informace každý pedagog čte nelze posoudit.“* Možnost seznámit se s programem však mají všichni.

MP8 uvedla několik výhod využití externího preventivního programu *„nezavislý člověk z pole prevence nezaujatý každodenním prostředím naší školy, odborní pracovníci v dané oblasti, kteří velmi obohatí povědomí žáků, někteří žáci spíše sdělí svůj problém cizímu člověku v průběhu sezení – my pak s danou informací můžeme dále pracovat a zlepšovat důvěru mezi žákem a školou.* Výhodou, že se jedná o cizí osobu, kterou žáci lépe přijímají., uvádějí i další metodičky, stejně tak i výhodu nezaujatosti lektora. MP2 *„Jiná autorita – pro děti nová osoba, pro děti je to určitý pocit anonymity – ztratí tak ostych, u některých témat nám to dost usnadní vlastní preventivní aktivity a určitě je to zpestřením výuky – jiná forma a přístup lektorů než mají učitelé.“* MP4 *„Žáci lépe přijímají informace, varování od někoho jiného než je učitel. Vnášení nového pohledu na věc. Mnoho konkrétních příkladů, které nám - pedagogům nejsou až tak přístupné.“* MP6 *„pro děti jsou to „neokoukaní lidé“.* MP7 *„do školy přichází „neokoukaní“ lidé, policistka v uniformě udělá vždy své.* Výhodu tak vidí v široké nabídce témat zaměřené na velké množství rizikového chování. MP9 *„Široce obsáhla témata, která se nepřekrývají, lektori jsou osvědčení odborníci z praxe.“* Jedna z metodiček také uvedla, že děti nemají pocit, že jsou ve výuce a nebojí se tak hovořit otevřeně.

Názory na spokojenost s programem KPPŠ se v některém směru liší, převládá však názor spíše kladný. MP1 *„Program je kvalitní, lektori jsou dobře připraveni, umějí pracovat*

s žáky. *Mě osobně se líbí a myslím, že to děti baví.*“ S tímto zcela nesouhlasí MP4 *„Z mého pohledu jsou interaktivní bloky příliš založené na diskusi, děti zejména nižších ročníků, by potřebovali více aktivních činností. Diskuse je pro ně nezábavná. Celkově si ale myslím, že se kvalita stále více zlepšuje, hodně závisí na osobnosti lektora – ne vždy je dostatečně fundovaný.“*MP8 *„Kvalita se rok od roku zlepšuje. Metodika práce se žáky je více propracovaná, interaktivní – pro žáky zajímavější. Odráží stav současné doby. V letošním roce jsem byla pouze nespokojená s pasivitou PONTIS.“* MP9 *„Oceňuji profesionalitu, dobře metodicky zvládnutý program.“* Metodičky program z osobních zkušeností chválily, přiznaly však, že všechny besedy neviděly, takže mohou hodnotit, jen ty, kterých se účastnily osobně, případně na základě toho, co jim řeknou kolegové nebo děti samotné.

Kategorie **SPOLUPRÁCE** odpovídá na otázky ze dvou oblastí. Spolupráce v rámci KPPŠ mezi školami a organizacemi. A spolupráce v případě řešení rizikového chování mezi školami s dalšími subjekty, se kterými nejvíce spolupracují, jak spolupráci hodnotí.

Většina z metodiček odpověděla, že při zachycování varovných signálů rozvoje rizikového chování spolupracují společně s třídními učiteli v jednotlivých třídách, také s rodiči, kteří jsou informováni hned na začátku, když se objeví problém. Převládá názor na velice dobrou vzájemnou spolupráci při řešení rizikového chování, probíhají vzájemné konzultace a hledání společného řešení. MP1 uvádí *„máme s kolegy velice dobré vztahy, to bych vyzdvihla jako přednost na naší škole, proto když se cokoli děje, hned se o tom vzájemně informujeme. Mojí výhodou je, že tím, že učím tělocvik, tak znám téměř všechny děti na škole.“* MP4 *„spolupracujeme v případě, že třídní učitel zachytí nějaké varovné signály, kontaktuje mne a následně věc řešíme, konzultujeme spolu.“* MP7 *„když si něčeho všimne, domluvíme se na postupu a společném jednání. Následně si pozveme rodiče a situaci řešíme. Já mám výhodu v tom, že znám téměř všechny děti na škole a stejně tak jejich rodiče. Na škole jsem již velice dlouho a taky jsme malá škola na vesnici, má to své výhody.“* MP2 *uvedla, že první na něco upozorní většinou rodiče dětí a poté to řeší třídní učitel, pokud situaci nemůže vyřešit nebo se mu nedaří ji zvládnout, osloví metodičku a požádá ji o spolupráci.“*

V případě, že se ve školách objeví rizikové projevy chování, spolupracují školy nejčastěji s PPP v Šumperku, OSPOD Šumperk, Policií ČR a střediskem Výchovné péče Dobrá Vyhlídka. MP6 ještě navíc uvádí, že spolupracují také s lékaři a Městskou policií. MP9 uvádí také probačního úředníka, PONTIS a Poradnu zdraví v Šumperku. Spolupráci s organizacemi si chválí, dle jejich názorů funguje na Šumpersku velice dobře. Názor MP3 *„Se*

všemi organizacemi je spolupráce výborná, nemáme žádné problémy v komunikaci a vzájemné spolupráci při řešení případů.“ MP4 „S OSPOD a SVP je spolupráce výborná. S Policií ČR je dobrá, ale policisté jsou přetěžováni a konflikty ve školním prostředí nejsou jejich prioritou, toto je na spolupráci znát.“ MP7 „Spolupráce je výborná, trochu nám, ale chybí zpětná vazba s OSPOD, protože se málokdy něco dozvíme, jestli se s dítětem pracuje nebo ne, což je škoda.“ MP8 „Naše spolupráce je více než dobrá. Vždy jsou pracovníci obou institucí (OSPOD, SVP) velmi ochotní poradit i přímo se účastnit případných jednání s rodiči nebo žáky.“

Pozitivně také metodičky hodnotí spolupráci v rámci KPPŠ s jednotlivými organizacemi, ale i celou organizaci programu. Objevují se však i výtky k jednotlivým organizacím. MP2 „spolupráce je dobrá, akorát s PONTISem máme občas problémy, zvyšují se jejich požadavky, podle nás je do KPPŠ zapojený až moc, co se týká základního bloku. V organizaci samotné žádný problém nevidím, pouze v tom, jak se zvyšují požadavky organizací.“ MP4 „Spolupráce je celkem dobrá, i když v některých organizacích se potýkají s nedostatkem pracovníků – lektorů, a např. v době nemocí vznikají velké problémy. Lze to pochopit, pokud včas ohlásí změny či nepřítomnost; letos jsme bohužel zaznamenali v tomto směru mnoho problémů. Velmi dobrá spolupráce je s Poradnou zdraví, MěÚ – OSPOD a PPP.“ MP8 „Spolupráce se všemi institucemi byla vždy dobrá, pouze PONTIS v letošním roce nereagoval ani na jeden pokus kontaktovat se a dohodnout termín besed. Nejlepší zkušenosti máme s PPP Šumperk a MěÚ Šumperk. Poslední dva roky spolupracujeme také velmi dobře se SVP Dobrá Vyhlídka, ale po tak krátké době nechci ještě naši vzájemnou součinnost hodnotit.“ Názor MP9 „Výborné zkušenosti, profesionalita, dobře metodicky zvládnutý program. Dobrá zpětná vazba. Nejlepší zkušenosti máme s poradnou zdraví, PPP, SVP a OSPOD.“ Metodičky uvádějí, že se snaží s každou organizací dohodnout telefonicky na termínu a podmínkách. V tomto ohledu funguje spolupráce velmi dobře. Školy se snaží vyhovět požadavkům ze strany organizací, ale ne vždy je to možné. MP6 uvádí „Vyhovuje nám způsob vedení lektorů - bloky jsou obohacující i do výuky. Organizace je dobrá, snažíme se vycházet vstříc.“ MP4 uvádí „je celkem problém na tak velké škole, jako je naše, skloubit požadavky organizací s možnostmi a realitou školy.“ MP8 dodává, že „všechny organizace se vždy snažily domluvit ve prospěch obou stran, vždy se dostavily s časovým předstihem, aby se mohly na svou práci připravit.“

Kategorie **EFEKTIVITA** obsahuje názory a shrnutí využití programu KPPŠ základními školami na Šumpersku.

Zpětnou vazbu na program metodickým nejčastěji poskytují učitelé, kteří se přednášek účastní, žáci a lektori, každý ze svého pohledu. MP1 *„Snažím se po skončení besedy žáků ptát a většinou slyším pozitivní ohlasy. Nevím o ničem negativním, většina je spokojená. Každá třída totiž reaguje jinak. Děti, které jsou takové ty hodné – jedničkáři, ti se moc neprojeví, ale ty „zlobivější“ bývají na besedách nejvíce aktivní, hodně se to liší.“* MP7 *„když se děti zeptám, tak si program většinou chválí, nevím o ničem konkrétním, co by si chválily, spíše tak obecně, řeknou, že to bylo dobré.“* MP2 *„chybí ochota učitelů se angažovat navíc do nějakého většího hodnocení, myslím, že se obávají říci svůj názor.“* Metodicky uvádějí, že děti využívají získané znalosti z přednášek v rámci vyučování nejčastěji v předmětech – výchova ke zdraví, občanská výchova, chemie, přírodověda. Nejzajímavější přednášky a ty, o kterých žáci nejvíce hovoří, jsou nejčastěji „Klima třídy“, „Rizikové sexuální chování“ a obecně přednášky od PONTISu. MP2 uvádí *„žákům se nejvíce líbí přednášky PONTIS, jsou totiž dělané zábavnou formou, ale to se už méně líbí učitelům, protože je v hodině chaos. Učitelům se nejvíce líbí přednášky ABATOPu a Poradny zdraví, ale názory se značně liší. Shodují se však na přednášce o HPV, ta se líbí učitelům i žákům.“* MP6 *„nedá se to snadno specifikovat, všechny besedy jsou zajímavé, každá něčím jiným.“*

Metodicky také vyjadřovaly svůj názor na to, zda program KPPŠ může ovlivňovat výskyt rizikového chování na dané škole, respektive jestli přispívá ke snížení výskytu rizikového chování na škole. Názor MP4 *„Myslím si, že jedna – dvě přednášky, samostatné akce, nedokáží omezit negativní jednání. Žáci v daném okamžiku ví, že je to špatné, ale vliv okolí, veřejnosti, TV, internetu je silnější.“* MP5 *„Program určitě ovlivňuje rizikové chování, zda snížil četnost výskytu, si netroufám posoudit, snad se méně setkáváme např. s řešením problémů s návykovými látkami.“* MP7 *„Vzhledem k tomu, že na škole máme zatím minimum takového chování (netvrdím, že by se nevyskytovalo vůbec), ale vesměs jde o dlouhodobě monitorované chování, nemůžu říci, že by KPPŠ snížil četnost výskytu.“* MP8 *„Ne že by vyloženě snížil, ale podpořil uvědomění si Práva a povinnosti a Klima v naší třídě podporuje povědomí třídy jako kolektivu a ne pouze činnosti jedinců.“* Několik metodiček uvedlo, že to nemohou posoudit, podle MP9 je to neprůkazné.

Výsledky v rámci preventivní práce školy metodici zveřejňují na webových stránkách škol, ve vyhodnocení MPP, ve výročních zprávách, ale také na školních poradách nebo třídních schůzkách. MP4 uvádí *„stalo se tradicí, že v žádném případě se nesnažíme věci zametat pod koberec, ať jsou sebevíce negativní (jakoby poškozující image školy). Dobré i ty negativní věci zveřejňujeme na webových stránkách školy, upozorňujeme na ně ve školním Zpravodaji, ale i výroční zprávě školy.“*

Všechny oslovené metodičky uvedly, že chtějí v programu KPPŠ pokračovat i v následujícím školním roce. MP1 „KPPŠ je zpestřením pro žáky, ale i pro samotné pedagogiky, je pro nás všechny obohacující.“ MP6 „Určitě budeme s organizacemi spolupracovat, jsou přínosem pro prevenci na školách, jsou to lidé z řad odborníků, kteří nám obohacují svými zkušenosti výuku i ŠVP.“ Názor MP8 „Pokud nám nabídka přijde, rádi ji přijmeme pro další školní rok. Kdyby se rozšířila v souvislosti s rozšířením příloh Metodického doporučení MŠMT, také bychom to ocenili. Byl by to pro nás způsob, jak vidět odbornou činnost v souvislosti s těmito tématy, a nabrali bychom inspiraci pro jejich začlenění do výuky.“

4.5 Výzkumné závěry

Pomocí empirického výzkumu jsme se pokusili, odpověd' na stanovené výzkumné otázky. Jako výzkumná metoda byly zvoleny rozhovory s metodiky prevence na základních školách v regionu Šumperska, které již dlouhodobě využívají program KPPŠ, jehož zhodnocení je také součástí výzkumného šetření.

Metodičky uvádějí, že nejčastěji se setkávají na školách s kouřením, záškoláctvím, narušenými mezilidskými vztahy, vulgarismy, zesměšňováním, slovními útoky, náznaky šikany, netolerantním chováním k žákům s odlišnostmi, agresivitou dětí k sobě navzájem, ale i učitelům, s konzumací alkoholu a kyberšikanou. Nejčastější jsou hanlivé SMS zprávy a urážky na sociálních sítích. Jedna z metodiček uvedla, že v prostorách školy mají žáci omezený přístup k sociálním sítím. Na veřejných počítačích jsou tyto stránky úplně blokovány, na soukromých telefonech se na děti dostanou, ale jsou velice zpomalené a dostat se k nim je zdouhavé. Respondenti se shodují na tom, že se velmi zvyšuje agresivita dětí, ale šikana jako taková se příliš neobjevuje. Děti jsou hodně nevychované. Kouření se objevuje u čím dál mladších dětí, např. už ve 4. třídě, v 7. třídě se objevují i závislí kuřáci. Méně časté nebo se téměř nevyskytuje užívání návykových látek – drogy, marihuana, homofobie, extremismus, rasismus, xenofobie, antisemitismus, krádeže, sebepoškozování, poruchy příjmu potravy. Některé metodičky sdělily, že více méně neřeší nic vážnějšího, ale spíše méně závažné věci, které se objevují běžně. MP7 uvádí, že zhoršené chování žáků k učitelům je zejména důsledkem bezhraniční výchovy v rodinách a celkovému postoji společnosti k dodržování pravidel. MP2 uvádí, že se stále snižuje věk dětí, které mají problémy s nějakým rizikovým chováním. Co bylo dříve u dětí v 8. a 9. třídách, se dnes děje už u dětí např. v 5.

třídě, zejména co se týká kouření a agresivního chování. MP8 také hovoří o určitém vývoji rizikového chování „*dříve se dle mého názoru více řešily přímé kontakty mezi žáky – fyzické násilí, toto přešlo v současné době spíše na pole kyberšikany, což souvisí s rozvojem sociálních sítí. Také se častěji vyskytuje obtěžování dospělým člověkem skrze sociální sítě.* MP9 dodává „*myslím si, že žáci se cítí ve škole jistěji, častěji se obrací se svými problémy, žádají o pomoc při jejich řešení.*“

Základní strategii oslovených škol v oblasti primární prevence tvoří program KPPŠ, který se snaží doplňovat nejrůznějšími aktivitami. Některé školy mají mnoho vlastních preventivních aktivit, jiné více využívají nabídky dalších organizací. Všechny školy se však v rámci svých možností snaží oba přístupy kombinovat. Hodně oblíbené jsou různé ekoprogramy, projekty typu „Ovoce do škol“, které jsou zaměřené více na 1. stupeň ZŠ. Na druhém stupni to jsou besedy zaměřené na kouření, návykové látky, rizikové sexuální chování, využívají také programy Etických dílen. Školy mají témata rizikového chování zařazená také v rámci svých školních vzdělávacích programů do jednotlivých předmětů jako občanská výchova, výchova ke zdraví, na prvním stupni předmět člověk a jeho svět. Snaží se zapojit do projektů všechny ročníky, jezdí na exkurze a tematické výlety, pořádají nejrůznější jednorázové akce nebo i celoroční projekty zaměřené na prevenci.

Na základě rozhovorů bylo zjištěno, že většina metodiků z oslovených škol vytváří minimálně preventivní program samostatně, pouze jej konzultuje s vedením školy. Ostatní pedagogové se nezapojují, nebo jen připomínají některé akce. Všechny respondentky uvedly, že program KPPŠ mají zapracovaný do MPP, s žádnými většími problémy se přitom nesetkaly. Jedna z respondentek uvedla, že MPP bude tvořit nový, takže KPPŠ bude do MPP teprve zařazovat, ale myslí si, že to bude zcela bez problémů. Jediné negativum, se kterým se setkávají, je neochota kolegů zapojovat se do preventivních aktivit. KPPŠ vnímají spíše jako plus, které jim práci alespoň částečně usnadní.

Využití programů primární prevence od externího poskytovatele hodnotí velice pozitivně. Největší výhody spatřují v tom, že program provádějí odborníci z praxe, kteří jsou pro děti noví „neokoukaní“, děti se necítí jako ve vyučování a ztrácejí ostych, více se otevřou a sdělí svůj názor. Lektori vnášejí nový pohled na věc, mají dobré příklady z praxe, program má dobře zvládnutou metodiku. Témata usnadní vlastní preventivní aktivity školy, zpestření výuky – jiná forma a přístup lektorů než mají učitelé, velký výběr nejrůznějších témat. Pozitivně je také hodnocena vzájemná spolupráce, která mezi školami a organizacemi probíhá. Systém je dle názoru jedné z metodiček propracovaný a dobře nastavený i pro další oblasti spolupráce.

Zpětnou vazbu na program KPPŠ a zhodnocení určité efektivity poskytují samotní lektoři, učitelé a žáci. Jedna z metodiček dokonce uvedla metodika v PPP. Žáci o besedách hovoří pozitivně, nejlépe hodnotí přednášku o klimatu třídy, rizikovém sexuálním chování a celkově o přednáškách PONTIS, které jsou prováděny dle názoru jedné z metodiček hodně zábavnou formou, což děti ocení. Učitelé také vnímají KPPŠ jako prospěšný, ačkoliv mají někdy výhrady k tomu, že jim to vezme jejich vyučovací hodinu. Metodici hodnotí program zejména pozitivně, patří mezi jejich hlavní nástroje primární prevence na školách, a to díky tomu, že je komplexní a zaměřuje se na mnoho témat rizikového chování. O tom, že je program na školách oblíbený, svědčí také fakt, že jej školy využívají dlouhodobě, většina škol od jeho počátků. Některé školy nevyužívají jen základní nabídku, ale často využívaný je i rozšiřující program, který také nabízí mnoho dalších témat. Některé školy testují své žáky, kdy zkoumají výskyt a formy rizikového chování v jednotlivých třídách, ale to, do jaké míry může KPPŠ ovlivňovat (snižovat) výskyt rizikového chování na škole, nemohou posoudit. MP4 k tomu uvádí *„myslím si, že jedna – dvě přednášky, samostatné akce, nedokáží omezit negativní jednání. Žáci v daném okamžiku ví, že je to špatné, ale vliv okolí, veřejnosti, TV, internetu je silnější.“* Důležité jsou ale všechny preventivní aktivity, které mají za cíl snižovat nebo omezovat výskyt rizikového chování. Všechny metodičky uvedly, že program KPPŠ chtějí využít i v následujícím školním roce 2015/2016. Program je dle jejich názorů obohacující a prospěšný pro všechny, zejména pro celkovou primární prevenci na škole.

ZÁVĚR

Na začátku diplomové práce jsem si stanovila hlavní a dílčí cíle. Popsat systém primární prevence rizikového chování v Olomouckém kraji a prostřednictvím empirického výzkumu zkoumat preventivní programy, které již dlouhodobě využívají základní školy na Šumpersku. Na základě hlavního cíle byly stanoveny cíle dílčí. Všechny stanovené cíle se mi podařilo dosáhnout v rámci teoretické i praktické části práce.

V teoretické části jsem charakterizovala biopsychosociální vývoj dítěte, na který jsem plynule navázala vymezením příčin vzniku a nejčastějších projevů rizikového chování u dětí. Dále jsem se zabývala primární prevencí v obecném měřítku a popsala systém primární prevence v Olomouckém kraji. Byl představen Komplexní preventivní program pro základní školy na Šumpersku. V rámci výzkumného šetření jsem provedla rozhovory s metodiky prevence na základních školách na Šumpersku, kdy jsem zjistila, jaké strategie využívají základní školy na Šumpersku k předcházení vzniku rizikového chování, jaké mají programy primární prevence i vlastní preventivní aktivity, jak jsou spokojeni s využíváním programu KPPŠ.

Primární prevence rizikového chování na základních školách je velice často diskutovaným tématem. Jedná se o velice obsáhlou oblast, kterou není možné v rámci jedné práce podrobně popsat. Při realizaci prevence na školách působí mnoho činitelů – prostředí, učitelé, žáci, rodina, vrstevnická skupina, prostředky a možnosti školy samotné. Všechny uvedené faktory musí škola při realizaci prevence vzít v úvahu. Školský zákon školám dokonce ukládá povinnost prevenci na školách realizovat. Prevence se tak stává nedílnou součástí školního života. Školní prevence se však nezaměřuje jen na samotné předcházení rizikového chování, ale také se snaží vést děti ke zdravému životnímu stylu, zdravému sebevědomí, správnému sebehodnocení, sebepoznání a stanovení si reálných životních cílů. Školy se často zapojují do různých „ekoprogramů“ a sběrových akcí jako je třídění odpadu nebo sběr plastových víček.

Škola je prostředí, kde děti tráví velké množství svého času a také poměrnou část svého života. Škola tak má možnost působit na děti již od útlého věku, zejména v případech, kde rodina dítěte v těchto oblastech selhává. Jak uvedla jedna z metodiček, mnohé projevy rizikového chování u dětí jsou často důsledkem nefungujícího rodinného systému a špatné zázemí. Proto je důležité, aby prevenci na školách byla věnována zvýšená pozornost a také dostatek času. Z rozhovorů s metodičkami vyplynulo, že většina se prevencí a řešení rizikového chování na školách věnuje spíše ve svém volném čase, některé z nich nemají za

tuto činnost ani odměnu. MPP vytvářejí také většinou jen ve vlastní režii za konzultace s vedením školy, avšak již bez spolupráce ostatních pedagogů školy. Důležitá je také spolupráce všech zainteresovaných subjektů v rámci prevence. Školy by měly svou prevenci přizpůsobovat měnícím se podmínkám současné doby, aktualizovat dle svých specifických potřeb a vytvářet tak bezpečné a zdravé prostředí pro děti.

Během psaní diplomové práce jsem si rozšířila své znalosti nejen z oblasti primární prevence, která mě velice zajímá, ale i oborů s tímto tématem souvisejícím. Současně jsem se ujistila, že prevence rizikového chování dětí a mládeže je směr, kterým bych se chtěla ve svém profesním životě ubírat.

Diplomová práce by mohla být dále rozšířena o podrobný soupis organizací nabízejících preventivní programy pro základní školy v rámci Olomouckého kraje a v empirické části pak o rozhovor s metodikem prevence v PPP, pracoviště Šumperk, případně provedení dotazníkového šetření u žáků účastnících se programu KPPŠ.

SEZNAM ZKRATEK

CAN – syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte

ČSÚ – Český statistický úřad

DDM – Dům dětí a mládeže

DVPP – Další vzdělávání pedagogických pracovníků

EU – Evropská unie

IZS – Integrovaný záchranný systém

KPPŠ – Komplexní preventivní program Šumperk

KÚ – Krajský úřad

MěÚ – Městský úřad Šumperk

MP – Metodik prevence

MPP – Minimálně preventivní program

MŠMT – Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy

MV – Ministerstvo vnitra

OK – Olomoucký kraj

OSPOD – oddělení sociálně-právní ochrany dětí

PPP a SPC - Pedagogicko-psychologická poradna a Speciálně pedagogické centrum

SVP – Středisko výchovné péče

VŠ – Vysoké školy

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literatura

CIKLOVÁ, Kateřina. *Rizikové chování ve škole s vazbou na legislativní úpravu*. Ostrava: EconomPress, 2014. ISBN 978-80-905065-6-5.

ČECH, Tomáš. Prevence. In MIOVSKÝ Michal a kol. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. Praha: TOGA, 2012, ISBN 978-80-87258-89-7.

ČERNÝ, Milan. Základní úrovně provádění primární prevence. In MIOVSKÝ, M., SKÁCELOVÁ, L., ZAPLETALOVÁ, J., NOVÁK, P. (Eds.). *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Sdružení SCAN, 2010. ISBN 978-80-87258-47-7.

DOLEJŠ, Martin. *Efektivní včasná diagnostika rizikového chování u adolescentů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 978-80-244-2642-6.

ELLIOTT, Michele. *Jak ochránit své dítě*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-419-2.

ERB, Helmut H. *Násilí ve škole a jak mu čelit*. Praha: Amulet, 2000. ISBN 80-86299-22-8.

FIŠER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: Analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2781-3.

FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi*. Praha: Portal, 2014. ISBN 978-80-262-0741-2.

FURLONG, Michael J., et al. Preventing school violence: A plan for safe and engaging schools. *Principal Leadership (High School Ed.)*, 2005, 6.1: s. 11-15.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.

HADJ-MOUSSOVÁ, Zuzana a kol. *Pedagogicko-psychologické poradenství I*. Praha: Univerzita Karlova, 2005. ISBN 80-7290-215-6.

HAVRDOVÁ, Eva. Rizikové a ochranné faktory ovlivňující delikventní chování dětí a mládeže. In: *Společenské podmínky vzniku sociálních deviací*. Praha: Masarykova česká sociologická společnost, 2007, s. 36-41. ISBN 9788090354142.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0219-6.

HUTYROVÁ, Miluše. *Etopedie pro výchovné pracovníky*. Olomouc: VUP, 2006. ISBN 80-244-1190-3.

HUTYROVÁ, Miluše. *Poruchy chování. In Projekt A nebo...- Studijní texty pro metodiky prevence sociálně patologických jevů*. Olomouc, Katedra psychologie FF UP, 2007. ISBN 80-7326-118-9.

CHARVÁT, Miroslav a Monika NEVORALOVÁ. Faktory rizikové a protektivní. In MIOVSKÝ Michal a kol. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. Praha: TOGA, 2012, ISBN 978-80-87258-89-7.

KNOTOVÁ, Dana. *Školní poradenství*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4502-2.

KOHOUTEK, Rudolf. *Výchovné poradenství*. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2008. ISBN 978-80-7375-186-9.

KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-871-5.

KREJČÍŘOVÁ, Olga a Jitka SKOPALOVÁ. *Deviace a sociální patologie - vybrané jevy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-244-1698-4.

KREJČOVÁ, Lenka. *Psychologické aspekty vzdělávání dospívajících*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3474-3.

KRESTOVÁ, Jiřina. Koncepce prevence MŠMT a minimální preventivní program. In: *Primární prevence sociálně patologických jevů v pedagogické praxi: sborník přednášek pro školní metodiky protidrogové prevence a prevence sociálně patologických jevů*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 1998, s. 11-12. ISBN 80-7044-206-9.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9.

LANGOVÁ, Marta a Vladislava HEŘMANOVÁ. *Vybrané problémy utváření sociálního klimatu školy a třídy*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2007. ISBN 978-80-7044-934-9.

LAŠEK, Jan. *Sociálně psychologické klima školních tříd a školy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. ISBN 978-80-7041-980-9.

LINHART, Jiří, Miloslav PETRUSEK a kol. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5.

MARÁDOVÁ, Eva. *Poruchy příjmu potravy*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007. ISBN 978-80-86991-09-2.

MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. *Mládež a delikvence*. Praha: Porál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8.

MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8.

MATOUŠEK, Oldřich, Jana KOLÁČKOVÁ a Pavla KODYMOVÁ (Eds). *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-818-0.

MIOVSKÝ, Michal, Lenka SKÁCELOVÁ, Jana ZAPLETALOVÁ, Petr NOVÁK, (Eds). *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Sdružení SCAN, 2010. ISBN 978-80-87258-47-7.

MIOVSKÝ, Michal. Definice hlavních typů rizikového chování, na které se ve školské prevenci zaměřujeme. In MIOVSKÝ, M., SKÁCELOVÁ, L., ZAPLETALOVÁ, J., NOVÁK, P. (Eds.). *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Sdružení SCAN, 2010. ISBN 978-80-87258-47-7.

NEŠPOR, Karel, Ladislav CSÉMY a Hana PERNICOVÁ. *Zásady efektivní primární prevence*. Praha: Sportpropag, a.s., 1999.

NEŠPOR, Karel, Ladislav SCÉMY a Hana PERNICOVÁ. *Jak předcházet problémům s návykovými látkami na základních a na středních školách*. Praha: Sportpropag, 1996.

NEŠPOR, Karel, Ladislav SCÉMY a Hana SOVINOVÁ. *Programy prevence závislosti a možnosti jejich hodnocení*. Praha: Centrum zdraví, 1998. ISBN 80-7071-110-8.

PAVLAS MARTANOVÁ, Veronika a kol. *Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování*. Praha: TOGGA, 2012. ISBN 978-80-87258-75-0.

PILAŘ, Jiří a Martina BUDINSKÁ. Organizační rámec školské prevence v ČR. In MIOVSKÝ, M., SKÁCELOVÁ, L., ZAPLETALOVÁ, J., NOVÁK, P. (Eds.). *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Sdružení SCAN, 2010. ISBN 978-80-87258-47-7.

PODANÁ, Zuzana. Delikvence mládeže a rodinné zázemí. In: *Společenské podmínky vzniku sociálních deviací*. Praha: Masarykova česká sociologická společnost, 2007, s. 59-65. ISBN 9788090354142.

POKORNÝ, Vratislav, Jana TELCOVÁ a Anton TOMKO. *Prevence sociálně patologických jevů: manuál praxe*. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2001. ISBN 80-86568-03-2.

SIXTA, Jiří, Eva BURDOVÁ a Jan TRAXLER. *Zdravé klima, aneb, Prevencí rizikového chování si vytvoříme "domeček", kde nám bude dobře*. Příbram: Elrond, 2012. ISBN 978-80-260-2332-6.

SLOMEK, Zdeněk. *Etopedie*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. ISBN 978-80-86723-84-6.

SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0217-2.

STRAUSS, Anselm a Juliet CORBINOVÁ. *Základy kvalitativního výzkumu*. Boskovice: Albert, 1999. ISBN 80-85834-60-X.

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008. ISBN 978-80-244-2141-4.

ŠIRŮČKOVÁ, Michaela. Rizikové chování a jeho psychosociální souvislosti. In MIOVSKÝ, M., SKÁCELOVÁ, L., ZAPLETALOVÁ, J., NOVÁK, P. (Eds.). *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Sdružení SCAN, 2010. ISBN 978-80-87258-47-7.

ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.

TYŠER, Jiří. *Školní metodik prevence*. Most: Hněvín, 2006. ISBN 80-86654-17-6.

VÁGNEROVÁ, Marie a Jarmila KLÉGROVÁ. *Poradenská psychologická diagnostika dětí a dospívajících*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1538-7.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0696-5.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

VAGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

ZACHAROVÁ, Eva. *Základy vývojové psychologie*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2012. ISBN 978-80-7464-220-3.

ŽENATOVÁ, Zdenka. *Vybrané formy rizikového chování: Záškoláctví*. Praha: Dr. Josef Raabe,s.r.o., 2011. ISBN 978-80-87553-25-1.

ŽLUNKOVÁ, Jitka. *Co do školy nepatří*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 978-80-244-2498-9.

Jiné zdroje

Český statistický úřad: Olomoucký kraj [online]. 2014 [cit. 2015-05-30]. Dostupné z: www.czso.cz

Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy Olomouckého kraje. Olomouc, 2012. Dostupné z: www.cuok.cz

Krajský plán primární prevence rizikového chování v Olomouckém kraji na léta 2015-2018. Olomouc, 2015. Dostupné z: www.kr-olomoucky.cz

Klinika adiktologie [online]. 2011, 2015 [cit. 2015-05-30]. Dostupné z: www.adiktologie.cz

Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních. 2010. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-doporuceni-k-primarni-prevenci-rizikoveho-chovani-1>

Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013-2018. Praha, 2013. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/28077>

O nás. Poradna zdraví [online]. 2011 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: http://www.pz-prevence.cz/?page_id=2

Pracoviště pro certifikace. Národní ústav pro vzdělávání [online]. 2011-2015 [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/cinnosti/ppp/pracoviste-pro-certifikace>

Strategický protidrogový plán Olomouckého kraje na léta 2015–2018. Olomouc, 2015. Dostupné z: www.kr-olomoucky.cz

Strategii prevence kriminality Olomouckého kraje 2013-2016. Olomouc, 2013. Dostupné z: www.mvcr.cz

Výroční zpráva ABATOP, 2014. Dostupné z: www.abatop.cz

Výroční zpráva PPP a SPC, 2013/2014. Dostupné z: www.ppp-olomouc.cz

Výroční zpráva společnosti PONTIS, 2013. Dostupné z: www.pontis.cz

Xenofobie a rasismus - charakteristika. In: *Národní informační centrum pro mládež* [online]. 2014. Dostupné z: <http://www.icm.cz/xenofobie-a-rasismus-charakteristika>

Legislativa

ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2009. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

ČESKO. Zákon č. 561 ze dne 24. září 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2004. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon>

ČESKO. Zákon č. 563 ze dne 24. září 2004, o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2004. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>

ČESKO. Zákon č. 379 ze dne 19. srpna 2005, o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2005. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-379>

ČESKO. Vyhláška č. 72 ze dne 9. února 2005, o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. *Sbírka zákonů České republiky*. 2005. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-72>

ČESKO. Vyhláška č. 73 ze dne 9. února 2005, o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. *Sbírka zákonů České republiky*. 2005. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-73>

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulky

TABULKA Č. 1.: Vývoj počtu Policií ČR evidovaných činů jinak trestných spáchaných dětmi mladšími 15 let v ČR v letech 2007 – 2013 (s. 18.).

TABULKA Č. 2: Vývoj počtu Policií ČR evidovaných trestných činů (provinění) spáchaných mladistvými v ČR v letech 2007 - 2013 (s. 18.).

TABULKA Č. 3: Přehled přihlášených škol do KPPŠ v letech 2011-2015 (s. 49.).

TABULKA Č. 4: Přehled respondentů (s. 60.).

TABULKA Č. 5. Kategorie vytvořené z rozhovorů (s. 61. - 62.).

Grafy

GRAF. 1: Graf znázorňuje přehled realizovaných besed dle ročníků v procentech ve školním roce 2013/2014 (s. 54).

SEZNAM OBRÁZKŮ

OBRÁZEK Č. 1.: Děti (s. 4.).

OBRÁZEK Č. 2.: Administrativní členění Olomouckého kraje (s. 44.).

OBRÁZEK Č. 3.: Spolupráce a organizace KPPŠ (s. 49.).

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA Č. 1. Rozhovor s metodikem č. 1

PŘÍLOHA Č. 2. Rozhovor s metodikem č. 2

PŘÍLOHA Č. 3. Rozhovor s metodikem č. 3

PŘÍLOHA Č. 4. Rozhovor s metodikem č. 4

PŘÍLOHA Č. 5. Rozhovor s metodikem č. 5

PŘÍLOHA Č. 6. Rozhovor s metodikem č. 6

PŘÍLOHA Č. 7. Rozhovor s metodikem č. 7

PŘÍLOHA Č. 8. Rozhovor s metodikem č. 8

PŘÍLOHA Č. 9. Rozhovor s metodikem č. 9

Rozhovor s MP č. 1.

ŽENA /VĚK: 55

ŠKOLA: ZŠ Šumperk

OSOBNOST

1. Jak dlouho pracujete na pozici školního metodika prevence?

„Asi 10 let a to po celou dobu na této škole.“

2. Jaké je Vaše vzdělání?

„Vysokoškolské tělocvik a zeměpis, jinak ve škole ještě učím výchovu ke zdraví v 9. ročnících.“

3. Co Vás motivovalo k tomu, pracovat ve funkci metodika prevence?

„Funkce mi byla přidělena vedením školy.“

4. Jaký je Váš pracovní úvazek na pozici metodika?

„Učím na plný úvazek, činnost metodika prevence dělám vlastně ve volném čase, nemám za to ani žádnou odměnu.“

5. Zastáváte na Vaší škole ještě jinou funkci? Pokud ano, tak jakou?

„Jsem předsedkyně předmětové komise tělesné výchovy.“

6. Jak dlouho se ve své praxi zabýváte primární prevencí rizikového chování?

„Po celou dobu své pedagogické kariéry tedy 30 let, i když se tato činnost jinak nazývala, dříve se prevence tolik neřešila, ano stále jsme se jí zabývali, to jo, ale nebylo tolik specifických programů apod.“

7. Umožňuje (podporuje) Vás, Váš zaměstnavatel v dalším vzdělávání v oblasti primární prevence? Pokud ano, tak jakým způsobem?

„Ano, není problém s uvolňováním z výuky. Ale tím, že jsem tělocvikářka a mám téměř všechny třídy, nemůžu si dovolit chybět. Navíc, když odejdu na nějaký seminář, tak si musím zajistit suplování a potom já to musím vynahradit kolegům, není to tedy tak snadné. Jinak na semináře chodím pouze v Šumperku, které pořádá PPP, nikam dál nejezdím právě z časových důvodů.“

RIZIKOVÉ PROJEVY CHOVÁNÍ

8. S jakými rizikových chováním se na Vaší škole nejčastěji setkáváte?

„Mezi nejčastější patří kouření, to se objevuje u čím dál mladších dětí, např. už ve 4. Třídě a potom je to asi kyberšikana, zejména to jsou hanlivé a urážející emaily a SMS zprávy, facebook apod. Klasická šikana se objevuje minimálně.“

9. Evidujete si výskyt jednotlivých forem rizikového chování? Pokud ano, tak jakým způsobem?

„Ne, jen pokud by se případ dostal až na výchovnou komisi, potom si vede záznamy výchovná poradkyně, já osobně si žádné nevedu.“

10. Které z forem rizikového chování jsou podle Vás nejběžnější a které se naopak vyskytují výjimečně?

„Zneužívání sociálních sítí, vyhrožování, urážky přes sociální sítě, hodně časté je kouření – ve škole děti nekouří, ale v areálu školy ano. Setkáváme se závislými kuřáky už u dětí v 7. třídách. Jinak bych řekla, že spoustu věcí se ani nedozvíme, děti to nikomu říct nechtějí, pokud se skutečně něco děje.“

„Co se týče výjimečných forem tak my máme podezření, že třeba kouří marihuanu, ale pokud je nepřistihneme přímo u toho, těžko se to dozvíme, tašku jim prohledat nemůžeme, ale já osobně to na nich poznám, cítím to. Téměř neřešíme na naší škole drogy.“

11. Můžete posoudit za dobu Vaší praxe na pozici metodika prevence, zda dochází k určitému vývoji rizikového chování? Tzn., zda se některé formy rizikového chování v minulosti vyskytovaly častěji, jiné méně a nyní je tomu naopak?

„Ano, násilí, šikanování spolužáků je více nahrazováno již zmíněnou kyberšikanou. Problémy s kouřením se vyskytují už na 1. stupni.“

12. Kdo Vás nejčastěji upozorní na projevy rizikového chování u žáka?

„Kolegové, někdy žáci, někdy rodiče. Snažíme se s rodiči pracovat, aby děti posílali do škol, protože mnohdy rodiče omluví dětem všechno a v záškoláctví je defakto podporují, proto neomluvené hodiny hned řešíme.“

13. Pracujete s třídním učitelem při zachycování varovných signálů, které ukazují na možnost rozvoje sociálně patologického jevu u jednotlivců, ale i skupin?

„Ano, máme s kolegy velice dobré vztahy, to bych vyzdvihla jako přednost na naší škole, proto když se cokoli děje, hned se o tom vzájemně informujeme. Mojí výhodou je, že tím, že učím tělocvik tak znám téměř všechny děti na škole.“

14. Má škola písemně zpracované postupy, jak jednat při výskytu rizikového chování?

„Ano, tyto postupy jsou zpracované do MPP, dále také ve školní preventivní strategii a školním programu proti šikanování.“

„Dále také využíváme krajská plán primární prevence, a metodiky MŠMT na jednotlivé formy rizikového chování, vždy a pořád dokola se mluví o tom, jak vychovávat ke zdravému způsobu života.“

15. Spolupracujete při řešení případů se zákonnými zástupci nezl. a kdy jsou se situací seznámeni?

„Ano, v případě problému jsou zákonní zástupci pozváni do školy a problém je s nimi řešen, ne vždy však rodiče věří, že jejich dítě něco provedlo, nebo že by se to jejich dítěte mohlo vůbec týkat.“

16. S kterými institucemi při řešení rizikového chování nejvíce spolupracujete?

„Spolupracujeme zejména s PPP, OSPOD Šumperk.“

17. Jak hodnotíte spolupráci s těmito institucemi?

„Spolupráce funguje bez problémů, nemám k ní žádné výhrady.“

18. Setkal/a jste se s případem, kdy se na Vás obrátilo samotné dítě s žádostí o pomoc?

„Ano, ale nebývá to tak často, v letošním roce se mi to stalo asi 1x. Děti si často na něco stěžují nebo žalují na sebe, ale to většinou o nic nejde. Když je skutečně nějaký problém většinou to neřeknou. Do loňského školního roku jsme měli na škole psychologa na částečný úvazek, takže děti spíše chodily za ním, což bylo super. Nyní ho už nemáme, myslím si, že je to škoda. Náš psycholog, je teď vedoucí PPP v Šumperku.“

19. Má Vaše škola „tým pedagogů“, pro řešení závažného výskytu rizikového chování?

„Ano, vedení školy, výchovný poradce, metodik prevence a třídní učitel, když jsme měli ještě psychologa, tak ještě ten do týmu patřil. Scházíme se pouze, když se vyskytne nějaké problém a je zapotřebí něco řešit.“

20. Vedete si spisovou dokumentaci k žákovi, kterého máte v poradenské péči?

„Ne, tu si vede výchovný poradce, pokud bych však potřebovala, mohu do ní kdykoliv nahlédnout. Mnohdy si však problémy vyřeší samotní třídní učitelé, např. záškoláctví to si hodně řeší sami.“

PREVENCE, MPP, KPPŠ

21. Kdo tvoří na Vaší škole minimálně preventivní program (dále jen MPP) a kolik pracovníků školy se na vytváření MPP podílí?

„Já jako metodik prevence po konzultaci se zástupcem ředitele – ten je hodně zběhlý v legislativě – zákonech a vyhláškách má v tomto velký přehled.“

22. Jak hodnotíte vzájemnou spolupráci s ostatními pracovníky školy při vytváření MPP?

„Nijak, ostatní to přijímají jako fakt, nepodílí se na jeho vytváření.“

23. Jste v pravidelném kontaktu s krajským školským koordinátorem prevence a metodikem prevence v PPP

„Ano, jsme s metodikem v PPP a to buď v rámci supervizí, nebo také hodně přes email, metodik nás informuje o novinkách v oblasti prevence. I díky tomu, že u nás působil jako školní psycholog máme výborné vztahy.“

24. Spolupracujete s těmito metodiky při vypracování MPP?

„Ne, v tomto ohledu s ním nespolupracujeme, jako kdybych něco potřebovala, určitě se můžu ozvat a poradí mi, to asi ano, ale nedělám.“

25. Jaké priority si klade škola při vytváření MPP za cíl?

„Minimalizovat negativní jevy, vytvořit bezpečné prostředí pro děti. Obecně se zaměřujeme na všechny projevy rizikového chování, podle pokynu MŠMT. Snažíme se děti vést ke zdravému životnímu stylu.“

26. Co je dle Vašeho názoru na vytvoření MPP nejsložitější?

„Začlenit do programu neustále se měnící vyhlášky a nové metodické pokyny MŠMT.“

27. Jaké strategie využíváte na Vaší škole k předcházení vzniku rizikového chování u dětí a mládeže?

„Snažíme se nabídnout dětem různorodé aktivity pro rozvoj jejich osobnosti. Například každoročně pořádáme „Temenickou pouť“, nebo pohádkový les pro menší děti, vždy se zapojením starších žáků, kteří pomáhají s programem. Dále také v rámci předmětů vyučovaných na škole na prvním stupni je to předmět – Člověk a jeho svět, kde se děti učí o drogách, o člověku a zdraví, krizové situace - šikana apod. Na druhém stupni to jsou předměty výchova k občanství, výchova k volbě povolání, výchova ke zdraví přírodopis a chemie. V neposlední řadě je to právě program KPPŠ, který využíváme už několik let.“

28. Jak dlouho již využíváte nabídku programu KPPŠ?

„Myslím, že od počátku existence tohoto programu.“

29. Kdo Vás s nabídkou programu oslovil a jakým způsobem Vám byl program představen?

„Bývalá, ředitelka školy mě s programem seznámila, už si to moc nepamatuji, je to hodně dávno.“

30. Jsou na Vaší škole všichni pedagogičtí pracovníci seznámeni s programem KPPŠ jeho strukturou i obsahem?

„Na 2. stupni určitě u 1. stupně si nejsem jistá.“

31. Byl KPPŠ zapracován do Vašeho MPP a vznikala při jeho zapracování nějaká úskalí?

„Ano, byl a bez problémů, je zapracován do jednorázových akcí, je tam i plán, kdy by měly být jednotlivé besedy realizovány. Kolegům vadí, že jim kvůli KPPŠ opadne hodina, to je asi jediná překážka.“

32. Využívá Vaše škola v letošním školním roce pouze základní blok přednášek KPPŠ, nebo si také objednala besedy z rozšiřující nabídky? Pokud ano, tak které?

„Pouze základní nabídka.“

33. Jak hodnotíte spolupráci s jednotlivými organizacemi zapojenými do KPPŠ? Se kterou konkrétně má Vaše škola, nejlepší zkušenosti?

„Se všemi organizacemi máme dobré zkušenosti.“

34. Jak hodnotíte celkovou organizaci při realizaci jednotlivých besed na škole?

„Kladně, vždy své požadavky řeknou předem a my se snažíme vyhovět.“

35. Jmenujte výhody využití nabídky preventivního programu od externího poskytovatele?

„Jedna z největších výhod je podle mého názoru ta, že žáci nemají pocit, že jsou ve výuce a nebojí se hovořit otevřeně.“

36. Realizuje Vaše škola vlastní preventivní aktivity? Pokud ano, jsou v návaznosti na KPPŠ?

„Ano, např. projekt Silní bez násilí měl velký úspěch a stále se k němu vracíme. Jednalo se o projekt, kdy do školy přijela skupina tanečníků a umělců z různých koutů světa a nacvičovali s dětmi muzikál na téma šikana, mělo to obrovský úspěch. Tanečníci a umělci měli sebou překladatele, aby se s dětmi dorozuměli, byla jsem až překvapená, jak se děti do projektu zapojili.“

„Mimo jiné se žáci podílejí na organizaci různých mimoškolních akcí, každá taková činnost je preventivní aktivita. Například jak jsem již říkala – pohádkový les, různé sportovní aktivity – soutěže, děti se zapojují do organizace, pomáhají.“

37. Využíváte nabídku preventivních aktivit i od jiných subjektů (organizací), než těch, které jsou zapojeny do programu KPPŠ? Pokud ano, tak které to jsou?

„Ano, např. dny otevřených dveří Pontisu, přednášky, besedy. 8. třída chodí na exkurzi na ÚP v Šumperku. Pokud se objeví nějaká zajímavá nabídka, tak ji využíváme. Zapojujeme se také do programu IZS, kterého se každoročně účastní vybraní žáci naší školy.“

38. Jaký máte názor na kvalitu programu KPPŠ a jeho koncepci přednášek?

„Program je kvalitní, lektori jsou dobře připraveni, umějí pracovat s žáky. Mě osobně se líbí a myslím, že to děti baví.“

EFEKTIVITA

39. Kdo Vám poskytuje zpětnou vazbu (pozitivní i negativní) na jednotlivé přednášky, realizované KPPŠ?

„Učitelé přítomni na besedách i žáci, v rámci možností i samotní lektori. Snažím se jich po skončení besedy ptát a většinou slyším pozitivní ohlasy. Nevím o ničem negativním, většina je spokojená. Každá třída totiž reaguje jinak. Děti, které jsou takové ty hodné – jedničkáři, ti se moc neprojeví, ale ty „zlobivější“ bývají na besedách nejvíce aktivní, hodně se to liší.“

40. Zmínili se Vám učitelé někdy, že by žáci použili nabyté znalosti z besed KPPŠ v rámci vyučovaných předmětů na škole?

„Ano, mohu potvrdit i z vlastní zkušenosti v předmětu výchova ke zdraví. Děti o spoustě věcí ví, ale jsou hodně naivní a myslí si, že jich se to prostě netýká. Hodně řešíme návykové látky. Aktuálně probíráme rizikové sexuální chování. Často za mnou chodí dívky a řeší se mnou antikoncepci, která je vhodná, nejlepší apod. Nesoudím ani nemoralizuji je, prostě jim poradím.“

41. Které besedy z nabídky KPPŠ jsou podle Vás pro žáky nejzajímavější, o kterých žáci nejvíce hovoří?

„Ty, které jsou zaměřeny na klima ve třídě, dále je zajímají návykové látky a nástrahy internetu. Je to ale velmi individuální.“

42. Pokud program využíváte dlouhodobě, můžete zhodnotit zda KPPŠ ovlivnil (snížil) četnost výskytu některé z forem rizikového chování na Vaší škole a pokud ano, tak které?

„Tohle nedokáži posoudit.“

43. Jakým způsobem prezentujete výsledky v rámci preventivní práce školy?

„Povinné dokumenty školy, hodnocení plnění MPP, ve výroční zprávě školy, na webových stránkách školy, nástěnky ve škole. Ale také informuji na pedagogických radách, většinou na pololetí a na konci školního roku.“

44. Zvažuje Vaše škola využití KPPŠ i v nadcházejícím školním roce 2015/2016?

„Ano určitě, je zpestřením pro žáky, ale i pro samotné pedagogiky, je pro nás všechny obohacující.“

Rozhovor s MP č. 2.

ŽENA/VĚK: 42

Základní škola: ZŠ Šumperk

OSOBNOST

1. Jak dlouho pracujete na pozici školního metodika prevence?

„Na pozici metodika prevence pracuji celkem 3 roky. Nejprve jsem 1 rok pracovala na částečný úvazek, kdy jsme měli preventistu pro 1 a 2 stupeň zvlášť. Poslední dva roky jsem preventistou na škole jen já a mám tu jako zástup za MD, od září 2015 si tuto funkci převezme opět kolegyně a já ji budu nápomocna, co se bude týkat 1. stupně.“

2. Jaké je Vaše vzdělání?

„Mám studované magisterské pro 1. stupeň.“

3. Co Vás motivovalo k tomu, pracovat ve funkci metodika prevence?

„V podstatě jsem to dostala jako zástup za MD, byla jsem vybrána vedením školy, protože jsem měla v minulosti problémové třídy a již určité zkušenosti, problematika prevence mě velice zajímá, takže volba padla na mě.“

4. Jaký je Váš pracovní úvazek na pozici metodika?

„Já učím na plný úvazek, takže metodika dělám více méně ve svém volnu, když je zapotřebí tak i doma.“

5. Zastáváte na Vaší škole ještě jinou funkci? Pokud ano, tak jakou?

„Jsem třídní učitelkou na 1. stupni.“

6. Jak dlouho se ve své praxi zabýváte primární prevencí rizikového chování?

„Řekla bych, že asi tak 5 let, kdy také střídavě zastupuji metodičku na MD, ale tím, že učím na 1. stupni, kde se ještě tolik rizikového chování neobjevuje nebo ne v takovém měřítku, tak si myslím, že nemám k těm starším dětem tak blízko, jako ti kteří s nimi pracují denně.“

7. Umožňuje (podporuje) Vás, Váš zaměstnavatel v dalším vzdělávání v oblasti primární prevence? Pokud ano, tak jakým způsobem?

Ano podporu vedení mám, účastním se seminářů zaměřených na primární prevenci, pořádané PPP (jsou zdarma), ale jinak nejezdím z časových důvodů, je problém se zástupy a suplováním. Ředitel mi také nabídl a nejen mě, ale všem pedagogům, kdo by měl zájem vystudovat přímo metodika prevence „250 hodin“. Zatím se však nikdo nepřihlásil, každý to vidí jako práci na víc.“

RIZIKOVÉ PROJEVY CHOVÁNÍ

8. S jakými rizikových chování se na Vaší škole nejčastěji setkáváte?

„Na naší škole neřešíme žádné větší nebo závažnější problémy. Spíše takové ty běžné jako kouření, záškoláctví, závislost na počítačích, řešíme problémy s pravidelnou docházkou zejména romských dětí, hodně přibývá agresivního chování dětí.“

9. Evidujete si výskyt jednotlivých forem rizikového chování? Pokud ano, tak jakým způsobem?

„Statistiky se nevedeme, když řešíme něco závažnějšího a je svolána výchovná komise (rodiče, vedení školy, výchovný poradce, MP), tak se dělá zápis, vše je založené u pana ředitele a výchovné poradkyně. Někdy ani nevím, že něco takového proběhlo.“

10. Které z forem rizikového chování jsou podle Vás nejběžnější a které se naopak vyskytují výjimečně?

„Nejběžnější jsem jmenovala agrese dětí, záškoláctví, závislost na počítačích. Méně časté až výjimečné jsou drogy – ty jsem já osobně nikdy neřešila, kyberšikana taky málo, zaznamenala jsem jeden případ sebešposkozování. Co se týče kyberšikany tak je to možná taky tím, že žáci mají na půdě školy blokové určité internetové stránky např. i facebook.“

11. Můžete posoudit za dobu Vaší praxe na pozici metodika prevence, zda dochází k určitému vývoji rizikového chování? Tzn., zda se některé formy rizikového chování v minulosti vyskytovaly častěji, jiné méně a nyní je to tomu naopak?

„Nevím, zda to mohu za dobu, co se prevencí zabývá posoudit, ale čeho jsem si všimla, že se stále snižuje věk dětí, kteří mají problémy s nějakým rizikovým chování. Co bylo dříve u dětí v 8. a 9. třídách se dnes děje už u dětí např. v 5. třídě – myslím zejména kouření a agresivní chování.“

12. Kdo Vás nejčastěji upozorní na projevy rizikového chování u žáka?

„Nejčastěji učitelé, rodiče a žáci. V případě že něco hlásí rodiče, se často stává, že upozorní, že někdo ubližuje jejich dítěti, ale pak zjistíme, že ne vždy tomu tak opravdu je, mnohdy je tomu právě naopak (oběť není oběť, ale agresor).“

13. Pracujete s třídním učitelem při zachycování varovných signálů, které ukazují na možnost rozvoje sociálně patologického jevu u jednotlivců, ale i skupin?

„Ano, většinou, ale první na něco upozorní rodiče a poté to řeší třídní učitel, pokud situaci nemůže nebo se mu nedaří ji zvládnout sám, tak mě osloví a řešíme to společně.“

14. Má škola písemně zpracované postupy, jak jednat při výskytu rizikového chování?

„Ano má v rámci školní preventivní strategie na rok 2013-2018, dále máme vnitřní pokyny školy na jednotlivé formy rizikového chování, které jsou v příloze MPP, oba jsou přístupné na webu školy.“

15. Spolupracujete při řešení případů se zákonnými zástupci nezl. a kdy jsou se situací seznámeni?

„Ano pracujeme, rodiče se oslovují až ve vážných případech. Nejdříve to řeší třídní učitel s rodiči a posléze, pokud je zapotřebí se přizve výchovný poradce, metodik prevence a vedení školy.“

16. S kterými institucemi při řešení rizikového chování nejvíce spolupracujete?

„S PPP, OSPOD Šumperk, Policií ČR, ale často také odpovídáme na žádosti soudů, spolupracujeme se všemi organizacemi v rámci KPPŠ.“

17. Jak hodnotíte spolupráci s těmito institucemi?

„Spolupráce je velmi dobrá, občas nám vadí, že žádosti ze soudu a OSPOD o podání zprávy jsou docela časté a my vlastně ani nevíme, proč to píšeme, protože dítě je ve škole třeba úplně v pohodě.“

18. Setkal/a jste se s případem, kdy se na Vás obrátilo samotné dítě s žádostí o pomoc?

„Ano, setkala, ale spíše v méně závažných případech. Děti se spíše svěří svým rodičům nebo třídnímu učiteli nežli mě jako metodičce.“

19. Má Vaše škola „tým pedagogů“, pro řešení závažného výskytu rizikového chování?

„Ano je to výchovný poradce, já jako metodik a vedení školy, scházíme se jen v případě výskytu nějakého problému, pravidelné schůzky jinak nemáme.“

20. Vedete si spisovou dokumentaci k žákovi, kterého máte v poradenské péči?

„My spíše řešíme jednotlivé případy, takže žádné dítě v poradenské péči jako takové nemáme, zápisy z jednotlivých případů, si děláme a následně zakládáme.“

PREVENCE, MPP, KPPŠ

21. Kdo tvoří na Vaší škole minimálně preventivní program (dále jen MPP) a kolik pracovníků školy se na vytváření MPP podílí?

„Pouze já a pomáhá mi vedení školy, ostatní se nezapojují.“

22. Jak hodnotíte vzájemnou spolupráci s ostatními pracovníky školy při vytváření MPP?

„Ostatní pedagogové jsou seznámeni s MPP na poradě, ale nespolupracují na vytváření programu.“

23. Jste v pravidelném kontaktu s krajským školským koordinátorem prevence a metodikem prevence v PPP?

„S metodikem v PPP jsem v kontaktu na školeních, která PPP organizuje, také v rámci organizace KPPŠ, nebo na supervizích, které probíhají každý měsíc. Účastnila jsem se ale jen jednou, když jsem zrovna řešila konkrétní problém s jedním žákem. Ředitel nás bez problémů uvolní, ale problém je s nahrazováním výuky v podstatě se mi to nevyplatí.“

24. Spolupracujete s těmito metodiky při vypracování MPP?

„No ani ne, ale vycházím z poznatků ze školení a na základě doporučení i z PPP si ho vytvářím sama.“

25. Jaké priority si klade škola při vytváření MPP za cíl?

„Vycházíme ze školní strategie a stanovených cílů. Jsou zde klíčové oblasti, vymezení kompetencí a metodické pokyny – které si vytváříme sami.“ Hlavními cíli jsou 1. zajistit informovanost všech žáků školy o problematice sociálně patologických jevů 2. boj proti nudě = poskytnutí dostatečného zázemí k trávení volného času v prostorách školy 3. vytvoření pozitivního sociálního klimatu s minimem kázeňských problémů ve škole 4. při plnění MPP vycházet z principů projektu „Zdravá škola“, tj. vést žáky ke zdravému životnímu stylu, zdravému sebevědomí, správnému sebehodnocení, sebepoznání a stanovení si reálných životních cílů 5. problematiku sociálně patologických jevů přiblížit žákům a především rodičům prostřednictvím webových stránek školy 6. rozvíjet a podporovat sociální kompetence.“

26. Co je dle Vašeho názoru na vytvoření MPP nejsložitější?

„Řekla bych asi orientovat se v neustále měnící se legislativě.“

27. Jaké strategie využíváte na Vaší škole k předcházení vzniku rizikového chování u dětí a mládeže?

„Opět vycházíme ze školní strategie, jednotlivá témata jsou zařazována do předmětů v rámci výuky (občanská výchova, etická výchova, člověk a jeho svět, výchova ke zdraví pro 9. Ročník). Program KPPŠ. Jednorázové akce školy - projektové dny, sběrové akce (papír, kaštiny, ...) , nabídky ostatních institucí (např. DDM a zařízení pro DVPP Vila Doris Šumperk, PPP Šumperk, SZÚ - krajské pracoviště Olomouc...), exkurze (např. Úřad práce – pro 9. Třídy). Preventivní programy Zdravotního ústavu – oddělení podpory zdraví, program Zdravá škola, ekologické programy pro žáky školy.“

28. Jak dlouho již využíváte nabídku programu KPPŠ?

„Myslím si, že asi od počátku jeho zrodu.“

29. Kdo Vás s nabídkou programu oslovil a jakým způsobem Vám byl program představen?

„Nevím, nebyla jsem v této době na škole metodikem.“

30. Jsou na Vaší škole všichni pedagogičtí pracovníci seznámeni s programem KPPŠ jeho strukturou i obsahem?

„Ano jsou na pedagogické radě a v tištěné podobě dostanou o programu materiály, informace jsou také na webu školy, ale i v MPP.“

31. Byl KPPŠ zapracován do Vašeho MPP a vznikala při jeho zapracování nějaká úskalí?

„Ano byl zapracován, bez větších potíží je podrobně popsán v příloze č. 1 MPP. Je také součástí příloh Školní preventivní strategie 2013-2018.“

32. Využívá Vaše škola v letošním školním roce pouze základní blok přednášek KPPŠ, nebo si také objednala besedy z rozšiřující nabídky? Pokud ano, tak které?

„Ano máme i rozšiřující nabídku „Dospívání zázrak života a HPV“ od ABATOPu a také „Trestně právní odpovědnost“ od Policie ČR. Policie ČR – Dopravní výchova – chodec“. Jsou velice oblíbené.“

33. Jak hodnotíte spolupráci s jednotlivými organizacemi zapojenými do KPPŠ? Se kterou konkrétně má Vaše škola, nejlepší zkušenosti?

„Dle názorů učitelů je nejlepší s Poradnou zdraví a PPP, děti mají nejoblíbenější přednášky od PONTISu. Jinak spolupráce je dobrá, akorát s PONTISEm máme občas problémy, zvyšují se jejich požadavky, podle nás je do KPPŠ zapojený až moc, co se týká základního bloku (myslím, že např. téma sociální sítě, by nemělo být povinné, děti kolikrát už dávno vědí víc, než to co jim na přednášce vykládají, naši informatici je upozorňují hned od prvních hodin o nebezpečích internetu).“

34. Jak hodnotíte celkovou organizaci při realizaci jednotlivých besed na škole?

„V organizaci samotné žádný problém nevidím, pouze v tom jak se zvyšují požadavky organizací, např. PONTIS požaduje, aby u dvouhodinové přednášky byl jeden a ten samí učitel, což je velice problematické, naruší to celou naši denní organizaci.“

35. Jmenujte výhody využití nabídky preventivního programu od externího poskytovatele?

„Jiná autorita – pro děti nová osoba, pro děti je to určitý pocit anonymity – ztratí tak ostych (i když je tam přítomný učitel, po chvíli to přestanou vnímat), u některých témat

nám to dost usnadní vlastní preventivní aktivity a určitě je to zpestřením výuky – jiná forma a přístup lektorů než mají učitelé.“

36. Realizuje Vaše škola vlastní preventivní aktivity? Pokud ano, jsou v návaznosti na KPPŠ?

„Využíváme nabídky Vily Doris pro nižší ročníky, nenavazují přímo na KPPŠ, ale určitě navazují učitelé v některých předmětech – občanská výchova, biologie, výchova ke zdraví. Škola organizuje projekt „Zdravá škola“, který má na starost má kolegyně zahrnuje zejména péči o zuby, výtvarné soutěže, upravujeme třídy, dále jsme zapojeni do projektu „Ovoce do škol“ pro 1. stupeň, ale spíše to nezahrnujeme do prevence. Také máme pravidelně sportovní dny na konci školního roku.“

37. Využíváte nabídku preventivních aktivit i od jiných subjektů (organizací), než těch, které jsou zapojeny do programu KPPŠ? Pokud ano, tak které to jsou?

„No ano jak jsem již uvedla od Vily Doris, a také IZS, kterého se účastní vybrané třídy, jednou také byli u nás ve škole, máme nasmlouvané besedy s Hasiči pro 2. třídy, spíše ale využíváme nabídky KPPŠ, která je poměrně obsáhlá.“

38. Jaký máte názor na kvalitu programu KPPŠ a jeho koncepci přednášek?

„Já osobně jsem viděla jen přednášky od PONTIS v 5. ročníku, mě osobně se líbí, myslím, že jsou celkově spíše kladné odezvy, občas jsou ale výhrady k PONTIS.“

EFEKTIVITA

39. Kdo Vám poskytuje zpětnou vazbu (pozitivní i negativní) na jednotlivé přednášky, realizované KPPŠ?

„Zpětnou vazbu mám od žáků a přítomných učitelů na besedách, ale nikdy se nedozvím, co učitelé napsali do dotazníků, které v rámci KPPŠ vyplňují. Chybí ochota učitelů se angažovat navíc do nějakého většího hodnocení, myslím, že se obávají říci svůj názor.“

40. Zmínili se Vám učitelé někdy, že by žáci použili nabyté znalosti z besed KPPŠ v rámci vyučovaných předmětů na škole?

„Ano v občanské výchově, ale i v předmětu výchova ke zdraví, ale myslím si, že to spíše využijí učitelé než samotní žáci.“

41. Které besedy z nabídky KPPŠ jsou podle Vás pro žáky nejzajímavější, o kterých žáci nejvíce hovoří?

„Žákům se nejvíce líbí přednášky PONTIS, jsou totiž dělané zábavnou formou, ale to se už méně líbí učitelům, protože je v hodině chaos. Učitelům se nejvíce líbí přednášky ABATOPu a Poradny zdraví, ale názory se značně liší. Shodují se však na přednášce o HPV, ta se líbí učitelům i žákům.“

42. Pokud program využíváte dlouhodobě, můžete zhodnotit zda KPPŠ ovlivnil (snížil) četnost výskytu některé z forem rizikového chování na Vaší škole a pokud ano, tak které?

„Já jsem se za dobu své praxe na pozici metodika nesečkala s ničím až tak závažným, nejsem tedy schopná to posoudit. Vidím však vysokou důležitost v prevenci, ale jestli KPPŠ ovlivnil výskyt některé z forem riz. chování to nedokážu posoudit.“

43. Jakým způsobem prezentujete výsledky v rámci preventivní práce školy?

„Výsledky prezentuji na pedagogických radách, ty jsou 5x do roka (ty velké, kde se hodnotí i známky apod.), pak bývají ještě menší dle potřeby. Dále dělám závěrečné zhodnocení na konci školního roku, ve výroční zprávě.“

44. Zvažuje Vaše škola využití KPPŠ i v nadcházejícím školním roce 2015/2016?

„Určitě ano, každoročně máme i rozšiřující nabídku, jsme s programem spokojeni.“

Rozhovor s MP č. 3.

ŽENA/VĚK:-

ŠKOLA: ZŠ Šumperk

OSOBNOST

1. Jak dlouho pracujete na pozici školního metodika prevence?

„Jsem metodikem prevence pro 2. stupeň, ve funkci jsem asi 5 let, celkově jsem na této škole 15 let.“

2. Jaké je Vaše vzdělání?

„Vysokoškolské – obor tělocvik, občanská výchova a ještě mám vystudovanou etickou výchovu. Dále mám také vzdělání metodika prevence v rozsahu „250 hodin“, který jsem studovala na UP v Olomouci.“

3. Co Vás motivovalo k tomu, pracovat ve funkci metodika prevence?

„Oslovil mě ředitel školy a já využila jeho nabídky, můj obor měl k prevenci a tudíž k práci metodika velice blízko.“

4. Jaký je Váš pracovní úvazek na pozici metodika?

„Učím na plný úvazek (22 hodin)(občanskou výchovu, tělocvik, přírodopis a etickou výchovu), za činnost metodika mám odměnu ve výši 1000,- Kč, takže to dělám prakticky ve svém volnu, když je čas.“

5. Zastáváte na Vaší škole ještě jinou funkci? Pokud ano, tak jakou?

„Jsem třídní učitelkou ve třídě na 2. stupni.“

6. Jak dlouho se ve své praxi zabýváte primární prevencí rizikového chování?

„Asi 5 let, až jak jsem začala pracovat jako metodička, částečně jsem se prevencí zabývala již od počátku své pedagogické kariéry, kdy jsem učila rodinnou a občanskou výchovu.“

7. Umožňuje (podporuje) Vás, Váš zaměstnavatel v dalším vzdělávání v oblasti primární prevence? Pokud ano, tak jakým způsobem?

„Ředitel mě podporoval, když jsem studovala metodika v Olomouci, někdy se účastním školení, která organizuje PPP v Šumperku. Na školení či semináře, ale nejezdíme nikam

dál a to z časových důvodů. Celkově bych ale řekla, že ta podpora ve vzdělání, není taková, jaká by měla být“

RIZIKOVÉ PROJEVY CHOVÁNÍ

8. S jakými rizikových chování se na Vaší škole nejčastěji setkáváte?

„Nejvíce se objevuje šikana a agresivní chování, ale jinak je více méně klid, pokud to mohu takto říci. Za toto poslední pololetí jsem zatím nic vážnějšího neřešila.“

9. Evidujete si výskyt jednotlivých forem rizikového chování? Pokud ano, tak jakým způsobem?

„Vše si musíme evidovat – jednání s rodiči, dětmi, mám na to vyhrazený jeden šanon v kanceláři, kam si dávám případy, které řeším, ale opravdu jich moc nemáme. Myslím, že v loňském roce 2014 jsem řešila 1x šikanu a 1x alkohol. Myslím, že je to také tím, že jsme sportovní škola a žáci tak nemají tolik času, aby k takovému chování sklouzávali.“

10. Které z forem rizikového chování jsou podle Vás nejběžnější a které se naopak vyskytují výjimečně?

„Nejčastější je jak jsem řekla – agresivní chování a také velké absence dětí – jenže rodiče všechno dnes omlouvají, občas se vyskytne kyberšikana, ale tu je velice obtížné odhalovat. Výjimečné jsou drogy – já osobně za dobu své praxe řešila jediný případ s marihuanou.“

11. Můžete posoudit za dobu Vaší praxe na pozici metodika prevence, zda dochází k určitému vývoji rizikového chování? Tzn., zda se některé formy rizikového chování v minulosti vyskytovaly častěji, jiné méně a nyní je tomu naopak?

„Vnímám to tak, že v poslední době jsou rodiče hodně tolerantní k alkoholu u dětí, celkově je společnost dost tolerantní k užívání alkoholu dětmi. Kouření se u nás téměř nevyskytuje, nebo alespoň ne na půdě školy, možná je to tím, jak jsem se již zmínila, že jsme sportovní škola.“

12. Kdo Vás nejčastěji upozorní na projevy rizikového chování u žáka?

„Většinou třídní učitel, který si neví rady a chce, abych byla u jednání s rodiči – často řešíme kázeň. Máme také schránku důvěry, ale je málo využívána.“

13. Pracujete s třídním učitelem při zachycování varovných signálů, které ukazují na možnost rozvoje sociálně patologického jevu u jednotlivců, ale i skupin?

„Ano, na poradách to ihned řešíme, když se něco vyskytne. Vzájemně konzultujeme a hledáme nejlepší řešení. Řekla bych, ale že přijdou až už se opravdu něco děje (do slova je průšvih), nebo naopak s každou maličkostí. Někdy očekávají, že to za ně vyřeším, ačkoliv je to třeba v jejich kompetencích“

14. Má škola písemně zpracované postupy, jak jednat při výskytu rizikového chování?

„Ano, máme v krizových plánech a školní preventivní strategii. Využíváme zejména metodiky MŠMT k jednotlivým formám rizikového chování. Nebo čerpáme inspiraci ze stránek adiktologie, kde je mnoho užitečných informací.“

15. Spolupracujete při řešení případů se zákonnými zástupci nezl. a kdy jsou se situací seznámeni?

„Ano, pracuji také s rodiči, snažím se je informovat okamžitě, jak o rizikovém chování dozvím, následně si je zvu do školy. Pokud se jedná o něco závažnějšího tak je svolána výchovná komise.“

16. S kterými institucemi při řešení rizikového chování nejvíce spolupracujete?

„S PPP Šumperk, MěÚ Šumperk – OSPOD a také Policií ČR.“

17. Jak hodnotíte spolupráci s těmito institucemi?

„Se všemi výše uvedenými organizacemi je spolupráce výborná, nemáme žádné problémy v komunikaci a vzájemné spolupráci při řešení případů.“

18. Setkal/a jste se s případem, kdy se na Vás obrátilo samotné dítě s žádostí o pomoc?

„Ano, ale spíše to je výjimečné, většinou přijdou s něčím, méně závažným, nebo se to dozvím od jejich spolužáků, případně mi nechají vzkaz. Když se však opravdu něco děje, tak nepřijdou a tutlají to.“

19. Má Vaše škola „tým pedagogů“, pro řešení závažného výskytu rizikového chování?

„Ano má, jsem to já – metodik, výchovný poradce a třídní učitel. Dále to pak mohou být rodiče a vedení školy, to je individuální. Scházíme se 1x za 3 měsíce, nebo v případě, že se musí řešit konkrétní problém.“

20. Vedete si spisovou dokumentaci k žákovi, kterého máte v poradenské péči?

„Většinou případ řešíme okamžitě, hned je kázeňský postih, vedu si jen záznamy v šanonu papírově.“

PREVENCE, MPP, KPPŠ

21. Kdo tvoří na Vaší škole minimálně preventivní program (dále jen MPP) a kolik pracovníků školy se na vytváření MPP podílí?

„Já a metodička pro 1. stupeň, někdy to konzultujeme s ředitelem školy.“

22. Jak hodnotíte vzájemnou spolupráci s ostatními pracovníky školy při vytváření MPP?

„Spolupráce s kolegy žádná není, protože si jej více méně tvořím sama. S kolegyní metodičkou je spolupráce dobrá. Ostatní to vůbec nezajímá.“

23. Jste v pravidelném kontaktu s krajským školským koordinátorem prevence a metodikem prevence v PPP?

„Ano s metodikem v PPP pravidelně se scházíme na pravidelných schůzkách (2x ročně), kde jsou metodici z celého okresu, PPP nás informuje o novinkách v prevenci a zákonech. Na supervize moc nechodím z časových důvodů, vedení nás nechce pouštět.“

24. Spolupracujete s těmito metodiky při vypracování MPP?

„Ano konzultuji s metodikem v PPP.“

25. Jaké priority si klade škola při vytváření MPP za cíl?

„Prioritou číslo jedna je obecně zamezit výskyt rizikového chování na škole. Každý rok se zaměřujeme na jiné téma. Cílem je vytváření zdravého školního prostředí, ve kterém se žáci budou cítit bezpečně, budou rozvíjet své návyky a dovednosti v příjemném prostředí školy i ve svém volném čase. Na konci roku pak píšeme evaluaci, zdali se nám toho podařilo dosáhnout. Výsledky jsou pak uváděny ve výroční zprávě.“

26. Co je dle Vašeho názoru na vytvoření MPP nejsložitější?

„Na vytvoření MPP máme manuál – kdy čerpám z materiálu, které jsem získala při studiu metodika a také materiálů z PPP. Proto se mi nezdá vytvoření MPP, tak složité“

27. Jaké strategie využíváte na Vaší škole k předcházení vzniku rizikového chování u dětí a mládeže?

„Využíváme zejména programu KPPŠ, v loňském roce jsme také měli peer program (deváťáci dělali program pro 1. stupeň), zaměřený na kouření, letos ještě zatím nic. Jinak se naši žáci účastní mnoha jednorázových akcí, jezdí na exkurze a výlety. Vyučující 1. stupně, především ve spolupráci s Poradnou zdraví se zaměřují na problematiku správného životního stylu, hygieny, zdravovědy a dospívání (5. roč.). Využívají se následující besedy: Úraz není náhoda, Aby pes nekouzl, Zdravá výživa, Proč je pohyb důležitý?, Dospívání aj. Dále v loňském roce proběhl výzkum klimatu 6. tříd, který byl organizován ve spolupráci s PPP a třídními učiteli. V letošním školním roce jsme oslovili SVP – Dobrá Vyhlídka, která nám dělala intervenci v jedné problematice třídě. Na nástěnce visí kontakty na různé instituce a jsou tak celoročně k dispozici žákům. Proběhla řada exkurzí s poměrně rozmanitou tematikou. Žáci naší školy se zúčastnili řady akcí a různých aktivit, které jsou z části opakovány pro jejich kladný dopad, oblibu a jsou součástí vytváření zdravého školního klimatu. Jde především o sportovní, kulturní a společenské akce včetně olympiád a soutěží na půdě školy. Na naší škole také působí školní parlament, kde jsou voleni zástupci jednotlivých tříd“

28. Jak dlouho již využíváte nabídku programu KPPŠ?

Od začátku jeho vzniku, minimálně, ale 10 let.“

29. Kdo Vás s nabídkou programu oslovil a jakým způsobem Vám byl program představen?

„Když začala naše škola KPPŠ využívat, tak jsem ještě nebyla preventistou, než jsem nastoupila jako metodička, tak jsem program už znala jako učitelka, takže mi ho nikdo představovat nemusel.“

30. Jsou na Vaší škole všichni pedagogičtí pracovníci seznámeni s programem KPPŠ jeho strukturou i obsahem?

„Ano jsou, i díky tomu, že ho využíváme tolik let, stal se již určitou samozřejmostí na naší škole“

31. Byl KPPŠ zapracován do Vašeho MPP a vznikala při jeho zapracování nějaká úskalí?

„Ano, byl a to bez jakýchkoli problémů, v MPP je přímo definován, jsou rozepsané jednotlivé besedy, je také součástí vyhodnocení ve výroční zprávě školy.“

32. Využívá Vaše škola v letošním školním roce pouze základní blok přednášek KPPŠ, nebo si také objednala besedy z rozšiřující nabídky? Pokud ano, tak které?

„Využíváme základní i rozšiřující nabídku od Policie ČR (Trestně právní odpovědnost), Poradny zdraví (Úraz není nehoda, Zdravá výživa) i SVP Dobrá Vyhlídka (Efektivní komunikace aneb jak lépe vycházet s lidmi kolem sebe).“

33. Jak hodnotíte spolupráci s jednotlivými organizacemi zapojenými do KPPŠ? Se kterou konkrétně má Vaše škola, nejlepší zkušenosti?

„Vždy záleží na jednotlivých organizacích, občas máme problém s PONTIS, slyším od kolegů, že se jim jejich přednáška nelíbila, nebo že nebyli lektori vůbec připraveni, neumí si sjednat ve třídě pořádek. Super spolupráce je s Policií ČR a Poradnou zdraví, ale vždycky je to hodně o osm, kdo zrovna za organizaci přijde.“

34. Jak hodnotíte celkovou organizaci při realizaci jednotlivých besed na škole?

„Myslím, že se všichni snaží, aby to fungovalo bez problémů, organizace, která má přijít si řekne své požadavky, a my se jim snažíme vyhovět. Ne vždy je to ale možné, například pokud požadují, aby na celém bloku (2 vyučovací hodiny), byl třídní učitel. Chápu to v případě přednášky klima třídy, to má svůj význam ale v ostatních si myslím, že je to zbytečné a navíc pro vedení školy zcela nereálné.“

35. Jmenujte výhody využití nabídky preventivního programu od externího poskytovatele?

„Nabídka zajímavých přednášek a témat, které bychom sami nevymysleli. Zkušenosti lektorů – jejich konkrétní příklady z praxe, komplexnost a provázanost programu, usnadní nám to práci.“

36. Realizuje Vaše škola vlastní preventivní aktivity? Pokud ano, jsou v návaznosti na KPPŠ?

„Ano a to především prostřednictvím různých akcí, ale také v rámci jednotlivých předmětů, kde jsou témata zaměřená na prevenci dle ročníků. Žáci jezdí na různé exkurze, např. jsme byli na Mírově (věznice). Všechny děti se také s úspěchem zapojily do sběrových akcí školy – sběr papíru, pomerančové kůry a plastových vršků. Na prvním stupni probíhá projektové vyučování. Jinak hodně využíváme různých nabídek, co nám přicházejí z organizací.“

37. Využíváte nabídku preventivních aktivit od jiných subjektů (organizací), než těch, které jsou zapojeny do programu KPPŠ? Pokud ano, tak které to jsou?

„Žáci na 1. a 2. stupni se v rámci roku účastní mnoha besed a přednášek. Přednášky již mnoho let zajišťujeme ve spolupráci s Poradnou zdraví, ekoprogramy realizujeme v součinnosti s Vilou Doris, besed na různá témata se také ujímá Okresní knihovna. Loni poprvé jsme využili nabídky studentek Zubního lékařství UP Olomouc a děti celého 1. stupně tak prošly školením, jak si správně čistit zuby a o celkové ústní hygieně. Nebo projekt PČR – AJAX – besedy s policistou. Účastníme se programu Den policistou, kdy si vybraní žáci vyzkouší práci policisty (otisky prstů, ukázka psůvodů kontrola vozidel na silnici a další). Pro žáky 2. stupně využíváme hodně nabídky Poradny zdraví (Kouření, vznik závislosti a její důsledky - Kyberšikana I., II., Opilý Pozemšťan - Hra o (ne)závislost, Cvičení, zdraví, fyzická kondice 9. ročník – HIV – AIDS). Osmáci a devátáci měli také přednášku na téma „láska ano, děti ještě ne“ nebo se také účastnili besedy s porodní asistentkou. V některých třídách také proběhly besedy s Hasiči, chodíme také na den otevřených dveří u Hasičů.“

38. Jaký máte názor na kvalitu programu KPPŠ a jeho koncepci přednášek?

„Program KPPŠ je specialitou naše města, ale řekla bych, že i celého regionu, protože je to jediný komplexní program, který je školám na Šumpersku nabízen a to již řadu let. Je to super věc, ale myslím, že by bylo potřeba zase přednášky trochu obměnit, něco přidat, něčím to zase zpestřit. Celkově se mi ale program líbí, jednotlivé přednášky záleží vždy na lektorovi, to si myslím, že udělá asi nejvíce. Stejná přednáška může zanechat různé dojmy, jednou bude úžasná a po druhé nudná, protože ji přednášel někdo jiný.“

EFEKTIVITA

39. Kdo Vám poskytuje zpětnou vazbu na jednotlivé přednášky, realizované KPPŠ?

„Tu mi poskytují učitelé, ale i samotní žáci, kteří se jednotlivých besed účastní. Řekla bych, že děti přednášky hodnotí vesměs pozitivně, některým učitelům se nelíbí, že jsou přednášky stále stejné, samozřejmě, že pro děti nejsou, protože pro ně je to každý rok nové, ale učitelé, kteří jsou na škole už několik let a poslouchají každý rok ty stejné přednášky, tak už je to nebaví.“

40. Zmínili se Vám učitelé někdy, že by žáci použili nabyté znalosti z besed KPPŠ v rámci vyučovaných předmětů na škole?

„Ano zmiňují, myslím, že je tady určitá provázanost i s předměty ve škole zejména (občanská výchova, rodinná výchova, přírodopis. Byla jsem až překvapená, jaký měly přehled o trestně právní zodpovědnosti, to si myslím, že je skvělé.“

41. Které besedy z nabídky KPPŠ jsou podle Vás pro žáky nejzajímavější, o kterých žáci nejvíce hovoří?

„Celkově si myslím, že o přednáškách mluví, ale o kterých nejvíce je hrozně individuální, máte třídy, které jsou nadšené, mají zájem, ale pak jsou taky třídy, které jsou otrávené, nudí se a nezajímá je nic. Řekla bych, že ale nejvíce slyším o sociálních sítích, o drogách a o trestně právní zodpovědnosti. Mě osobně se nejvíce líbí přednášky Poradny zdraví a SVP, těch jsem se účastnila.“

42. Pokud program využíváte dlouhodobě, můžete zhodnotit zda KPPŠ ovlivnil (snížil) četnost výskytu některé z forem rizikového chování na Vaší škole a pokud ano, tak které?

„Myslím si, že možná ano v případě užívání lehkých drog – marihuana, kouření, ale i alkohol. Hodně je to ale i o výchově doma, co rodiče sami dětem předávají. Je však pravdou, že poslední 2 roky téměř neřešíme problémy s alkoholem nebo marihuanou, celkově bych řekla, že je docela „klid“, myslím, že dříve jsme toho řešili více než teď v posledních letech.“

43. Jakým způsobem prezentujete výsledky v rámci preventivní práce školy?

„Ve výročních zprávách školy, kdy mi podklady poskytují i třídní učitelé, na pedagogických radách, které máme asi tak 1x za dva měsíce, jak kdy, řekla bych, že i podle potřeby. Pokud je zapotřebí svolá se porada a vše se řeší hned. Každé čtvrtletí, musím mít připravené krátké zhodnocení prevence na škole, co se událo, co všechno jsme řešili, to také prezentuji na poradách všem.“

44. Zvažuje Vaše škola využití KPPŠ i v nadcházejícím školním roce 2015/2016?

„Ano určitě, vedení je s programem spokojené. Já bych byla ale ráda, kdyby dotazníky, které lektori vyplňují po skončení besedy, jsme také mohla vidět, abychom se dozvěděli, co se učitelům líbí a co ne. Proto, abychom to sami mohli zhodnotit a třeba pokud se ukáže, že některá z besed se nelíbí více lidem, tak bychom ji třeba už nebrali. Problém by však byl v základním bloku, který musíme odebrat celý. Mě osobně ale chybí, více se zaměřit na šikanu o té se totiž příliš nemluví a přitom se objevuje nejčastěji.“

Rozhovor s MP č. 4.

ŽENA/VĚK: -

ŠKOLA: ZŠ Šumperk

OSOBNOST

1. Jak dlouho pracujete na pozici školního metodika prevence?

„6 let“

2. Jaké je Vaše vzdělání?

„Vysokoškolské pedagogické – M a ZT. Dále mám vzdělání metodika prevence v rozsahu „250 hodin“, který jsme absolvovala u organizace KAPPA HELP Přerov“.

3. Co Vás motivovalo k tomu, pracovat ve funkci metodika prevence?

„Požádal mě o to náš pan ředitel a já souhlasila.“

4. Jaký je Váš pracovní úvazek na pozici metodika?

„Mám plný úvazek (21 hodin), a odměnu za činnost metodika v poloviční částce, na kterou mám dle vyhlášky nárok.“

5. Zastáváte na Vaší škole ještě jinou funkci? Pokud ano, tak jakou?

„Ne, jinou funkci již nemám.“

6. Jak dlouho se ve své praxi zabýváte primární prevencí rizikového chování?

„Stejně dlouhou dobu, jako vykonávám metodika prevence na škole, takže 6 let“.

7. Umožňuje (podporuje) Vás, Váš zaměstnavatel v dalším vzdělávání v oblasti primární prevence? Pokud ano, tak jakým způsobem?

„Ano, umožňuje mi další vzdělávání v oblasti primární prevence a také spolupracuje při řešení případů.“

RIZIKOVÉ PROJEVY CHOVÁNÍ

8. S jakými rizikových chováním se na Vaší škole nejčastěji setkáváte?

„Jsou to zejména narušené mezilidské vztahy s počátečními projevy šikany, záškoláctví a kyberšikana.“

9. Evidujete si výskyt jednotlivých forem rizikového chování? Pokud ano, tak jakým způsobem?

„Zakládáme zprávy o každém řešeném případě. Žáci 6. a 9. ročníku vyplňují dotazník, ve kterém srovnáváme změny jejich rizikového chování od počátku do konce 2. stupně. Zaměřujeme se zejména na užívání návykových látek. S rozbořem tohoto výzkumu třídní učitelé seznámí rodiče.“

10. Které z forem rizikového chování jsou podle Vás nejběžnější a které se naopak vyskytují výjimečně?

„Mezi nejběžnější patří – narušené mezilidské vztahy (hádky, rvačky...), šikana, užívání tabáku a marihuany, vandalismus, záškoláctví a již zmiňovaná kyberšikana.“

„Mezi nejméně běžné bych zařadila – netolismus (neprojevuje se ve škole, rodiče ho neřeší), homofobie, extremismus, rasismus, xenofobie, antisemitismus.“

11. Můžete posoudit za dobu Vaší praxe na pozici metodika prevence, zda dochází k určitému vývoji rizikového chování? Tzn., zda se některé formy rizikového chování v minulosti vyskytovaly častěji, jiné méně a nyní je tomu naopak?

„Za dobu své působnosti posun moc nevidím.“

12. Kdo Vás nejčastěji upozorní na projevy rizikového chování u žáka?

„Nejčastěji to jsou samotní žáci, poté rodiče, ale i učitelé na škole.“

13. Pracujete s třídním učitelem při zachycování varovných signálů, které ukazují na možnost rozvoje sociálně patologického jevu u jednotlivců, ale i skupin?

„Ano, spolupracujeme v případě, že třídní učitel zachytí nějaké varovné signály, kontaktuje mne a následně věc řešíme, konzultujeme spolu.“

14. Má škola písemně zpracované postupy, jak jednat při výskytu rizikového chování?

„Ano má, jedná se o krizové plány pro jednotlivé okruhy rizikového chování (šikana, krádeže, návykové látky apod.), jsou dostupné pro všechny pedagogiky a to buď na školní síti nebo také v písemné podobě ve sborovně.“

15. Spolupracujete při řešení případů se zákonnými zástupci nezl. a kdy jsou se situací seznámeni?

„Určitě ano, nejčastěji je, ale informujeme až po vyšetření případu.“

16. S kterými institucemi při řešení rizikového chování nejvíce spolupracujete?

„Jsou to zejména OSPOD Šumperk, SVP Dobrá Vyhlídka a Policie ČR.“

17. Jak hodnotíte spolupráci s těmito institucemi?

„S OSPOD a SVP je spolupráce výborná. S Policií ČR je dobrá, ale policisté jsou přetěžováni a konflikty ve školním prostředí nejsou jejich prioritou, toto je na spolupráci znát.“

18. Setkal/a jste se s případem, kdy se na Vás obrátilo samotné dítě s žádostí o pomoc?

„Ano, občas se s tím také setkávám.“

19. Má Vaše škola „tým pedagogů“, pro řešení závažného výskytu rizikového chování?

„Ano, jsem to já, jako metodik prevence, výchovná poradkyně, někdy třídní učitele, pokud se jedná o výchovnou komisi je přítomno i vedení školy a příslušný třídní učitel.“

20. Vedete si spisovou dokumentaci k žákovi, kterého máte v poradenské péči?

„Ano, vytváříme individuální výchovné plány k jednotlivým žákům, se kterými něco řešíme.“

PREVENCE, MPP, KPPŠ

21. Kdo tvoří na Vaší škole minimálně preventivní program (dále jen MPP) a kolik pracovníků školy se na vytváření MPP podílí?

„Vytvářím ho pouze já sama, kolegové se na jeho vytváření nepodílejí.“

22. Jak hodnotíte vzájemnou spolupráci s ostatními pracovníky školy při vytváření MPP?

„Na tuto otázku nemohu odpovědět, protože jej vytvářím sama.“

23. Jste v pravidelném kontaktu s krajským školským koordinátorem prevence a metodikem prevence v PPP?“

„S krajským v kontaktu nejsem, ale s metodikem v PPP jsem buď to v rámci supervizí, nebo nějakých školeních, které pořádá i PPP. Metodik prevence v PPP nás pravidelně informuje o novinkách v oblasti primární prevence.“

24. Spolupracujete s těmito metodiky při vypracování MPP?

„Při vytváření MPP s nimi nespolečně pracuji.“

25. Jaké priority si klade škola při vytváření MPP za cíl?

„Zaměřujeme se na eliminaci rizikového chování obecně, spolupráci s institucemi a zákonnými zástupci.“

26. Co je dle Vašeho názoru na vytvoření MPP nejsložitější?

„Konkretizovat krátkodobé cíle, každý rok vymýšlet něco nového, čím bychom ten stávající obměnili.“

27. Jaké strategie využíváte na Vaší škole k předcházení vzniku rizikového chování u dětí a mládeže?

„Využíváme především program KPPŠ a intervenční programy SVP pro třídy se špatným klimem. Žáci 5. – 9. ročníku v rámci vyučovacích předmětů občanská výchova a výchova ke zdraví realizují během školního roku pracovní listy zaměřené na prevenci různých závislostí. Do všech tříd v 5. – 9. ročníku jsme umístili letáky poukazující na zdravotní problémy kuřáků cigaret. V rámci prevence šikany a kyberšikany obdržela každá třída na nástěnku letáky „Nepřehlédni, trápíš-li se kvůli šikaně“ a „Víš, co je to kyberšikana?“, které oba pojmy objasňují a vysvětlují, jak se bránit. Problematika kyberšikany byla se žáky řešena zejména v hodinách občanské výchovy, informatiky a osobnostní výchovy. Žáci 8. ročníku zhlédli film „Seznam se bezpečně“. V loňském školním roce v 8. a 9. ročníku se konaly interaktivní bloky v rámci Etických dílen na téma stáří, kouření tabáku, AIDS atd.“

28. Jak dlouho již využíváte nabídku programu KPPŠ?

„Nejsem si jistá, ale myslím si, že asi 10 let, škola využívá nabídku programu KPPŠ.“

29. Kdo Vás s nabídkou programu oslovil a jakým způsobem Vám byl program představen?

„S programem byl seznámen ředitel školy na aktivu ředitelů škol a dané informace přenesl dál.“

30. Jsou na Vaší škole všichni pedagogičtí pracovníci seznámeni s programem KPPŠ jeho strukturou i obsahem?

„Ano, každoročně dostanou obsah a seznam institucí; mnozí z nich jsou u besed přítomni.“

31. Byl KPPŠ zapracován do Vašeho MPP a vznikala při jeho zapracování nějaká úskalí?

„Ano, je součástí MPP a zapracován byl bez větších úskalí.“

32. Využívá Vaše škola v letošním školním roce pouze základní blok přednášek KPPŠ, nebo si také objednala besedy z rozšiřující nabídky? Pokud ano, tak které?

„Využíváme pouze základní blok, protože podle potřeby oslovujeme i jiné organizace; mnoho otázek, či témat máme zapracované v jednotlivých předmětech.“

33. Jak hodnotíte spolupráci s jednotlivými organizacemi zapojenými do KPPŠ? Se kterou konkrétně má Vaše škola, nejlepší zkušenosti?

„Spolupráce je celkem dobrá, i když v některých organizacích se potýkají s nedostatkem pracovníků – lektorů, a např. v době nemoci vznikají velké problémy. Lze to pochopit, pokud včas ohlásí změny či nepřítomnost; letos jsme bohužel zaznamenali v tomto směru mnoho problémů. Velmi dobrá spolupráce je s Poradnou zdraví, MěÚ – OSPOD a PPP.“

34. Jak hodnotíte celkovou organizaci při realizaci jednotlivých besed na škole?

„Je celkem problém na tak velké škole jako je naše skloubit požadavky organizací s možnostmi a realitou školy.“

35. Jmenujte výhody využití nabídky preventivního programu od externího poskytovatele?

„Žáci lépe přijímají informace, varování od někoho jiného než je učitel. Vnášení nového pohledu na věc. Mnoho konkrétních příkladů, které nám - pedagogům nejsou až tak přístupné.“

36. Realizuje Vaše škola vlastní preventivní aktivity? Pokud ano, jsou v návaznosti na KPPŠ?

„Všechny akce, které na škole probíhají, musí být v souladu se školním programem, tudíž je zde i návaznost na KPPŠ. V jednotlivých třídách jsou vytýčeny úkoly zaměřené na prevenci, např. již zmiňované interaktivní výstavy na téma tabák a alkohol. Žáci také jezdí na nejrůznější exkurze (více či méně zaměřené na prevenci), žáci 9. tříd navštívili dokonce přednášku gynekologa“ Láska ano, děti ještě ne“, která shrnula potřebné informace o vztazích mladých, bezpečném soužití a o antikoncepci.“

37. Využíváte nabídku preventivních aktivit i od jiných subjektů (organizací), než těch, které jsou zapojeny do programu KPPŠ? Pokud ano, tak které to jsou?

„V letošním školním roce jich bylo méně než v předchozích letech; např. ARPOK – nezisková organizace z Olomouce, která nabízí výukové programy zaměřené na prevenci, mají nejrůznější témata (Lidská práva, Outdoorové a zážitkové hry, Jiný kraj, jiný mrav apod.). Bohužel v letošním školním roce jsme jejich nabídku nevyužili vzhledem k našemu výročí školy (40 let od založení) a náročnosti příprav, do kterých byli zapojeni i žáci. Od etických dílen jsme pro časovou náročnost museli také letos upustit.“

38. Jaký máte názor na kvalitu programu KPPŠ a jeho koncepci přednášek?

„Z mého pohledu jsou interaktivní bloky příliš založené na diskusi, děti, zejména nižších ročníků, by potřebovali více aktivních činností. Diskuse je pro ně nezáživná. Celkově si, ale myslím, že se kvalita stále více zlepšuje, hodně závisí na osobnosti lektora – ne vždy je dostatečně fundovaný.“

EFEKTIVITA

39. Kdo Vám poskytuje zpětnou vazbu (pozitivní i negativní) na jednotlivé přednášky, realizované KPPŠ?

„Vyučující, kteří jsou v dané hodině přítomni a také samotní lektori, kteří besedy na naší škole v rámci KPPŠ realizují. Učitelé přítomni na hodině musí vyplňovat dotazníky na kvalitu programu.“

40. Zmínili se Vám učitelé někdy, že by žáci použili nabyté znalosti z besed KPPŠ v rámci vyučovaných předmětů na škole?

„O ničem takovém nevím.“

41. Které besedy z nabídky KPPŠ jsou podle Vás pro žáky nejzajímavější, o kterých žáci nejvíce hovoří?

„Klíma ve třídě, Sociální síť, Poruchy příjmu potravy, Rizikové sexuální chování.“

42. Pokud program využíváte dlouhodobě, můžete zhodnotit zda KPPŠ ovlivnil (snížil) četnost výskytu některé z forem rizikového chování na Vaší škole a pokud ano, tak které?

„Myslím si, že jedna – dvě přednášky, samostatné akce, nedokáží omezit negativní jednání. Žáci, v daném okamžiku, ví, že je to špatné, ale vliv okolí, veřejnosti, TV, internetu je silnější.“

43. Jakým způsobem prezentujete výsledky v rámci preventivní práce školy?

„Stalo se tradicí, že v žádném případě ne nesnažíme věci zametat pod koberec, ať jsou sebevíce negativní (jakoby poškozující image školy). Dobré i ty negativní věci zveřejňujeme na webových stránkách školy, upozorňujeme na ně ve školním Zpravodaji, ale i výroční zprávě školy.“

44. Zvažuje Vaše škola využití KPPŠ i v nadcházejícím školním roce 2015/2016?

„Ano, určitě bychom nabídku KPPŠ využili i v následujícím školním roce.“

Rozhovor s MP č. 5.

ŽENA/VĚK: 48 let

ŠKOLA: ZŠ obec

OSOBNOST

1. Jak dlouho pracujete na pozici školního metodika prevence?

„7 let“

2. Jaké je Vaše vzdělání?

„Vysokoškolské. Mám učitelství pro 5. až 12. ZŠ, SŠ obor RJ-VV. Studium pro metodiky "250" hod nemám.“

3. Co Vás motivovalo k tomu, pracovat ve funkci metodika prevence?

„Byla jsem jediná, kdo byl ochoten převzít funkci po kolegyni, která odešla na mateřskou. K této oblasti jsem měla blíž než ostatní, protože jsem učila rodinnou výchovu a osobnostní výchovu, v současnosti výchovu ke zdraví a mám kurz etické výchovy. Víceméně jsem byla delegována vedením školy.“

4. Jaký je Váš pracovní úvazek na pozici metodika?

„Z týdenního úvazku mi byla uvolněna 1 hod, nepobírám žádnou peněžní odměnu.“

5. Zastáváte na Vaší škole ještě jinou funkci? Pokud ano, tak jakou?

„Jsem jen třídní učitelka a VPK (vedoucí předmětové komise – výchovy -Vv, Hv, Výchova ke zdraví, Pracovní činnosti).“

6. Jak dlouho se ve své praxi zabýváte primární prevencí rizikového chování?

„7 let.“

7. Umožňuje (podporuje) Vás, Váš zaměstnavatel v dalším vzdělávání v oblasti primární prevence? Pokud ano, tak jakým způsobem?

„Ano, bez větších problémů mě podporuje ve vzdělání.“

RIZIKOVÉ PROJEVY CHOVÁNÍ

8. S jakými rizikových chováním se na Vaší škole nejčastěji setkáváte?

„Vulgární chování, agresivita, drobná šikana, kouření, konzumace alkoholu, kyberšikana a záškoláctví.“

9. Evidujete si výskyt jednotlivých forem rizikového chování? Pokud ano, tak jakým způsobem?

„Ano, vedení školy vede písemné záznamy.“

10. Které z forem rizikového chování jsou podle Vás nejběžnější a které se naopak vyskytují výjimečně?

„Kouření, konzumace alkoholu, drog, kyberšikana, šikana, záškoláctví – nejčastější xenofobie, homofobie, poruchy příjmu potravy – méně časté.“

11. Můžete posoudit za dobu Vaší praxe na pozici metodika prevence, zda dochází k určitému vývoji rizikového chování? Tzn., zda se některé formy rizikového chování v minulosti vyskytovaly častěji, jiné méně a nyní je tomu naopak?

„K vývoji určitě dochází, myslím, že přibývá zneužívání návykových látek, kyberšikany, rizikového sex. chování. Možná ubývá záškoláctví (aspoň u nás).“

12. Kdo Vás nejčastěji upozorní na projevy rizikového chování u žáka?

„Pedagogové a vedení školy.“

13. Pracujete s třídním učitelem při zachycování varovných signálů, které ukazují na možnost rozvoje sociálně patologického jevu u jednotlivců, ale i skupin?

„Ano pracujeme, máme ve škole dobré vztahy, takže když se vyskytne problém, vzájemně se informujeme a hledáme řešení.“

14. Má škola písemně zpracované postupy, jak jednat při výskytu rizikového chování?

„Ano a jsou součástí MPP.“

15. Spolupracujete při řešení případů se zákonnými zástupci nezl. a kdy jsou se situací seznámeni?

„Ano, seznámeni jsou co možná nejdříve, řešeno osobně pohovorem na výchovné komisi.“

16. S kterými institucemi při řešení rizikového chování nejvíce spolupracujete?

„PPP, Policie ČR, MěÚ Šumperk – OSPOD.“

17. Jak hodnotíte spolupráci s těmito institucemi?

„Spolupráci s těmito institucemi hodnotím jako velice dobrou.“

18. Setkal/a jste se s případem, kdy se na Vás obrátilo samotné dítě s žádostí o pomoc?

„Ano, ale, tato situace ale není častá, častěji oslovují školního psychologa.“

19. Má Vaše škola „tým pedagogů“, pro řešení závažného výskytu rizikového chování?

„Ano, máme tzv. školní poradenské pracoviště tvoří ho - zástupce ředitele, škol. psycholog, metodik prevence a výchovný poradce.“

20. Vedete si spisovou dokumentaci k žákovi, kterého máte v poradenské péči?

„Já ne, školní psycholog asi ano. Z jednání výchovných komisí je pořizován zápis.“

PREVENCE, MPP, KPPŠ

21. Kdo tvoří na Vaší škole minimálně preventivní program (dále jen MPP) a kolik pracovníků školy se na vytváření MPP podílí?

„Vytvářím ho jako metodik sama, nikdo jiný se na něm nepodílí, jen ředitel školy přispívá svými kontakty k obohacení preventivních besed. Pedagogové občas se vyjadřují k určitým věcem, hodnotí jednotlivé akce.“

22. Jak hodnotíte vzájemnou spolupráci s ostatními pracovníky školy při vytváření MPP?

„Myslím, že by se mohli více zapojit, spolupráce z jejich strany je minimální.“

23. Jste v pravidelném kontaktu s krajským školským koordinátorem prevence a metodikem prevence v PPP?

„S krajským metodikem nejsem, ale s metodikem v PPP ano, pokud něco potřebuji (email, telefon) nebo v rámci supervizí, které jsou pravidelně pořádané PPP v Šumperku.“

24. Spolupracujete s těmito metodiky při vypracování MPP?

„Pouze částečně, když potřebuji něco zkonzultovat, nebo se poradit.“

25. Jaké priority si klade škola při vytváření MPP za cíl?

„Podpořit účinnou specifickou prevencí – kontinuální a komplexní, omezit neefektivní formy, včas rozpoznat projevy rizikového chování. Formy prevence by měly být aktivizující, interaktivní.“

26. Co je dle Vašeho názoru na vytvoření MPP nejsložitější?

„Zapojit všechny pedagogy, rodiče, dát všechny informace dohromady.“

27. Jaké strategie využíváte na Vaší škole k předcházení vzniku rizikového chování u dětí a mládeže?

„Snažíme se zlepšovat celkově klima tříd, školy, vychovávat ke zdravému životnímu stylu, vytvářet příjemné prac. prostředí, pracovat na zlepšení komunikace, rozvoji osobnosti dítěte, naučit žáky odolávat negativním jevům. Využíváme zejména programu KPPŠ, který se snažíme doplňovat nejrůznějšími jednorázovými akcemi, exkurzemi apod. Jsme zapojeni do projektu ŠKOLNÍ MLÉKO. Umožňujeme žákům prvního stupně možnost pravidelné denní konzumace různých druhů dotovaných i nedotovaných výrobků nákupem přes kreditní lístky z chladicího automatu dodavatele programu - Mlékárna Kunín. Škola byla i nadále zapojena do projektu OVOCE DO ŠKOL a navázala nově spolupráci s firmou MK Fruit.“

„Nabízíme také velké množství kroužků, aby děti aktivně trávili volný čas - taneční kroužek Pomáda, Hra na zobcovou flétnu I. a II., Ekologický kroužek, Divadelní kroužek, Keramický kroužek I. a II., Florbal I., II. a III., Výtvarný kroužek, Matematika – příprava na přijímací zkoušky.“

„Od roku 2010 má naše škola svého školního psychologa, který nabízí služby pro žáky, rodiče i pedagogy. Je navázána spolupráce s Pedagogicko-psychologickou poradnou, Odborem sociálně právní ochrany dětí, SPC případně Psychiatrickou léčebnou nebo klinickými psychology zaměřenými na děti. Všechny třídy prošly testováním Klima třídy a školy.“

28. Jak dlouho již využíváte nabídku programu KPPŠ?

„Co jsem preventistou“

29. Kdo Vás s nabídkou programu oslovil a jakým způsobem Vám byl program představen?

„Počátky si nevybavuji, převzala jsem od kolegyně, postupně jsem do toho pronikala, dnes je pečlivě sestavován, celému je věnována velká péče, systém.“

30. Jsou na Vaší škole všichni pedagogičtí pracovníci seznámeni s programem KPPŠ jeho strukturou i obsahem?

„Ano jsou.“

31. Byl KPPŠ zapracován do Vašeho MPP a vznikala při jeho zapracování nějaká úskalí?

„Ano bez větších problémů, je také součástí vyhodnocení v rámci výroční zprávy školy.“

32. Využívá Vaše škola v letošním školním roce pouze základní blok přednášek KPPŠ, nebo si také objednala besedy z rozšiřující nabídky? Pokud ano, tak které?

„Jen základní blok, měla jsem zájem o jeden z programů Dobré vyhlídky, z časových důvodů se ale nepodařilo zrealizovat.“

33. Jak hodnotíte spolupráci s jednotlivými organizacemi zapojenými do KPPŠ? Se kterou konkrétně má Vaše škola, nejlepší zkušenosti?

„Spolupráce je velice dobrá. Všechny zúčastněné organizace si ceníme stejně.“

34. Jak hodnotíte celkovou organizaci při realizaci jednotlivých besed na škole?

„Myslím, že organizace je celkem dobře zvládnutá, snažíme se dohodnout si termíny přednášek vždy včas, aby pak nevznikaly kolize.“

35. Jmenujte výhody využití nabídky preventivního programu od externího poskytovatele?

„Nabídka různých témat (velký výběr), nezaujatost přednášejících a lektorů, děti lépe přijímají osoby zvenčí.“

36. Realizuje Vaše škola vlastní preventivní aktivity? Pokud ano, jsou v návaznosti na KPPŠ?

„Ano, ale v úplné návaznosti asi nejsou. Vždy se KPPŠ snažíme spíše doplňovat. MPP je realizován prostřednictvím různých besed, přednášek, debat, videoprojekcí, interaktivní výuky, hodin s psychologickou náplní, dramatické výchovy, osobnostní výchovy.... Jezdíme na exkurze a výlety. Škola běží maraton - pospolitost, podpora handicapovaných. Témata týkající se prevence jsou součástí vyučování a jednotlivých předmětů.“

37. Využíváte nabídku preventivních aktivit i od jiných subjektů (organizací), než těch, které jsou zapojeny do programu KPPŠ? Pokud ano, tak které to jsou?

„Naši žáci se zúčastnili např. Beseda o prevenci rakoviny prsu – Lady plus club (Praha) – děvčata 8., 9. roč. Protidrogový den - beseda s bývalým narkomanem. Putování za zdravím (Vila Doris) Soutěžíme s pětkou – zdravá výživa na 1.st. Světlo naděje v temnotě AIDS (Abatop o.s.) Soutěž družstev v CO (Luže) AJAX – 1.st. - preventivní program Policie ČR, Projekt Zdravé zuby – 1.st., Kudy kam – projekt - pilotní ověřování s žáky 9.roč. - orientace ve státní správě, WEB, který pomáhá řešit problémové životní situace. Vždy záleží na nabídce, která k nám přijde“

38. Jaký máte názor na kvalitu programu KPPŠ a jeho koncepci přednášek?

„Kvalita se průběžně mění v závislosti na měnících se organizacích, myslím, ale že je dobrá.“

EFEKTIVITA

39. Kdo Vám poskytuje zpětnou vazbu na jednotlivé přednášky, realizované KPPŠ?

„Vyučující, kteří se besed účastní, samotní žáci.“

40. Zmínili se Vám učitelé někdy, že by žáci použili nabyté znalosti z besed KPPŠ v rámci vyučovaných předmětů na škole?

„Určitě někdy ano, sama mám zkušenost ze svých předmětů.“

41. Které besedy z nabídky KPPŠ jsou podle Vás pro žáky nejzajímavější, o kterých žáci nejvíce hovoří?

„Obecně žáci o těchto besedách nemluví, nejzajímavější jsou podle mě – MěÚ Šumperk – Práva a povinnosti, Pontis – Učíme se odmítat, Sociální síť, PPP – Klima v naší třídě, ale určitě se budou bavit o Rizikovém sexuálním chování (teprve bude).“

42. Pokud program využíváte dlouhodobě, můžete zhodnotit zda KPPŠ ovlivnil (snížil) četnost výskytu některé z forem rizikového chování na Vaší škole a pokud ano, tak které?

„Program určitě ovlivňuje rizikové chování, zda snížil četnost výskytu, si netroufám posoudit, snad se méně setkáváme např. s řešením problémů s návykovými látkami.“

43. Jakým způsobem prezentujete výsledky v rámci preventivní práce školy?

„V rámci průběžného hodnocení MPP, na webových stránkách školy a ve výroční zprávě.“

44. Zvažuje Vaše škola využití KPPŠ i v nadcházejícím školním roce 2015/2016?

„Určitě ano. Je pro nás velmi přínosný.“

Rozhovor s MP č. 6.

ŽENA/VĚK: 48 let

ŠKOLA: ZŠ ve městě

OSOBNOST

1. Jak dlouho pracujete na pozici školního metodika prevence?

„12 let“

2. Jaké je Vaše vzdělání?

„Vysokoškolské – vychovatelství pro učňovskou mládež. Nyní studuji vzdělání metodika prevence „250 hodin“, dokončit bych měla v letošním roce.“

3. Co Vás motivovalo k tomu, pracovat ve funkci metodika prevence?

„Byla jsem oslovena výchovnou poradkyní.“

4. Jaký je Váš pracovní úvazek na pozici metodika?

„Myslím, že je nad rámec i úvazku – včetně poradenské činnosti. Jinak vyučuji předmět vychovatelství. Za činnost metodika pobírám navíc odměnu metodika.“

5. Zastáváte na Vaší škole ještě jinou funkci? Pokud ano, tak jakou?

„Ne kromě toho, že učím a jsme metodik, jinou funkci nemám.“

6. Jak dlouho se ve své praxi zabýváte primární prevencí rizikového chování?

„12 let, stejně jako dělám metodika prevence.“

7. Umožňuje (podporuje) Vás, Váš zaměstnavatel v dalším vzdělávání v oblasti primární prevence? Pokud ano, tak jakým způsobem?

„Ano uvolňuje na semináře, podporuje mě i ve vzdělání – studium MP.“

RIZIKOVÉ PROJEVY CHOVÁNÍ

8. S jakými rizikových chování se na Vaší škole nejčastěji setkáváte?

„Záškoláctví – kouření mimo školu (volné hodiny mezi odpol. vyučováním) a rizikové chování v tř. kolektivech - třídní vztahy.“

9. Evidujete si výskyt jednotlivých forem rizikového chování? Pokud ano, tak jakým způsobem?

„Pravidelnými zápisy z jednání MP z konzultační činnosti s žáky, učiteli, rodiči, třídním učitelem a pohovorů s žákem a jeho zákonným zástupcem. A dále prostřednictvím dotazníkového šetření ve třídách, které se zaměřuje na klima tříd. Tyto dotazníky vyplňují žáci v 6. třídách (září-květen) a pak v celé škole kromě 1. třídy vyplňují dotazníky na téma vztahy a šikana.“

10. Které z forem rizikového chování jsou podle Vás nejběžnější a které se naopak vyskytují výjimečně?

„Nejběžnější je ubližování ve všech formách – šikana a pak záškoláctví a kouření. Výjimečně se objevuje šikana 3.st. a kyberšikana, méně časté je také užití OPL.“

11. Můžete posoudit za dobu Vaší praxe na pozici metodika prevence, zda dochází k určitému vývoji rizikového chování? Tzn., zda se některé formy rizikového chování v minulosti vyskytovaly častěji, jiné méně a nyní je tomu naopak?

„Nevím, jestli se to dá posoudit, ale podařilo se nám už 6 let odbourat kouření ve škole a užívání OPL.“

12. Kdo Vás nejčastěji upozorní na projevy rizikového chování u žáka?

„Žáci (potažmo spolužáci, těch, kteří něco provádějí, nebo ti, co je jim ubližováno), třídní učitel a také samotní rodiče.“

13. Pracujete s třídním učitelem při zachycování varovných signálů, které ukazují na možnost rozvoje sociálně patologického jevu u jednotlivců, ale i skupin?

„Ano hovořím s třídními učiteli, konzultujeme, domlouváme se na postupu práce s jednotlivcem i třídním kolektivem, pokud se vyskytnou nějaké problémy.“

14. Má škola písemně zpracované postupy, jak jednat při výskytu rizikového chování?

„Ano máme krizové plány, ve kterých je, jak postupovat, kdy kde a kam se obrátit, kdo za co zodpovídá. Dále máme také program proti šikanování – ten je přístupný na našich internetových stránkách, stejně tak i MPP.“

15. Spolupracujete při řešení případů se zákonnými zástupci nezl. a kdy jsou se situací seznámeni?

Při jakékoliv situaci nebo rizikovém chování informuji ihned třídního učitele nebo ředitele školy a pozveme si rodiče do školy a situaci s nimi řešíme. “

16. S kterými institucemi při řešení rizikového chování nejvíce spolupracujete?

„Zejména to jsou OSPOD, Policie ČR, městská policie, lékaři, psychologové s PPP. “

17. Jak hodnotíte spolupráci s těmito institucemi?

„Velmi dobrá spolupráce, chválím. “

18. Setkal/a jste se s případem, kdy se na Vás obrátilo samotné dítě s žádostí o pomoc?

„Ano, několikrát během roku z 1. st i z 2. st. Vedu si o tomto záznamy. “

19. Má Vaše škola „tým pedagogů“, pro řešení závažného výskytu rizikového chování?

„Ředitel, zástupce ředitele, výchovná poradkyně, metodik prevence a třídní učitel – zástupci z jednotlivých tříd. A dále zveme OSPOD při výchovných komisích. “

20. Vedete si spisovou dokumentaci k žákovi, kterého máte v poradenské péči?

„Vedu jako MP konzultační poradenskou činnost, jak s dítětem tak i zákonným zástupcem a z každého setkání mám vedený zápis. Seznamuji s tím každý týden ředitele. S uzavřením konce školního roku podávám komplexní zprávu na pedagogické radě. “

PREVENCE, MPP, KPPŠ

21. Kdo tvoří na Vaší škole minimálně preventivní program (dále jen MPP) a kolik pracovníků školy se na vytváření MPP podílí?

„Metodik prevence, vedení školy a podílí se všichni učitelé. “

22. Jak hodnotíte vzájemnou spolupráci s ostatními pracovníky školy při vytváření MPP?

„Velmi kladně všichni jsou ochotní. “

23. Jste v pravidelném kontaktu s krajským školským koordinátorem prevence a metodikem prevence v PPP?

„Ano jsme s metodikem v PPP a to zejména na seminářích a supervizích. Semináře jsou každý měsíc a supervize 5 x do roka v PPP. Supervizí se účastním já, výchovná poradkyně a mohou i vybraní učitelé, kteří mají třeba problémové dítě ve třídě.“

24. Spolupracujete s těmito metodiky při vypracování MPP?

„Jen s metodikem v PPP, pokud mám nějaké nejasnosti.“

25. Jaké priority si klade škola při vytváření MPP za cíl?

„Zaměřujeme se na snížení záškoláctví - spolupráce s rodinami problémových dětí, bezpečí ve škole a třídách, dobré klima ve třídách a vztahy. Z dlouhodobého hlediska to je výchova ke zdravému životnímu stylu, rozvoj a podpora sociálních kompetencí, zapojování rodin do života škol.“

26. Co je dle Vašeho názoru na vytvoření MPP nejsložitější?

„Některé omezení v legislativě, problém je s vícedenními výlety, kdy učitelé nechtějí jezdit z hlediska bezpečnosti a povinností a problém je také ze strany rodičů, kdy tyto akce nechtějí hradit.“

27. Jaké strategie využíváte na Vaší škole k předcházení vzniku rizikového chování u dětí a mládeže?

„Práce se třídou - pravidelné komunitní kruhy, ty probíhají každé pondělí a účastní se jich všichni žáci, mají to v rozvrhu 1. hodinu. Na těchto kruzích probíhá hodnocení a chválení za činnost za předchozí týden. Dále máme DÍLNIČKY S RODIČI A DĚTMI - jde o dílničky, kam učitelé zvou rodiče a děti na vytváření výrobků (Vánoce, Velikonoce apod.) jde především o spolupráci rodičů a dětí. Popřípadě jsou to aktivity s třídním učitelem – individuální spaní ve škole nebo různé odpolední akce, opékání párku apod.“

„Dále využíváme program KPPŠ, peer program - Jedná se o interaktivní program, který připravují žáci 9. roč. Působí na naší škole již čtvrtým rokem. Jeho velkým námětem je boj proti šikaně ve škole a bezpečné chování žáků ve škole i mimo ni“

„Pak jsou to nejrůznější akce zaměřené na zvyšování právního povědomí (využití nabídek různých druhů spolupráce s Policií ČR a městskou policií). Zaměření pozornosti na

projekty prevence drogových závislostí, konzumace alkoholu, vandalismu, rasismu, násilí, komerčního sexuálního zneužívání apod. Široká nabídka volnočasových aktivit, účast v literárních, výtvarných, sportovních a jiných soutěžích. Ekologická výchova (výukové programy v rámci přírodovědné stanice, zapojení do vyhlášených ekologických soutěží jako v min. letech, viz sběr plastových lahví, papíru apod.) Školní parlament - rozvíjí zodpovědnost žáků za širší společenství a vzájemné soužití. Je prostorem pro zapojení žáků do organizace školy. Pravidelná setkání umožňují kontinuální práci a prevenci problémů ve třídách. Aktivity zaměřené na rodiče a veřejnost. O prevenci se také hodně hovoří v rámci vyučování a to zejména v předmětech jako jsou rodinná výchova, občanská nauka, přírodověda, biologie, přírodověda, vlastivěda, český jazyk, výtvarná výchova a výtvarné soutěže, tělesná výchova a chemie.“

28. Jak dlouho již využíváte nabídku programu KPPŠ?

„Víc než 10let, co si tak pamatuji.“

29. Kdo Vás s nabídkou programu oslovil a jakým způsobem Vám byl program představen?

„Pokračování při předání funkce od výchovné poradkyně.“

30. Jsou na Vaší škole všichni pedagogičtí pracovníci seznámeni s programem KPPŠ jeho strukturou i obsahem?

„Ano jsou informováni na pedagogické radě v září (na začátku školního roku).“

31. Byl KPPŠ zapracován do Vašeho MPP a vznikala při jeho zapracování nějaká úskalí?

„Je navazující na ŠVP školy a je zapracován do MPP – jednotlivé besedy jsou v něm zapracované v konkrétních aktivitách primární prevence. MPP je přístupný na webu školy.“

32. Využívá Vaše škola v letošním školním roce pouze základní blok přednášek KPPŠ, nebo si také objednala besedy z rozšiřující nabídky? Pokud ano, tak které?

„Ano měli jsme rozšiřující nabídku – Etické dílny přes Občanskou společnost ABATOP. Ty však nejsou v rámci KPPŠ. Nejsem však schopná říci jaké téma. To je vždy v hodnocení“

třídního učitele na konci školního roku, které etické dílny volily. Informace mi podávají až v červnu.“

33. Jak hodnotíte spolupráci s jednotlivými organizacemi zapojenými do KPPŠ? Se kterou konkrétně má Vaše škola, nejlepší zkušenosti?

„Se všemi se spolupracuje výborně.“

34. Jak hodnotíte celkovou organizaci při realizaci jednotlivých besed na škole?

„Vyhovuje nám způsob vedení lektorů - bloky jsou obohacující i do výuky. Organizace je dobrá, snažíme se vycházet vstříc.“

35. Jmenujte výhody využití nabídky preventivního programu od externího poskytovatele?

„Jmenovala bych asi určitě jejich zkušenosti z jejich práce v organizacích, zkušenosti, které mají, jsou to lidé z venku – pro děti jsou to „neokoukaní lidé“.“

36. Realizuje Vaše škola vlastní preventivní aktivity? Pokud ano, jsou v návaznosti na KPPŠ?

„Témata v komunitních kruzích i v předmětech výuky, to jsem již uvedla u strategie.“

37. Využíváte nabídku preventivních aktivit i od jiných subjektů (organizací), než těch, které jsou zapojeny do programu KPPŠ? Pokud ano, tak které to jsou?

„Zatím ne (jen ty etické dílny a od Policie ČR).“

38. Jaký máte názor na kvalitu programu KPPŠ a jeho koncepci přednášek?

„Spokojenost z naší strany tak i ze strany učitelů a žáků, slyším zejména chválu.“

EFEKTIVITA

39. Kdo Vám poskytuje zpětnou vazbu na jednotlivé přednášky, realizované KPPŠ?

„Oblastní metodik prevence PPP, učitelé, ale i samotní žáci, kteří se nějakých přednášek KPPŠ účastní.“

40. Zmínili se Vám učitelé někdy, že by žáci použili nabyté znalosti z besed KPPŠ v rámci vyučovaných předmětů na škole?

„Využívají a to zejména v občanské výchově, chemie a přírodovědě.“

41. Které besedy z nabídky KPPŠ jsou podle Vás pro žáky nejzajímavější, o kterých žáci nejvíce hovoří?

„To se nedá tak snadno specifikovat, všechny jsou zajímavé, každá beseda něčím jiným.“

42. Pokud program využíváte dlouhodobě, můžete zhodnotit zda KPPŠ ovlivnil (snížil) četnost výskytu některé z forem rizikového chování na Vaší škole a pokud ano, tak které?

„Řekla bych, že v oblasti prevence kouření, možná také přispěl k tomu, že jsme dosáhli toho, že na půdě školy děti nekouří.“

43. Jakým způsobem prezentujete výsledky v rámci preventivní práce školy?

„Ve výroční zprávě školy, na webových stránkách, ale také i ve zpravodaji města.“

44. Zvažuje Vaše škola využití KPPŠ i v nadcházejícím školním roce 2015/2016?

„Určitě budeme s organizacemi spolupracovat, jsou přínosem i pro prevenci na školách jsou to lidé z řad odborníků, kteří nám obohacují svými zkušenosti výuku i ŠVP.“

Rozhovor s MP č. 7.

ŽENA/VĚK: 50

ŠKOLA: ZŠ v obci

OSOBNOST

1. Jak dlouho pracujete na pozici školního metodika prevence?

„cca 20 let od počátku své pedagogické kariéry jsem na této škole.“

2. Jaké je Vaše vzdělání?

„Vysokoškolské, mám vystudovanou češtinu a občanskou výchovu, a dále mám vzdělání metodika prevence „250 hodin“ na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, byl to projekt A nebo.., vzdělání jsem měla zdarma.“

3. Co Vás motivovalo k tomu, pracovat ve funkci metodika prevence?

„Mě nemotivovalo nic, dostala jsem to jako doplněk učivu rodinné výchovy, oslovil mě ředitel školy, prostě to tak na mě nějak vyšlo a já se tomu nebránila.“

4. Jaký je Váš pracovní úvazek na pozici metodika?

„Učím 20 hodin týdně, ale to z důvodu, že jsem i výchovný poradce a tam je dle vyhlášky snížen úvazek dle počtu dětí ve škole. Jinak učím předměty čeština, občanská výchova, dějepis a výchova ke zdraví.“

5. Zastáváte na Vaší škole ještě jinou funkci? Pokud ano, tak jakou?

„Ano jsem současně také výchovný poradce na škole.“

6. Jak dlouho se ve své praxi zabýváte primární prevencí rizikového chování?

„Cca 20 let.“

7. Umožňuje (podporuje) Vás, Váš zaměstnavatel v dalším vzdělávání v oblasti primární prevence? Pokud ano, tak jakým způsobem?

„Ano. Umožňuje mi další vzdělávání, sama si podle nabídek vybírám další vzdělávání. Většinou chodím na školení, která organizuje PPP v Šumperku, ty jsou totiž zdarma, bývají tak 4x až 5x do roka. Jsou na ně zvaní metodici a poradci z celého okresu. Většinou jsou to témata jednotlivých forem rizikového chování.“

RIZIKOVÉ PROJEVY CHOVÁNÍ

8. S jakými rizikových chováním se na Vaší škole nejčastěji setkáváte?

„Slovní útoky, šikana, netolerantní chování k žákům s odlišnostmi. Samozřejmě měli jsme i případ, že žák přinesl do školy návykovou látku (před 12 lety), případ zneužití cizí emailové adresy, ale to byly opravdu ojedinělé případy. Měly jsme také případ, kdy jeden žák přes email psal obscénní emaily jedné učitelce. Řešila to i Policie, žák byl vypátrán a kázeňsky potrestán.“

9. Evidujete si výskyt jednotlivých forem rizikového chování? Pokud ano, tak jakým způsobem?

„Vzhledem k malému počtu žáků a osobní znalosti všech ve škole mám jen záznamy ve svém notesu, ve své složce na síti školy (tam má přístup pouze vedení a já).“

10. Které z forem rizikového chování jsou podle Vás nejběžnější a které se naopak vyskytují výjimečně?

„Jak jsem již uvedla u otázky č. 8, nejčastěji to jsou slovní útoky, netolerantní chování, výjimečně drogy, kyberšikana.“

11. Můžete posoudit za dobu Vaší praxe na pozici metodika prevence, zda dochází k určitému vývoji rizikového chování? Tzn., zda se některé formy rizikového chování v minulosti vyskytovaly častěji, jiné méně a nyní je tomu naopak?

„Je to hlavně netolerantní chování k odlišným žákům, zhoršení chování žáků k učitelům (ale tady to snad ani není rizikové chování, ale důsledek bezhraniční výchovy v rodinách a celkovému postoji společnosti k dodržování pravidel).“

12. Kdo Vás nejčastěji upozorní na projevy rizikového chování u žáka?

„Učitelé jsou první, kteří si něčeho všimnou a hlásí mi to.“

13. Pracujete s třídním učitelem při zachycování varovných signálů, které ukazují na možnost rozvoje sociálně patologického jevu u jednotlivců, ale i skupin?

„Ano, učitel za mnou přijde, když si něčeho všimne, domluvíme se na postupu a společném jednání a následně si pozveme rodiče a situaci řešíme. Já mám výhodu v tom, že znám

téměř všechny děti na škole a stejně tak jejich rodiče, na škole jsem již velice dlouho a taky jsme malá škola na vesnici, má to své výhody. “

14. Má škola písemně zpracované postupy, jak jednat při výskytu rizikového chování?

„Ano, jedná se o školní preventivní strategii, z nichž vychází náš MPP, který konkretizuje krátkodobé cíle a strategii. Hodně se také řídíme podle metodických pokynů MŠMT k jednotlivým formám rizikového chování.“

15. Spolupracujete při řešení případů se zákonnými zástupci nezl. a kdy jsou se situací seznámeni?

„Ano, spolupracujeme. Záleží na tom, o jaký případ jde. Ve většině případů buď telefonicky, nebo pozváním do školy.“

16. S kterými institucemi při řešení rizikového chování nejvíce spolupracujete?

„PPP a SPC Šumperk a OSPOD v případě, že je zveme na výchovné komise.“

17. Jak hodnotíte spolupráci s těmito institucemi?

„Spolupráce je výborná, trochu nám, ale chybí zpětná vazba s OSPOD, protože se málokdy něco dozvíme, jestli se s dítětem pracuje nebo, což je škoda.“

18. Setkal/a jste se s případem, kdy se na Vás obrátilo samotné dítě s žádostí o pomoc?

„Ano setkala, nebývá to tak časté.“

19. Má Vaše škola „tým pedagogů“, pro řešení závažného výskytu rizikového chování?

„Jsem to většinou já, zástupce vedení školy a třídní učitel. Scházíme se jen v případě, že je skutečně zapotřebí něco řešit.“

20. Vedete si spisovou dokumentaci k žákovi, kterého máte v poradenské péči?

„Ano, vedu si evidenci žáků s poruchami učení – IVP, a také si vedu evidenci jednání s rodiči, zprávy, které odesíláme na OSPOD, jednání se žáky, zápisy z výchovných komisí,

vše mám v jednotlivých složkách, podle jména dítěte. Zprávy o každém žákovi jsou v katalogovém listu třídního učitele, ten mimo jiné obsahuje také pochvaly, kázeňské prohřešky, známky a další. Vše mám v elektronické podobě na síti školy a také si vedu sešit, když mi přijde kolega něco nahlásit. Pokud si situaci vyřeší sám, zápis nedělám, pokud je zapotřebí mé intervence zápis udělám.“

PREVENCE, MPP, KPPŠ

21. Kdo tvoří na Vaší škole minimálně preventivní program (dále jen MPP) a kolik pracovníků školy se na vytváření MPP podílí?

„Pouze já sama.“

22. Jak hodnotíte vzájemnou spolupráci s ostatními pracovníky školy při vytváření MPP?

„MPP si dělám sama, ostatní pracovníky s ním seznamujeme začátku školního roku.“

23. Jste v pravidelném kontaktu s krajským školským koordinátorem prevence a metodikem prevence v PPP?

„Jsem pouze v kontaktu s okresním metodikem v PPP a to i v rámci různých seminářů pořádaných PPP, pravidelně nám zasílá novinky v oblasti primární prevence.“

24. Spolupracujete s těmito metodiky při vypracování MPP?

„Ne. Domnívám se, že kdyby to chtěli všichni školní metodikové na základních školách v okrese, tak by z toho asi zbláznil. Když bych však potřebovala něco vysvětlit, zavolám mu nebo napíši email, problém v komunikaci není.“

25. Jaké priority si klade škola při vytváření MPP za cíl?

„Vytváření dobrých vztahů, vytvoření bezpečného prostředí pro všechny žáky. Zaměřujeme se na neslušné chování, zvyšující se agresivitu, děti jsou v dnešní době hodně nevychované – učíme je i pozdravit. Snažíme se vytvořit tvůrčí a klidnou atmosféru ve škole a soustavně posilovat dobré mezilidské vztahy.“

26. Co je dle Vašeho názoru na vytvoření MPP nejsložitější?

„Dát tomu hlavu a patu a hlavně vymyslet na každý rok nějakou změnu, ale to je někdy nemožné. Od loňska se zaměřujeme více na kyberšikanu“

27. Jaké strategie využíváte na Vaší škole k předcházení vzniku rizikového chování u dětí a mládeže?

„Strategii máme zakotvenou v preventivní strategii školy a MPP. Prevence rizikového chování probíhá na škole podle rozsahu a odbornosti na dvou úrovních: interní a externí. INTERNÍ (vyučující mají problematiku rizikového chování zapracovanou do jednotlivých předmětů a ročníků), zahrnuje aktivity v rámci školy a jejich prostředků. Jedná se o předměty - Chemie (seznamování se spektrem toxických látek), Občanská výchova, výchova ke zdraví, prvouka - sociálně právní problémy a postihy, důležitost rodinného zázemí, spektrum rizikového chování, přírodověda a přírodopis – ekologický kontext problémů, informatika – využití internetu k získávání informací. Ve škole je pro žáky nainstalována „Schránka důvěry“, kterou pravidelně kontrolují, ve škole pracuje také žákovský parlament. „

„Škola pravidelně organizuje kulturní a sportovní akce, exkurze, výlety, lyžařský výcvik, škola v přírodě.“ Na externí úrovni využíváme zejména nabídku KPPŠ.“

28. Jak dlouho již využíváte nabídku programu KPPŠ?

„Od počátku (ale rok už si nepamatuji), využíváme ho každý rok.“

29. Kdo Vás s nabídkou programu oslovil a jakým způsobem Vám byl program představen?

„Jednou přijel za začátku školního roku pan ředitel z porady ředitelů a dal mi tuto nabídku, od té doby jej využíváme.“

30. Jsou na Vaší škole všichni pedagogičtí pracovníci seznámeni s programem KPPŠ jeho strukturou i obsahem?

„Ano jsou na začátku školního roku.“

31. Byl KPPŠ zapracován do Vašeho MPP a vznikala při jeho zapracování nějaká úskalí?

„Byl zapracován a bez úskalí, v tomto nebyl žádný problém. Byl pro nás spíše přínosem, řekla bych, že nám práci ještě ulehčil. Nemusíme sami něco vymýšlet. Náš MPP není přístupný na webu školy, pouze na síti, kam mají přístup jen učitelé, ale když o tom tak mluvíte, zdá se mi to jako dobrý nápad.“

32. Využívá Vaše škola v letošním školním roce pouze základní blok přednášek KPPŠ, nebo si také objednala besedy z rozšiřující nabídky? Pokud ano, tak které?

„Máme i rozšiřující nabídku konkrétně od – Policie ČR pro 9. třídu – Trestně právní odpovědnost.“

33. Jak hodnotíte spolupráci s jednotlivými organizacemi zapojenými do KPPŠ? Se kterou konkrétně má Vaše škola, nejlepší zkušenosti?

„Spolupráce je výborná, nejlepší je asi s PPP, ale to se nedá takto jednoznačně říct.“

34. Jak hodnotíte celkovou organizaci při realizaci jednotlivých besed na škole?

„Řekla bych, že v tomto směru je všechno v pořádku, s jednotlivými organizacemi se domlouváme individuálně, telefonicky, zjistíme si požadavky organizace, dohodneme termín, vše zatím probíhalo podle předem dohodnutých podmínek.“

35. Jmenujte výhody využití nabídky preventivního programu od externího poskytovatele?

„Nemusíme nic vymýšlet, do školy přichází „neokoukaní“ lidé, policistka v uniformě udělá vždy své. Jsou to (alespoň doufám) vyškolení odborníci, kteří vědí, o čem s žáky mluví.“

36. Realizuje Vaše škola vlastní preventivní aktivity? Pokud ano, jsou v návaznosti na KPPŠ?

„Ano, ale v návaznosti asi nejsou, možná v předmětech v rámci výuku určitě na něco naváží, ale nevím do jaké míry.“ Jak jsem již sdělila, pořádáme různé exkurze, výlety, organizujeme sportovní akce. Tématům rizikového chování se věnujeme většinou v rámci předmětů, snažíme se využívat metody her a projektů, aby to pro děti bylo zajímavější.“

37. Využíváte nabídku preventivních aktivit i od jiných subjektů (organizací), než těch, které jsou zapojeny do programu KPPŠ? Pokud ano, tak které to jsou?

„Ano, etické dílny, ty jsme využili letos poprvé na doporučení PPP Šumperk. Jednalo se o přednášku určenou pro 6-9. Ročník na téma“ Vážíš si svého těla, nebo ho zneužíváš“. Bylo to velice zajímavé, moc se mi to líbilo.“

„Dále měli děti ze SPŠ Šumperk přednášku na téma finanční a ekonomická gramotnost (9. třída), přednášku gynekologa „Láska ano, děti ještě ne“ (také 9. ročník), od Poradny zdraví přednáška „Vitaminátor“ (pro 3-5. třídu), a přednášku od UP Olomouc „učení zážitkem“ (pro 5., 7. a 8. třídu).“ Máme také nasmlouvané s Hasiči přednášky pro 2. a 6. Třídu – ochrana obyvatel za mimořádných situací, na prvním stupni také děti jezdí do ekologického střediska Švagrov, jsme také zapojeni do projektu „Ovoce do škol“.“

38. Jaký máte názor na kvalitu programu KPPŠ a jeho koncepci přednášek?

„Vždy záleží na jednotlivých přednášejících, ale celkově velmi dobře. Hodně záleží na tom, kdo z organizace přijde, neviděla jsem všechny besedy, ale nikdy se nestalo, že by někdo přišel a řekl, že to nebylo dobré, nebo že by to dokonce stálo za nic. To se nikdy nestalo.“

EFEKTIVITA

39. Kdo Vám poskytuje zpětnou vazbu na jednotlivé přednášky, realizované KPPŠ?

„Žáci a učitelé přítomni na akcích. Když se na to děti zeptám, tak si to většinou chválí, nevím o ničem konkrétním, co by si chválili, spíše tak obecně, řeknou, že to bylo dobré.“

40. Zmínili se Vám učitelé někdy, že by žáci použili nabyté znalosti z besed KPPŠ v rámci vyučovaných předmětů na škole?

„Ano, v občanské výchově a výchově ke zdraví, tyto vyučuji já sama.“

41. Které besedy z nabídky KPPŠ jsou podle Vás pro žáky nejzajímavější, o kterých žáci nejvíce hovoří?

„To se nedá jednoznačně říci, já jako učitelka občanské výchovy ale vždy použiji něco z těchto přednášek v hodinách. Dobře je udělaná beseda sociálně síť pro 5. ročník, to vím, že si ji hodně chválí.“

42. Pokud program využíváte dlouhodobě, můžete zhodnotit zda KPPŠ ovlivnil (snížil) četnost výskytu některé z forem rizikového chování na Vaší škole a pokud ano, tak které?

„Vzhledem k tomu, že na škole máme zatím minimum takového chování (netvrdím, že by se nevyskytovalo vůbec), ale vesměs jde o dlouhodobě monitorované chování, nemůžu říci, že by KPPŠ snížil četnost výskytu.“

43. Jakým způsobem prezentujete výsledky v rámci preventivní práce školy?

„Na poradách, konzultacích. Školní pedagogické rady máme 5x do roka, kde kolegy informuji a primární prevenci na škole. Pokud se však řeší skutečně nějaký problém ve třídě, tak to raději řešíme v úzkém kruhu osob, kterých se to přímo týká. Jinak také zhodnocení píše do výroční zprávy. Vše je na síti školy, kam mají učitelé přístup a mohou si to přečíst.“

44. Zvažuje Vaše škola využití KPPŠ i v nadcházejícím školním roce 2015/2016?

„Ano určitě o tom uvažujeme, většinou se to však řeší až v přípravném týdnu, což je konec srpna.“

Rozhovor s MP č. 8.

ŽENA/VĚK: 30 let

ŠKOLA: ZŠ v menší obci

OSOBNOST

1. Jak dlouho pracujete na pozici školního metodika prevence?

„Na pozici metodika prevence pracuji již šestým rokem, první rok jsme měla ještě při sobě jako rádcce původního metodika prevence a výchovného poradce; 5 let si již svoje kompetence řídím sama.“

2. Jaké je Vaše vzdělání?

„Vystudovala jsem UP Olomouc obor Matematika a Anglický jazyk pro 2. stupeň ZŠ; v prosinci roku 2014 jsem úspěšně dokončila studium 250 pro metodiky prevence pod záštitou P-Centra v Olomouci.“

3. Co Vás motivovalo k tomu, pracovat ve funkci metodika prevence?

„Velmi mne baví práce s dětmi – potažmo adolescenty. Mám navíc výhodu ne velké věkové odlišnosti, netvoří se generační propasti. Ke kladnému přijetí nabídky funkce metodika prevence také vedl fakt, že jsem často bývala „vrbou“ pro děti s problémy jak školními, tak sociálními, rodinnými. Řekla bych o sobě, že mám velkou míru ochoty naslouchat a hned nesoudit – což ne všichni pedagogové mívají.“

4. Jaký je Váš pracovní úvazek na pozici metodika?

„K funkci metodika prevence mám plný učitelský úvazek ve své aprobaci hlavních předmětů a třídnictví na 2. stupni ZŠ. Práci metodické se věnuji v nepřímé pracovní době, často i ve svém volném čase.“

5. Zastáváte na Vaší škole ještě jinou funkci? Pokud ano, tak jakou?

„Zastávám funkci třídního učitele, která je na naší škole na 2. stupni stanovena vždy na dobu 4 let s postupem od 6. po 9. ročník jedné třídy.“

6. Jak dlouho se ve své praxi zabýváte primární prevencí rizikového chování?

„Po stejně dlouhou dobu jako setrvávám ve funkci metodika prevence. Do současného zaměstnání jsem nastoupila hned po ukončení VŠ, předtím jsem se při studiu věnovala pouze vzdělávání dospělých, což je zcela jiná cílová skupina.“

7. Umožňuje (podporuje) Vás, Váš zaměstnavatel v dalším vzdělávání v oblasti primární prevence? Pokud ano, tak jakým způsobem?

„Zaměstnavatel mne plně podporuje v dalším odborném vzdělávání. Studium pro metodiky prevence mi v plné výši uhradil, včetně cestovních výloh a stravného. Kdykoliv se obrátím s prosbou účasti na zajímavém semináři, který by mi mohl rozšířit mé vědomosti a dovednosti, nejsou problémy s jejich odsouhlasením.“

RIZIKOVÉ PROJEVY CHOVÁNÍ

8. S jakými rizikových chování se na Vaší škole nejčastěji setkáváte?

„Nejčastěji se jedná o nevhodné chování ke spolužákům – vulgarita, náznaky šikany, zesměšňování; záškoláctví; kyberšikana.“

9. Evidujete si výskyt jednotlivých forem rizikového chování? Pokud ano, tak jakým způsobem?

„Výskyt jednotlivých forem je u nás evidován dvojím způsobem – jednak třídní učitelé vedou knihy třídnických hodin, kde evidují projevy rizikového chování ve své třídě, poté informují mou osobu a já vedu evidenci za celou školu. Pokud se jedná o závažnější projevy – naše škola pracuje s IVyP (Individuální výchovný plán), na kterém pak pracuje třídní učitel, žák, rodiče, metodik prevence a případně výchovná komise, nebo OSPOD.“

10. Které z forem rizikového chování jsou podle Vás nejběžnější a které se naopak vyskytují výjimečně?

„Nejčastěji se vyskytuje záškoláctví, tabák, kyberšikana, projevy šikany; výjimečně vandalismus, krádeže, návykové látky a sebepoškozování.“

11. Můžete posoudit za dobu Vaší praxe na pozici metodika prevence, zda dochází k určitému vývoji rizikového chování? Tzn., zda se některé formy rizikového chování v minulosti vyskytovaly častěji, jiné méně a nyní je tomu naopak?

„Dříve se více dle mého názoru řešily přímé kontakty mezi žáky – fyzické násilí, toto přešlo v současné době spíše na pole kyberšikany s rozvojem sociálních sítí; také se častěji vyskytuje obtěžování dospělým člověkem skrze sociální sítě.,,

12. Kdo Vás nejčastěji upozorní na projevy rizikového chování u žáka?

„Třídní učitel, spolužáci tohoto žáka – případně anonymní zpráva ve schránce důvěry, žák sám. Dále učím ve skoro všech třídách druhého stupně, takže přímý kontakt žáky dá také nahlédnout do jejich problémů.“

13. Pracujete s třídním učitelem při zachycování varovných signálů, které ukazují na možnost rozvoje sociálně patologického jevu u jednotlivců, ale i skupin?

„Ano, jednak třídní učitel eviduje projevy rizikového chování ve své třídě a dále spolupracuje s mou osobou, také je vždy součástí IVyP.“

14. Má škola písemně zpracované postupy, jak jednat při výskytu rizikového chování?

„Ano, ve svém krizovém plánu, který je vyvěšen ve sborovnách a kabinetech a odeslán všem vyučujícím na mail. A dále je také v přílohách MPP – postup „Co dělat když..“, kde jsou popsány postupy, co dělat při ujištění některé z forem rizikového chování. Vždy je aktualizován dle metodického doporučení MŠMT a konkretizován na naši formu školy.“

15. Spolupracujete při řešení případů se zákonnými zástupci nezl. a kdy jsou se situací seznámeni?

„Ano, zákonní zástupci jsou zváni na jednání ohledně projevů negativního chování svého dítěte – doba, kdy jsou seznámeni se situací je individuální dle závažnosti projevu rizikového chování jejich dítěte – v IVyP řešíme zvlášť přílohu 1 – jednání se žákem a přílohu 2 – jednání se zákonným zástupcem.“

16. S kterými institucemi při řešení rizikového chování nejvíce spolupracujete?

„Nejvíce se jedná o OSPOD Šumperk a SVP Dobrá Vyhlídka Šumperk.“

17. Jak hodnotíte spolupráci s těmito institucemi?

„Naše spolupráce je více než dobrá. Vždy jsou pracovníci obou institucí velmi ochotní poradit i přímo se účastnit případných jednání s rodiči nebo žáky.“

18. Setkal/a jste se s případem, kdy se na Vás obrátilo samotné dítě s žádostí o pomoc?

„Ano, každý školní rok je to v průměru 2-3 žáci – většinou se jedná o problémy v rodině, které už dítě není schopno řešit samo. Někdy chce pouze vyslechnout, jindy kontakt na instituci, kam se může obrátit.“

19. Má Vaše škola „tým pedagogů“, pro řešení závažného výskytu rizikového chování?

„Jedná se o výchovnou komisi, ve které je zástupce ředitelky školy (případně samotná ředitelka školy), metodik prevence a výchovný poradce. Poslední dva zmiňovaní mají vždy i mapu kontaktů, kam se obrátit případně dále o pomoc zvenčí.“

20. Vedete si spisovou dokumentaci k žákovi, kterého máte v poradenské péči?

„Každý žák má svou složku, která je vedena v mém kabinetu metodika prevence jak v elektronické tak tištěné podobě.“

PREVENCE, MPP, KPPŠ

21. Kdo tvoří na Vaší škole minimálně preventivní program (dále jen MPP) a kolik pracovníků školy se na vytváření MPP podílí?

„MPP tvoří z velké části metodik prevence, dále se na něm spolupodílí vedoucí pracovníci jednotlivých pracovišť. Třídní učitelé a ostatní pedagogičtí pracovníci jej pouze připomínají.“

22. Jak hodnotíte vzájemnou spolupráci s ostatními pracovníky školy při vytváření MPP?

„Ne vždy člověk najde společnou cestu se všemi, ne vždy si všichni učitelé přečtou vše, co je jim nabízeno, v čem by měli spolupracovat.“

23. Jste v pravidelném kontaktu s krajským školským koordinátorem prevence a metodikem prevence v PPP?

„Ano, dále se účastním setkání metodiků prevence na PPP, i regionální konference v Olomouci.“

24. Spolupracujete s těmito metodiky při vypracování MPP?

„Pokud potřebuji pomoc, vždy se mohu na metodika prevence v PPP obrátit. Pokud vypracování zvládám sama, přeposílám finální verzi k prostudování.“

25. Jaké priority si klade škola při vytváření MPP za cíl?

„Reálné cíle, krátkodobé i dlouhodobé v obecném měřítku; v konkrétním se snaží zapojit každý rok rodiče do chodu školy, aby pro ně škola nebyla soupeřem, ale prostředníkem a pomocníkem jak pro jejich děti, tak i pro ně.“

„Cílem letošního programu je zkvalitnění vztahů mezi žáky navzájem – v návaznosti na občasné projevující se ostrakismy mezi žáky, dále na školní neúspěch a důvody k záškoláctví přímému a skrytému. Neméně důležitou oblastí je také využívání informačních technologií – kritické přejímání informací, sociální sítě, kyberšikana. Dílčím cílem je vytvořit bezpečné a zdravé školní prostředí a přispět ke snížení nežádoucích projevů rizikového chování žáků ve škole.“

26. Co je dle Vašeho názoru na vytvoření MPP nejsložitější?

„Nastavit kontinuitu, provázanost ruku v ruce s chutí všech pedagogů se zapojit.“

27. Jaké strategie využíváte na Vaší škole k předcházení vzniku rizikového chování u dětí a mládeže?

„Využíváme nabídku KPPŠ, snažíme se o vlastní preventivní aktivity formou programu „Free-cool-in“ aneb Frikulín, který jsme si zavedli na škole v roce 2011, jehož cílem je právě zapojit všechny žáky a učitele do prevence v co nejširším záběru tak, aby žáci upravili své postoje a hodnoty v co nejzdravější formě pro jejich život. Tento projekt probíhá napříč celou školou“

„Naše škola dále spolupracuje a využívá nabídky SVP Dobrá Vyhlídka Šumperk, kam někteří žáci ambulantně docházeli. U všech těchto případů byl nastaven IVyP, který naše škola eviduje při řešení projevů rizikového chování už třetím rokem.“

28. Jak dlouho již využíváte nabídku programu KPPŠ?

„Nabídku KPPŠ využíváme od jejího vzniku v oblasti Šumperk.“

29. Kdo Vás s nabídkou programu oslovil a jakým způsobem Vám byl program představen?

„Program KPPŠ by nabídnut již mému předchůdci a stal se tradicí, která byla přejata i mnou osobou. S nabídkou tehdy přišel okresní metodik prevence PPP a vedení školy se líbil.“

30. Jsou na Vaší škole všichni pedagogičtí pracovníci seznámeni s programem KPPŠ jeho strukturou i obsahem?

„Vždy je jim nabídka KPPŠ představena – jak moc detailně však informace každý pedagog čte, nelze posoudit.“

31. Byl KPPŠ zapracován do Vašeho MPP a vznikala při jeho zapracování nějaká úskalí?

„KPPŠ byl zapracován do našeho MPP, úskalí bylo hlavně v neochotě některých pedagogů spolupracovat na jeho plnění – raději by si odučili svůj předmět a látku, než aby dali prostor preventivní aktivitě.“

32. Využívá Vaše škola v letošním školním roce pouze základní blok přednášek KPPŠ, nebo si také objednala besedy z rozšiřující nabídky? Pokud ano, tak které?

„V letošním roce naše škola využívá základní blok a pro 1. stupeň ZŠ nabídku Poradny zdraví, kterou si objednává na jimi vystavovaný formulář.“

33. Jak hodnotíte spolupráci s jednotlivými organizacemi zapojenými do KPPŠ? Se kterou konkrétně má Vaše škola, nejlepší zkušenosti?

„Spolupráce se všemi institucemi byla vždy dobrá, pouze PONTIS v letošním roce nereagoval ani na jeden pokus kontaktovat se a dohodnout termín besed. Nejlepší zkušenosti máme s PPP Šumperk a MěÚ Šumperk. Poslední dva roky spolupracujeme také velmi dobře s SVP Dobrá Vyhlídka, ale po tak krátké době nechci ještě naši vzájemnou součinnost hodnotit.“

34. Jak hodnotíte celkovou organizaci při realizaci jednotlivých besed na škole?

„Všechny organizace se vždy snažily domluvit ve prospěch obou stran, vždy se dostavily s časovým předstihem, aby se mohly na svou práci připravit.“

35. Jmenujte výhody využití nabídky preventivního programu od externího poskytovatele?

- „Nezávislý člověk z pole prevence nezaujatý každodenním prostředím naší školy,
- odborní pracovníci v dané oblasti, kteří velmi obohatí povědomí žáků,
- někteří žáci spíše sdělí svůj problém cizímu člověku v průběhu sezení – my pak s danou informací můžeme dále pracovat a zlepšovat důvěru mezi žákem a školou.“
-

36. Realizuje Vaše škola vlastní preventivní aktivity? Pokud ano, jsou v návaznosti na KPPŠ?

„Ano, realizujeme své preventivní aktivity v programu Frikulín – vždy je jejich obsah dán současným problémem mezi žáky a i v návaznosti na KPPŠ – když se zadaří, probíhají obě aktivity paralelně.“

37. Využíváte nabídku preventivních aktivit i od jiných subjektů (organizací), než těch, které jsou zapojeny do programu KPPŠ? Pokud ano, tak které to jsou?

„Využíváme pouze IZS – integrovaný záchranný systém, neboli využití hasičů. Máme s nimi úplně bokem nasmlouvané aktivity pro první i druhý stupeň, které se týkají bezpečnosti, ochrany člověka za mimořádných událostí apod.“

38. Jaký máte názor na kvalitu programu KPPŠ a jeho koncepci přednášek?

„Kvalita se rok od roku zlepšuje. Metodika práce se žáky je více propracovaná, interaktivní – pro žáky zajímavější. Odráží stav současné doby. V letošním roce jsem byla pouze nespokojená s pasivitou PONTIS.“

EFEKTIVITA

39. Kdo Vám poskytuje zpětnou vazbu na jednotlivé přednášky, realizované KPPŠ?

„Lektor ze svého pohledu, přítomný vyučující a žáci samotní.“

40. Zmínili se Vám učitelé někdy, že by žáci použili nabyté znalosti z besed KPPŠ v rámci vyučovaných předmětů na škole?

„Ano, hlavně v případě výchov k občanství a ke zdraví.“

41. Které besedy z nabídky KPPŠ jsou podle Vás pro žáky nejzajímavější, o kterých žáci nejvíce hovoří?

„Nejvíce se jedná o nabídku Rizikové sexuální chování od Poradny zdraví, dále pak Práva a povinnosti od MěÚ Šumperk a Klima v naší třídě od PPP Šumperk.“

42. Pokud program využíváte dlouhodobě, můžete zhodnotit zda KPPŠ ovlivnil (snížil) četnost výskytu některé z forem rizikového chování na Vaší škole a pokud ano, tak které?

„Ne že by vyloženě snížil, ale podpořil uvědomění si Práva a povinnosti a Klima v naší třídě podporuje povědomí třídy jako kolektivu a ne pouze činnosti jedinců.“

43. Jakým způsobem prezentujete výsledky v rámci preventivní práce školy?

„Na webových stránkách školy, při třídních schůzkách, při hodnocení MPP ve výroční zprávě školy, v hodnocení MPP pro okresního metodika prevence PPP.“

44. Zvažuje Vaše škola využití KPPŠ i v nadcházejícím školním roce 2015/2016?

„Pokud nám nabídka přijde, rádi ji přijmeme pro další školní rok. Kdyby se rozšířila v souvislosti s rozšířením příloh Metodického doporučení MŠMT, také bychom to ocenili. Byl by to pro nás způsob, jak vidět odbornou činnost v souvislosti s těmito tématy a nabrali bychom inspiraci pro jejich začlenění do výuky.“

Rozhovor s MP č. 9.

ŽENA/VĚK: 39

ŠKOLA: ZŠ obec

OSOBNOST

1. Jak dlouho pracujete na pozici školního metodika prevence?

„Prvním rokem, dokončuji studium metodika prevence – lektor Mgr. Petr Spurný.“

2. Jaké je Vaše vzdělání?

„Vysokoškolské – obor tělocvik a biologie pro SŠ.“

3. Co Vás motivovalo k tomu, pracovat ve funkci metodika prevence?

„Zájem o problematiku, blízký vztah ke studentům a žákům, příbuznost s dosavadním vzděláním, problematikou a praxí.“

4. Jaký je Váš pracovní úvazek na pozici metodika?

„Metodik prevence, plný úvazek učitelky, třídní učitelka.“

5. Zastáváte na Vaší škole ještě jinou funkci? Pokud ano, tak jakou?

„Třídní učitelka, od září 2015. Učitelka Tv –Př- Aj / 1.st.“

6. Jak dlouho se ve své praxi zabýváte primární prevencí rizikového chování?

„1 rok, stejně dlouhou dobu, jako dělám metodika prevence.“

7. Umožňuje (podporuje) Vás, Váš zaměstnavatel v dalším vzdělávání v oblasti primární prevence? Pokud ano, tak jakým způsobem?

„Prozatím ano, hradí mi studium.“

RIZIKOVÉ PROJEVY CHOVÁNÍ

8. S jakými rizikových chováním se na Vaší škole nejčastěji setkáváte?

„Vulgarismy, agresivní chování ke spolužákům, k třídnímu učiteli.“

9. Evidujete si výskyt jednotlivých forem rizikového chování? Pokud ano, tak jakým způsobem?

„Ano, oficiální zápisy, deník ŠMP.“

10. Které z forem rizikového chování jsou podle Vás nejběžnější a které se naopak vyskytují výjimečně?

„Vulgarismy, agrese mezi spolužáky, slovní agrese k vyučujícímu, závislost na nikotinu – nejběžnější. Šikana, záškoláctví, závislost na návykových látkách – alkohol, jiné drogy – spíše výjimečně.“

11. Můžete posoudit za dobu Vaší praxe na pozici metodika prevence, zda dochází k určitému vývoji rizikového chování? Tzn., zda se některé formy rizikového chování v minulosti vyskytovaly častěji, jiné méně a nyní je tomu naopak?

„Myslím si, že žáci se cítí jistěji, častěji se obrací se svými problémy, žádají o pomoc při jejich řešení.“

12. Kdo Vás nejčastěji upozorní na projevy rizikového chování u žáka?

„Sami žáci, spolužáci, ale i rodiče, samozřejmě učitelé.“

13. Pracujete s třídním učitelem při zachycování varovných signálů, které ukazují na možnost rozvoje sociálně patologického jevu u jednotlivců, ale i skupin?

„Ano, máme dobré vztahy, pokud se něco objeví, ihned mě informuje.“

14. Má škola písemně zpracované postupy, jak jednat při výskytu rizikového chování?

„Ano, strategický plán dopisujeme ho postupně při výskytu dané formy projevů rizikového chování. MPP budu vytvářet nový, protože jsem ho „zdědila“ po předchůdkyni, tam chci také zavést postupy, jak se zachovat, kam se obrátit v případě výskytu rizikového chování.“

15. Spolupracujete při řešení případů se zákonnými zástupci nezl. a kdy jsou se situací seznámeni?

„Ano, jestliže uznáme za vhodné (tř. učitel, ředitel, výchovný poradce, metodik prevence). Rodiče informuje většinou okamžitě telefonicky a dále osobní schůzka., popř. výchovná komise.“

16. S kterými institucemi při řešení rizikového chování nejvíce spolupracujete?

„PPP a SPC Šumperk, MěÚ Šumperk, OSPOD, SVP Dobrá Vyhlídka, probačně mediální pracovník, Pontis, Poradna zdraví Šumperk.“

17. Jak hodnotíte spolupráci s těmito institucemi?

„Máme velice dobrou spolupráci a vybudovaný systém, který je prospěšný a propracovaný pro všechny.“

18. Setkal/a jste se s případem, kdy se na Vás obrátilo samotné dítě s žádostí o pomoc?

„Ano, nestává se to ale často, řekla bych, že tak 3x za půl roku, nějaký žák přijde.“

19. Má Vaše škola „tým pedagogů“, pro řešení závažného výskytu rizikového chování?

„Ano má, tvoří ho metodik prevence, výchovný poradce, popř. třídní učitel, u kterého se případ řeší a ředitel školy.“

20. Vedete si spisovou dokumentaci k žákovi, kterého máte v poradenské péči?

„Ano vedu si deník ŠMP.“

PREVENCE, MPP, KPPŠ

21. Kdo tvoří na Vaší škole minimálně preventivní program (dále jen MPP) a kolik pracovníků školy se na vytváření MPP podílí?

„Sama jej tvořím.“

22. Jak hodnotíte vzájemnou spolupráci s ostatními pracovníky školy při vytváření MPP?

„Vzhledem k tomu, že jej vytvářím sama, tak nemůžu posoudit.“

23. Jste v pravidelném kontaktu s krajským školským koordinátorem prevence a metodikem prevence v PPP?

„Ano, v PPP na supervizích, snažím se pravidelně účastnit. Většinou tam vždycky řešíme jeden, nebo dva příklady z praxe děláme bálintovské metody. Supervize jsou 1x do měsíce.“

24. Spolupracujete s těmito metodiky při vypracování MPP?

„Radím se s metodikem v PPP (telefonicky nebo přes email), jsem v kontaktu také s lektorem Mgr. Spurným, ten mi také poskytuje při vytváření MPP cenné rady.“

25. Jaké priority si klade škola při vytváření MPP za cíl?

„Dát do povědomí práci ŠMP na této škole a to žákům a rodičům, pedagogům, dále harmonizovat spolupráci pedagogů I. a II. stupně v záležitosti primární prevence projevu rizikového chování.“

26. Co je dle Vašeho názoru na vytvoření MPP nejsložitější?

„Zacílit se na aktuální témata prevence.“

27. Jaké strategie využíváte na Vaší škole k předcházení vzniku rizikového chování u dětí a mládeže?

„Posilování a rozvoj mezilidských vztahů – práce ve třídě, s třídními kolektivy mezi sebou. Máme různé celoroční projekty, ale pořádáme i jednorázové akce. Opíráme se hlavně o program KPPŠ. Na prvním stupni, to jsou zejména celoroční projekty, hodně se zaměřujeme na sport. Já osobně dělám intervenci ve všech třídách, za spolupráci s třídními učiteli, kteří provádějí ve svých třídách sociometrické šetření, kdy zjišťujeme vztahy ve třídě, klima třídy, výskyt rizikového chování a také já sama si vytvářím podklady pro svou práci. Myslím, že je to hodně důležité, abych si i já sama udělala představu, a to zejména proto, že jsem ve funkci metodika poměrně krátkou dobu. Zejména budu moci následně hodnotit určitý vývoj a také budu mít podklady pro závěrečnou zprávu na konci roku. Tyto šetření probíhají 2x do roka.“

„Asi dvakrát jsme využili intervenci SVP Dobrá Vyhlídka, kde přišli odborníci z řad psychologů do problémových tříd a měli takové sezení, kde opět řešili vztahy, atmosféru a celkové klima.“

„Témata protidrogové prevence jsou zpracována také v plánech učiva.“

28. Jak dlouho již využíváte nabídku programu KPPŠ?

„Myslím, že 10 let.“

29. Kdo Vás s nabídkou programu oslovil a jakým způsobem Vám byl program představen?

„Nevím, organizovala to kolegyně ještě přede mnou nyní, již důchodkyně. Jen jsem to po ní převzala“

30. Jsou na Vaší škole všichni pedagogičtí pracovníci seznámeni s programem KPPŠ jeho strukturou i obsahem?

„Ano jsou na začátku školního roku.“

31. Byl KPPŠ zapracován do Vašeho MPP a vznikala při jeho zapracování nějaká úskalí?

„Budu jej teprve začleňovat (aktuálně je v přípravě na nový školní rok), myslím, ale že to nebude žádný problém. Snažíme se zkoordinovat prevenci na 1. a 2. stupni, mám teď docela volnou ruku, takže si myslím, že to nebude komplikované.“

32. Využívá Vaše škola v letošním školním roce pouze základní blok přednášek KPPŠ, nebo si také objednala besedy z rozšiřující nabídky? Pokud ano, tak které?

„Jen základní blok. Když se objeví téma, co budeme potřebovat řešit, alternativně ho doplníme, podle aktuální situace ve škole. Zatím nám to takto dostačuje.“

33. Jak hodnotíte spolupráci s jednotlivými organizacemi zapojenými do KPPŠ? Se kterou konkrétně má Vaše škola, nejlepší zkušenosti?

„Výborné zkušenosti, profesionalita, dobře metodicky zvládnutý program. Dobrá zpětná vazba. Nejlepší zkušenosti máme s poradnou zdraví, PPP, SVP a OSPOD.“

34. Jak hodnotíte celkovou organizaci při realizaci jednotlivých besed na škole?

„V pořádku, vše sedí, snažíme se vycházet si vstříc, nejsou problémy.“

35. Jmenujte výhody využití nabídky preventivního programu od externího poskytovatele?

„Široce obsáhlá témata, která se nepřekrývají, osvědčení odborníci z praxe, není problém doplnění témat, není to fixní, je to tvárné můžeme to aplikovat přímo na naši školu, co zrovna máme za problémy, každý rok je to jiné, jsou alternativy, na cizí osobu z venku děti lépe reagují.“

36. Realizuje Vaše škola vlastní preventivní aktivity? Pokud ano, jsou v návaznosti na KPPŠ?

„Ano, ale převážně pro 1. stupeň, ne v návaznosti. Mezi dlouhodobé projekty realizované na naší škole patří projekty:

Zdraví - základ života

Čtení - základ vzdělávání

Cílem projektu Zdraví je zavést co nejvíce účelného pohybu především pro mladší žáky naší školy. Projekt Čtení je plněn především díky nadstandardně vybavené knihovně sadami dětských knih. Již řadu let spolupracujeme na projektu: Zdravé zuby. Každý rok je zvolen a zařazen do výuky celoroční projekt. K tomuto projektu si učitelé volí různé akce týkající se dané tematiky. Již neoddělitelnou součástí naší školy se staly pravidelné cyklistické kurzy, plavecké kurzy, lyžařské výcviky, další sportovní turnaje i sběr odpadových surovin.“

„Součástí učebních plánů na 1. stupni byly výukové programy a projekty organizované ve Vile Doris. Jedná se zejména o EKO programy, malování na sklo, keramika (výlety do ekologického střediska Švagrov) apod. Využíváme také Hasiče v Novém Malíně. Jednotlivá témata máme také zařazené v rámci výukových předmětů - rodinná výchova, občanská výchova, přírodopis tělesná výchova, výchova ke zdraví, každý rok pořádáme sportovní kurzy - cyklo výlet, lyžařský výcvik., kde děti také absolvují v rámci těchto kurzů besedy zaměřené na prevenci.“

37. Využíváte nabídku preventivních aktivit i od jiných subjektů (organizací), než těch, které jsou zapojeny do programu KPPŠ? Pokud ano, tak které to jsou?

„Více méně, jen ty jednorázové akce, jak jsem uváděla (Vila Doris - dílničky, kozí krámkův dílničky, více však na prvním stupni). Základ však tvoří KPPŠ, mnoho přednášek a akcí od různých organizací příliš narušují režim školy (organizační strukturu jednotlivých hodin), ale máme kynologický klub, canisterapii, které využíváme spíše až koncem školního roku (červen), kdy se už tolik neučí a je více prostoru na podobné akce.“

38. Jaký máte názor na kvalitu programu KPPŠ a jeho koncepci přednášek?

„Oceňuji profesionalitu, dobře metodicky zvládnutý program. Dobrá zpětná vazba. Mě osobně se program líbí, nemám k němu výhrady.“

EFEKTIVITA

39. Kdo Vám poskytuje zpětnou vazbu na jednotlivé přednášky, realizované KPPŠ?

„Žáci, přednášející – lektori a učitelé. Vesměs slyším, pozitivní ohlasy na jednotlivé přednášky“

40. Zmínili se Vám učitelé někdy, že by žáci použili nabyté znalosti z besed KPPŠ v rámci vyučovaných předmětů na škole?

„Určitě např. ve výchově k občanství, ale řekla bych, že i v tělocviku, myslím, že každý může znalosti z přednášek využít v dalším vzdělávání.“

41. Které besedy z nabídky KPPŠ jsou podle Vás pro žáky nejzajímavější, o kterých žáci nejvíce hovoří?

„Rizikové sexuální chování, - Poradna zdraví Šumperk, Klima v naší třídě – PPP a SPC Šumperk.“

42. Pokud program využíváte dlouhodobě, můžete zhodnotit zda KPPŠ ovlivnil (snížil) četnost výskytu některé z forem rizikového chování na Vaší škole a pokud ano, tak které?

„Myslím, že toto nemohu posoudit, je to neprůkazné.“

43. Jakým způsobem prezentujete výsledky v rámci preventivní práce školy?

„Výroční zhodnocení činnosti MP a primární prevence. Prezentuji je i v rámci porad s pedagogy školy, jakmile narazíme na zhodnocení žáků, tak se k tomu také vyjadřuji.“

44. Zvažuje Vaše škola využití KPPŠ i v nadcházejícím školním roce 2015/2016?

„Ano, využijete ho i v následujícím školním roce, ale zase jen základní blok, jsme prozatím s tímto spokojeni, pokud by byla potřeba, můžeme“